

GHENDTSCHHE TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

39e jaargang nr. 5

september - oktober 2010

Inhoud

- Pierre Kluyskens: Karel de Stoute.	330
- G. Van den Gheyn: Inventaire Archéologique: Houten Christus.	348
- G. Desmet - R. De Vriendt-Mores: Charles Gevaert en de bestrijding van de kroep.	350
- Luc Devriese: <i>Ghendtsche</i> toestanden: Opkomst en verspreiding van gas- en elektrisch licht.	360
- Erik De Keukeleire: De Wintervelodroom in het Citadelpark. Deel III en slot. (1934-1941).	376
- Daniël Van Ryssel: Minder bekende en/of verdwenen locaties: Gloeikousjesfabriek Schultze Korianderstraat.	395
- Hugo Collumbien: Gentse Memoriedagen: 26-27-28-29-30 November.	398
- Robert Smet: Onder de Gentse computeramateurs.	412
- Daniël Van Ryssel: Vergeten Gentse schrijvers: Nojorkam.	413
- Documentatiecentrum: Werking van de Bibliotheek in 2009.	415
- Bibliografie.	416
- Vraag en Antwoord	420
- Lezers schrijven ons.	424
- Hugo Collumbien: Kroniekje van een oude Gentenaar. Vandaag met de L.	426
- Dit bestaat niet meer: Bomen op de Citadellaan.	428

KAREL DE STOUTE

Op 13 juni 1467 was de oude en verlamde Filips de Goede de “Grote Hertog van het Westen”, in zijn paleis te Brugge gestorven, en op hetzelfde ogenblik, zoals de traditie het wil, ging van rechtswege het gezag over op zijn zoon Karel van Charolais, de vurige en eierzuchtige Karel de Stoute, die in feite, sedert maanden, in zijn hoedanigheid van luitenant-generaal, dit gezag in Vlaanderen en Bourgondië uitoefende.

De Grote Hertog van het Westen hadden de Gentenaren nooit in hun hart gedragen: zijn uitzonderlijk lange regering, bijna ‘n halve eeuw, was voor het fiere Gent gekenmerkt geworden door te vele moeilijkheden, opstanden en vernederingen, en de smadelijke nederlaag die de Gentse militie in 1453 in de vlakte van Gavere hadden geleden, was een wonde geweest die geen enkel later gebaar of verzoeningsdaad had kunnen helen.

En nochtans gingen, bij de dood van Filips, omdat de sentimentele banden tussen Vlaanderen en Bourgondië, in deze XVe eeuw, ondanks alles, toch hecht gebleven waren, al de klokken van de fiere Arteveldestad aan het luiden: ”ende men luude al Ghendt duere, ghelyck men pleecht up Alderzielen dach” en de overheden, de neringen, de notabelen trokken ter uitvaart “al in ‘t zwarte offerende”.

De Hertog is dood, leve de Hertog! In hun zwart gewaad gehuld, begroeven zij een groot staatshoofd en meteen ook een tijdperk, want voor hen, zoals voor de 34-jarige hertog Karel, ging ‘n nieuw tijdperk uit de geschiedenis open en beiden hoopten op dat ogenblik, in volle oprechtheid, dat het in de verhoudingen Hertog-Gent een periode van vrede, voorspoed en verstandhouding zou worden.

Gent kende toen reeds een jeugdige hertog, het wist dat hij een van de moedigste, van de dapperste en ook een van de meest vermetele, ambitieuze en opvliegende prinses van het Christendom was, maar het dacht dat deze hoedanigheden en gebreken, die best pasten bij het woelige Gents karakter, van aard waren om banden van vriendschap en genegenheid te smeden. Nog voor hij de grafelijke en hertogelijke waardigheid mocht bekleden, was Karel een legendarische figuur in Vlaanderen. Had hij niet de machtigste koning van Europa, de verraderlijke Lodewijk XI te Monthléry verslagen en hem op 5 oktober 1465 de Vrede van Gonflans opgedrongen?

Gent zag hem met Middeleeuwse ogen, en had uitbundig gejuicht wanneer de overwinnaar van het rumoerige Luik en van de koning van Frankrijk in november 1465 op de Vrijdagmarkt een “schoon steecspel” was komen hou-

den, doch Karel van Charolais bekeek toen reeds de Gentse stede met ogen die op de toekomst waren gericht.

Middeleeuwer was Karel nog enkel door zijn geboortedatum - hetzelfde jaar als Hans Memling - doch zijn droom, een zeer realistische droom, was, tussen Frankrijk en Duitsland, een machtige bufferstaat te vormen, waarborg voor een duurzame vrede in Europa.

Zijn te korstondige regering - niet eens tien jaar - belette hem van dit groots politiek opzet een werkelijkheid te maken die Europa wellicht gedurende eeuwen, door het tot stand komen van die "derde macht" de gewenste evenwichtsfactor, van oorlog en vernieling had gevrijwaard.

Het eerste officieel contact van de nieuwe hertog met de hoofdstad van het

graafschap Vlaanderen waar hij, naar ancestraal gebruik, zijn Blijde Intrede moest doen, dreigde de mooiste plannen en dromen in 't honderd te sturen.

Waarschijnlijk ware alles perfect gelopen indien men aan beide zijden, niet zo veel haast aan de dag had gelegd: Karel wilde onmiddellijk tot de plechtigheid van de Blijde Intrede overgaan, omdat hij het ijzer wilde smeden, terwijl het nog heet was en geen soort interregnum kon dulden, terwijl de Gentenaren dachten dat nieuwe messen best snijden, dat de hertog zich in de eerste dagen van zijn regering inschikkelijk zou aanstellen en derhalve zou ingaan op de smeekbeden van hun stad. Het was een lange litanie die zij zouden voordragen: amnestie en vergiffenis voor de bannelingen van 1453, afschaffing van de hatelijke "cueillote", her-

openen van de stadspoorten die sedert de nederlaag van Gavere, elke donderdag moesten gesloten blijven.

In gemeen overleg werd de Inhuldiging op zondag 28 juni, dus nog geen veertien dagen na het overlijden van Filips de Goede, vastgesteld, daags voor de feestdag van de HH. Petrus en Paulus.

Men had echter een zeer belangrijk feit uit het oog verloren: op die bewuste zondag 28 juni 1467, zou de jaarlijkse processie van St. Lieven, met haar dui-

zenden bedevaarders naar St. Lievens-Houtem trekken en op 29 juni in de namiddag zouden de inmiddels vrij rumoerig geworden deelnemers terug in Gent zijn.

Deze processie was in het leven van de Gentenaren een gebeurtenis van uitzonderlijke betekenis. De relikwieën van de heilige werden plechtig door de stad gedragen en duizenden mensen vergezelden de geestelijken, de banieren en overheden naar het klein dorp, brachten de nacht door in de weiden en bossen en keerden pas daags nadien terug.

Aanvankelijk geschiedde zulks zeer devoot en plechtig, maar weldra werd het een buitenkansje voor al wie eens de bloemetjes wou buitenzetten: de processie ontaarde in dronkenschap, misbruiken en allerhande buitensporigheden. De geestelijkheid kwam tevergeefs tegen die wantoestanden op en zelfs toen in 1442 afgekondigd werd dat, al wie zich onzedig zou gedragen, in de ban van de kerk zou worden gedaan, kwam er geen einde aan de ongeregelde, losbandigheid en het schandelijk gedrag van sommige bedevaarders. Karel V zou in 1540 de processie gewoonweg verbieden.

De overheden hadden in 1467 moeten vrezen dat de terugkeer van deze opgehitste menigte een zeker gevaar voor wanordelijkheden zou kunnen daarstellen op een ogenblik dat het Gentse volk feestvierde en dat men met de graaf aan 't onderhandelen zou zijn over de teruggave van zekere rechten en voorrechten aan de stad.

Alles gaf ten andere de indruk dat men overhaastig te werk was gegaan en dat men heel wat op het laatste nippertje had geïmproviseerd. Vergezeld van een talrijk gevolg edellieden, grafelijke ambtenaren en politieke raadgevers, had Karel de Stoute op 26 juni Brugge verlaten, doch te Deinze aangekomen, kwamen afgevaardigden van Gent hem vragen aldaar nog een tweetal nachten te willen doorbrengen, omdat zij niet klaar geraakt waren met het feestprogramma. Dat was de eerste kink in de kabel: de eerste inbreuk op het protocol. Karel stoorde zich weinig aan het verzoek van de Gentenaren en zette 's anderdaags zijn weg voort naar Zwijnaarde waar de Graaf, naar een eeuwenoude traditie de nacht moest doorbrengen op het kasteel van de abt van Sint-Pieters.

Toen hij het dorp bereikte, kwam men hem vergiffenis smeken voor 365 personen die na de Vrede van Gavere door zijn vader verbannen werden en voor andere "wettelooze lieden", samen 784 ongelukkigen die zich in de omliggende akkers en struiken verscholen hielden, in afwachting dat over hun lot werd beslist. Hun hoop was groot, want zelden had een prins of graaf, bij zijn Blijde Intrede, gratie en genade geweigerd. Karel beloofde de zaak nog dezelfde avond te zullen onderzoeken en daags nadien zijn beslissing kenbaar te maken.

Of het op zondag 28 juni een heerlijk zomerweertje was, hebben de kroniekschrijvers ons niet verteld; zij doen het ten andere zeer zelden en men mag er wel uit afleiden dat het toen gewoonlijk mooi weder was in de zomer. Wat wij wel weten is dat duizend bedevaarders op die dag de relikwieën door de stad vergezelden om dan langs de St. Lievenspoort naar St. Lievens-Houtem in te zetten.

Er bleven echter nog duizenden Gentenaren en mensen uit de omliggende dorpen en steden te Gent om de hertog bij diens Blijde Intrede toe te juichen.

Om 8 uur verliet Karel het kasteel van Zwijnaarde, na eerst vergiffenis aan de bannelingen te hebben geschonken en het moet een surrealistisch schouwspel geweest zijn de hertog en zijn gevolg te paard “met meest al zynen edelen, in grooten ghetale ende al in ‘t zwarte” te zien optrekken gevolgd van de 784 in lompen gehulde maar dolgelukkige mensen die voor het eerst sedert 14 jaar hun stad en familie zouden terugzien. Zij stapten mede achteraan in de stoet, “besloten in ‘n groot touw”.

Aan de Petercellepoort gekomen wierp een Dominicaan, Pater Nikolaas Bruggeman zich op de knieën voor de hertog om de genade af te smeken voor de stad en o.m. te vragen dat de poorten opnieuw elke donderdag zouden mogen geopend worden.

Degelijke vraagstukken werden gewoonlijk door afgevaardigden van de stad en van de graaf op voorhand besproken en opgelost, zodat op het ogenblik van de Inhuldiging al de moeilijkheden uit de weg waren geruimd. Dit schijnt in 1467 het geval niet geweest te zijn, want Karel verzocht de Gentse poorters, hun verzoek schriftelijk te willen overhandigen opdat hij de zaak met zijn raadgevers zou kunnen bespreken.

Voor de menigte, gewoon aan een positief antwoord, waren de woorden van de hertog een bittere teleurstelling. Het was de eerste, het zou helaas voor de Gentenaren, de laatste niet worden.

Van de Petricella, de Sint-Pieterspoort, door de Gentenaren zo savouereus omgevormd of misvormd tot “Petercellepoort” waren de hertog en zijn gevolg stoetsgewijze naar de kerk van de aloude Sint-Pietersabdij getrokken, waar Karel de Stoute, naar het voorbeeld van zijn vader en van zijn geduchte voorgangers, de eerste plechtige eed van de dag, door het protocol van de Blijde Intrede voorzien, zou afleggen.

Stadstrompetters en menestrelen speelden boven op de Poort, en al wat Gent aan kloosterlingen telde vergezelde de hertog op de weg naar de abdij, want het was daar dat Karel in zijn hoedanigheid van graaf van Vlaanderen, de plechtige belofte zou doen de rechten, en ook wel de voorrechten van de geestelijkheid van het graafschap te zullen eerbiedigen; alle vertegenwoordi-

gers van de clerus waren dan ook op post, “te weten, schrijft het Dagboek der Gentsche Collatie, alle de Beghynen, daer naer alle de ordenen ende religieusen, en daer naer alle de priesters, ende daer naer de priesters van Sente Veerhilden, daer naer de religieusen van Sente Baefs metten bisschop van Doornycke”.

De plechtigheid was kort en indrukwekkend: Heilige mis, overhandiging van het zwaard, eedaflegging. Het moet allemaal zeer vlug, zonder enig incident zijn verlopen, want te 9 uur waren de hertog, de abt en de overheden reeds aan ‘t ontbijten in de grote refter van de abdij.

Het was pas enkele honderden meter verder dat de hertog, het grondgebied van de St. Pietersabdij verlatend, de Gentse bodem zou betreden. Van het strenge protocol mocht men toen geen duim breed afwijken: de uit te spreken woorden, de gebaren, de vragen en antwoorden, alles was op voorhand onveranderlijk geregeld en bepaald. De oorsprong van een zo stug protocol moet worden gezocht in het wederzijds wantrouwen van de betrokken partijen, telkens de overheid en het volk in contact kwamen of elkaar iets moesten beloven, zoals dit bij inhuldigingen en Blijde Intreden het geval was. Uit schrik dat de ene partij door een list, door een dubbelzinnige verklaring, door een bepaald gebaar de andere partij zou bedriegen of zich aan haar verplichtingen zou kunnen onttrekken, werd alles zorgvuldig in een eedformule gegoten, die geen twee interpretaties mogelijk maakt. Omdat graaf en stad op de loer lagen, oordeelden beiden het voorzichtiger het protocol te eerbiedigen. Alle aanwezigen luisterden aandachtig: geen woord mocht te hard of te luid of te zacht worden uitgesproken, of het leek verdacht, een hinderlaag!

De stoet begaf zich naar de St. Janskerk waar Karel de tweede eed zou afleggen : de tekst werd hem voorgelezen door Joos Triest, waarna de hertog moest kleppen met de klok “treckende de clock in der manieren ghecostumeert”, zoals de costume of het gebruik het beval.

Op hun beurt legden de geestelijkheid, de vertegenwoordiger van de steden van het graafschap en van de adel, de eed van trouw af.

Wanneer eenieder met de lippen, en sommigen in eer en geweten, zich tot iets of tot veel hadden verbonden, verliet de stoet de kerk en begaf ze zich langs St. Jansstraat, Belfort en Schepenhuis naar de Vrijdagmarkt waar duizenden mensen Karel begroetten met de traditionele kreet: “Leve de graaf, vive Bourgogne, Vlaenderen de Leeuw”. De graaf las de derde eedformule en ook het volk beloofde plechtig gehoorzaamheid en onderdanigheid.

Herauten wierpen geld- en zilverstukken in de menigte, want ook dat hoorde bij het protocol; en rond het middaguur trok eenieder gelukkig en opgetogen naar huis, de poorters bij moeder de vrouw, de vreemdelingen naar ‘n herberg of een familielid; bannelingen en vrij gekomen gevangenen wisten met hun

vreugde geen weg: “Ten voorscreven incommene ware inne ghelaten, by gratien van den prince, alle de wettelose lieden ende ballynghen, ende van allen boeten was gratie ghedaen ende vele ghevanghenen ontslegghen”.

Alles was goed, zonder incidenten verlopen, maar toen reeds was het duidelijk dat sommige mensen vast besloten waren, de menigte tegen de nieuwe hertog op te hitsen, en oproer te verwekken: “Eenige murmureerden, lezen wij in het Dagboek, omme dat men te zynen incommene gheen provysie en hadde van diveersche ghebreken van de verlichtynghe van de “quellote” ende ansins”.

De “quellote”, “cueillote” of lepelrecht, was een belasting op elke zak hout en graan, door Filips de Goede ingevoerd. Het was een van de meest onpopulaire maatregelen van zijn regering geweest en de Gentenaren hadden er zich steeds tegen verzet, tevergeefs echter, want Gent was in die jaren zeer zwak en de hertog oppermachtig.

Nu Filips overleden was, wendden zij een nieuwe poging aan om deze hatelijke belasting te doen intrekken. De overheden hadden ten andere audientie aangevraagd om het geval, samen met dat van de heropening van de stadspoorten en ook de teruggave van de bij de Vrede van Gavere verloren rechten, met de hertog te komen bespreken, doch terwijl, daags na de plechtigheid van de inhuldiging, Karel en zijn raadgevers aan ‘t beraadslagen waren in het Hof ten Walle, kwam de opgehitste menigte van de Sint-Lievensprocessie uit St. Lievens-Houtern terug omstreeks vijf uur in de namiddag en trok naar de Koornmarkt; opruiers en onruststokers hadden ze toen reeds warm gemaakt voor opstand en baldadigheden.

Roepend en huilend, doodskreten uitend tegen de inzamelaars van de cueillote, stormden zij op “‘t Quelloot huus af ende braken ze ‘t terstont af totten gronde toe, ende trokken van daer ter Vrindachmaerct ende stelden Sente Lievins fiertre voor 't Hoochuus, namen een vanden bannieren van den fiertre, maecten af haerlieder standaert, riepen de quelloten af, ende daer ute rees een groote wapehynghe ende groot remoer”.

Zij die Karel de Stoute kenden - en de Gentenaren kenden hem - wisten dat de massa die naar de Vrijdagmarkt was opgerukt en de stormklok van de St. Jacobskerk had laten luiden, een geweldige psychologische fout had bedreven. Met Karel hadden de overheden moeten onderhandelen, zij hadden hem als heer en meester moeten begroeten en van hem een of meer gunsten moeten afsmeaken; hem tergen, hem, die zelfs de koning van Frankrijk te machtig was geweest, de dag zelve van zijn Inhuldiging uitdagen, stond gelijk met zelfmoord voor de stad.

En inderdaad, toen de hertog vernam wat er op Koornmarkt en Vrijdagmarkt gebeurd was, sprong hij woedend te paard: vrees, angst kende hij niet, hij had

gans alleen, ongewapend de massa, durven trotseren. Een man van groot gezag en ondervinding, een man van wijze raad, de heer van Gruuthuyse, wist op het nippertje de graaf tot betere gevoelens te brengen: “laat me eerst gaan. zo zegde hij, en volg dan op afstand”. Aldus hoopte hij én de opgehitste menigte én de hertog tot bedaren te zullen brengen.

Karel kwam, wierp zijn paard door de dichte gelederen van de neringen, sprak de massa toe: “Gaat allen naar huis, verlaat deze markt, ik zal Uw grieven onderzoeken en wees niet bang: Uwe hertog is rechtvaardig”.

“Wij zijn met U, maar tegen Uwe ambtenaren die de hatelijke belasting op het zout heffen, wij zijn tegen de “levereters” antwoordden de mensen.

Karel had zich een paar ogenblikken kunnen bedwingen maar toen hij zag dat de menigte weigerde het plein te verlaten, was hij niet langer zijn zenuwen en zijn onstuimig temperament meester en hij sloeg een man die kermend neerzeeg.

De heer van Gruuthuyse zag onmiddellijk in dat het verkeerd zou aflopen en hij gaf zijn hertog de raad de menigte kalm toe te spreken van het balkon van het Tooghuis. De hertog ging op zijn wens in en verzocht nogmaals de Gentenaren de markt te ontruimen. Reeds hadden sommige neringen aan dit bevel gehoor en gevolg gegeven, toen een zekere Otto Bruneel, als een pijl door de menigte schoof, en vooraleer de lijfwacht van de prins kon ingrijpen, stond hij naast hem op het balkon. In een korte, snedige rede resumeerde hij de grieven van het volk, zijn wensen, zijn eisen, zijn verzuchtingen. “Wij zijn niet tegen de vorst, maar tegen allen die én de stad én de vorst bestelen”. Nauwelijks had hij zijn toespraak beëindigd of, nog voor iemand naar zijn naam of hoedanigheid kon vragen, nog voor iemand hem kon aanspreken of vastgrijpen, hij opnieuw spoorloos in de menigte was verdwenen.

Aan de reacties van de door deze woorden opgezweepte menigte was het de graaf duidelijk geworden dat hij althans voorlopig, het pleit had verloren, dat het hem nog onmogelijk zou zijn van de massa te bekomen dat zij de markt zou ontruimen zonder eerst een formele belofte te hebben ontvangen, en dat de enige uitweg dan ook het veinzen was, het uiterlijk toestemmen in alle eisen van deze opgehitste en sterk gewapende Gentenaren.

“Mijn lieve kinderen, gaat allen rustig naar huis, ik vergeef U al wat U tot op heden werd misdreven, doch wee hem die nu nog op het plein gewapend blijft”.

De menigte juichte en jubelde omdat zij dacht dat zij een grote overwinning had behaald, maar de overheden keerden met gebogen hoofd en het hart vol kommer en vrees naar het schepenhuis. Zij wisten dat de graaf zijn beloften niet zou inwilligen, dat hij geveinsd had omdat hij niet anders kon, en dat zijn woede geweldig groot was en voor de stad oneindig gevaarlijk zou zijn.

Zijn woorden “ik vergeef U alles” waren een leugen, zij betekenden een oorlogsverklaring aan de fiere Arteveldestad.

Toen Karel daags nadien Gent verliet, kwam een afvaardiging van de stad hem vergiffenis afsmecken voor hetgeen zich op de Vrijdagmarkt, had voorgedaan. Karel zond ze met een brutaal gebaar weg. De “Blijde” Intrede was voor Gent een zeer slechte inzet van de regering van de machtige hertog geworden.

“Item in dit jaer ende scependom”, zo lezen wij in het Memorieboek der stad Gent, “arriveerde ter Sluus in Vlaenderen, vrouwe Margriete van Jork, sustere van den coninc van Inghelant, ende traude den hertoghe Kaerle binnen der stede van den Damme, ende ‘t was zyne derde huusvrouwe, up den XXV wedemaent LXVIII”.

Meer verklapt het Memorieboek ons niet over deze nochtans zo gewichtige gebeurtenis. Het gaat ten andere meestal zuinig om met soortgelijke berichten, het brengt geen commentaar uit, doet geen voorspellingen, handelt niet over mogelijke gevolgen; het haalt nuchter het feit aan, zoals een gewone burger het in zijn eigen Dagboek zou aantekenen; zoals b.v. de schrijver van het “Dagboek der Gentsche Collatie” het zorgvuldig noteerde, vooral bekommerd om het aangeven van juiste datum en identiteit van zijn personages: “Vrouwe Margriete van Jorcke, ‘s conyncx Edwaert zustere van Ynghelant, landde ter Sluus, in Vlaendren, den XXVen dach van junio LXVIII. Myn gheduchte heere traude de zelve Margriete te wive ten Damme, in de stede, ‘t sondaechs, den derden dach in hoymaent in ‘t zelve jaere, ende hilt tsavonts ende al de weke daer naer, tot tsmaendaechs, den XIen dach van der zelve maend, zyne feeste binnen der stede van Brugghe, stekende, brekende ende andersins”.

Eenzelfde politieke voorstelling van de feiten, met een weinig meer details over het gebeuren, als bv dit “stekende, brekende” dat ons nogal vreemd in het oor klinkt, doch enkel wijst op het inrichten van tornooien, het groot en spectaculair tijdverdrijf in de XVe eeuw.

Voor de gewone sterveling kon het huwelijk van Karel de Stoute, de machtige prins, de onstuimige, roekeloze strijder en held, met een jonge en mooie prinses, zuster van de koning van Engeland, enkel een sprookje, een grote liefdesgeschiedenis, een wonderbaar, toverachtig iets zijn, aan hetwelk geen enkel politiek vuiltje kon kleven.

Zo dachten de mensen, maar was er in het hart van de vermetele en ambitieuze hertog van Bourgondië, nog plaats voor een gevoel van sentimentaliteit, van liefde, of zelfs maar van vriendschap of genegenheid? Hij is hard, wreed, hij leeft eenzaam. Eén vrouw heeft hij hartstochtelijk bemind, zijn tweede echtgenote, Isabella van Bourbon.

Voor de eerste ware het ten andere en moeilijke zaak geweest. Hij kende ze

niet eens want op zesjarige ouderdom - zo wilde het de politiek van zijn vader - had men hem uitgehuwd aan Catherine, dochter van de Franse koning Karel VII, maar de "echtgenote" stierf toen zij pas acht jaar oud was!

Het tweede officiële huwelijk, dat het eerste werkelijk huwelijk was van Karel, toen nog "dauphin" van Bourgondië, werd hem opgedrongen door zijn vader Filips de Goede, de genotzieke maar handige en schrandere hertog van Bourgondië en graaf van Vlaanderen die gedurende een halve eeuw - van de moord op Jan zonder Vrees te Montereau in 1419 tot het overlijden van Filips te Brugge in 1467 - de politiek van onze gewesten naar eigen gril of wil zou oriënteren.

Filips was een grote diplomaat die aanvankelijk, na de moord op zijn vader, het Engels kamp had verwoed om dan later, na het Verdrag van Arras in 1435, Bourgondië en dus ook Vlaanderen, van dit bondgenootschap losrukte, omdat Filips sterk genoeg was om met Frankrijk een afzonderlijke vrede te sluiten. Karel VII moet de hertog allerlei toegevingen doen, o.m. elke band van vazaliteit van het hertogdom tegenover Frankrijk laten varen.

Bourgondië wordt een zelfstandige staat, en Filips gedraagt zich voortaan als de gelijke van de Franse koning, maar Lodewijk XI, de sluwe en duivelachtige Franse koning, zal langzaam maar zeker het verloren terrein terugwinnen.

Het is in deze periode van toenadering tot Frankrijk en, althans openlijke, vriendschap dat Filips de Goede zijn zoon Karel verplicht in het huwelijk te treden met een Franse prinses, Isabella, dochter van Karel I van Bourbon.

Karel I, daartoe aangezet door zijn moeder, had liever een huwelijk aangegaan met een Engelse prinses, doch de vaderlijke macht, diplomatie en gezag hadden de bovenhand en op 30 oktober 1454 werd te Rijsel het huwelijk van Karel en Isabella ingezegend en zoals een indiscrete kroniekschrijver het ons vertelt, "par le commandement très exprès du duc, Charles coucha icelle nuit avec sa femme".

Dit huwelijk, door Filips aan zijn 21-jarige zoon Karel opgedrongen, groeide tegen alle verwachtingen in, tot een grote, zeer grote liefde uit, Karel, in tegenstelling met zijn vader, die meer dan twee dozijnen minnaressen had en evenveel bastaards, bleef zijn echtgenote trouw en beminde ze hartstochtelijk, hetgeen een zeldzaamheid mag heten in deze troebele XVe eeuw en, op het eerste gezicht, weinig strookt met zijn avontuurlijk en impetueus karakter.

Isabella schonk hem een dochter, Maria van Bourgondië, die later door haar huwelijk met Maximiliaan van Oostenrijk, Bourgondië aan de Habsburgerse monarchie zou verbinden en voor eeuwen, een nieuw politiek tijdperk voor onze gewesten zou inluiden.

Isabella van Bourbon sterft te Antwerpen in 1463, maar prinses mogen, althans niet in het openbaar, eeuwig blijven treuren om de dood van een teer-

geliefde echtgenote. De politiek, enkel maar de politiek, bepaalt en determineert hun daden: Karel, in 1467, na de dood van Filips, hertog van Bourgondië geworden, moet onmiddellijk blijk geven van zijn vijandschap tegen Lodewijk XI van Frankrijk en van zijn wil opnieuw Bourgondië het Engelse kamp te laten vervoegen; geen beter bewijs hiervoor dan een huwelijk, zijn derde, met een Engelse prinses, in casu met de mooie en verstandige Margareta van York.

Een nieuwe idille, een nieuw liefdesavontuur voor de hertog, meent het volk, maar in Karels hart is er na het overlijden van Isabella, geen plaats meer voor liefde. Zijn hart is dor en dood, nog enkel telt de “raison d'état” en zijn politiek drijft hem naar een alliance met Engeland en Edward IV.

Margareta is één van de mooiste, van de verstandigste, van de meest intellectuele vrouwen van haar tijd. Ook Lodewijk XI dingt naar haar hand voor een Franse prins; hij wil haar een Frans huwelijk opdringen om aldus Engeland aan zijn zijde te krijgen tegen de ontombare hertog van Bourgondië en de Vlamingen te beroven van de handel met Engeland, bron van voorspoed en macht voor deze gewesten. Karel de Stoute heeft lang gearzeld: mede onder de invloed van zijn moeder die tot het Huis van Lancaster behoort, is hij een aartsvijand van het Huis van York; maar zijn haat tegen Lodewijk XI is zo groot dat hij er tenslotte in toestemt, tegen zijn wil in, een huwelijk aan te gaan met Margareta die, indien hij het maar gewild had, zijn beste bondgenote en raadgeefster zou zijn geworden, want met hart en ziel heeft deze vrouw, vooral na de dood van haar gemaal, de belangen van Bourgondië en van de jonge en verlaten Maria, haar stiefdochter, verdedigd.

Het huwelijk van Karel en Margareta heeft de positie van de hertog in zijn strijd tegen Lodewijk XI merkkelijk versterkt. Karel de Stoute heeft niets anders willen zien in deze echtverbintenis dan een politieke zaak, dan een wapen en een middel in zijn strijd op leven en dood tegen de Franse koning. Nochtans werd het huwelijk, als de mooiste liefdesidylle, met het gebruikelijk Bourgondisch praalvertoon ingezegend.

Van heinde en ver trokken uit alle steden van Vlaanderen en van het Hertogdom, afgevaardigden naar Damme en Brugge om de feestelijkheden bij te wonen. Ook Gent dat nochtans in onmin leefde met Karel, stuurde op 28 juni een belangrijke delegatie schepenen.

De aankomst van de Engelse vloot te Sluis op 25 juni 1468 was een prachtig schouwspel. De verloofden maakten er voor het eerst kennis, “se feirent moult grand honneur et puis s'assirent sur un banc, où ils devisèrent longuement ensemble”.

Naar Bourgondische traditie werd het huwelijk vroeg in de morgen, tussen vier en vijf, te Damme ingezegend door de bisschop van Salisbury. Onmiddel-

lijk na deze korte en intieme plechtigheid, vertrok de hertog te paard naar Brugge, om er wat uit te slapen "pour y faire provision de dormir", terwijl Margarets in prachtig ornaat met een kroon op het hoofd, plaats nam in een draagstoel en, vergezeld van haar ere- en hofdames en van een somptueus gevolg, stoetsgewijze Brugge verwoogde. Te Brugge zelf werd het een onvergetelijke ontplooiing van al wat het toenmalig Bourgondië aan weelde, goud, zilver, schitterende gewaden, vlaggen, banieren, uniformen, geharnaste paarden en kostbare klederdracht kon bieden.

De ridders van het Gulden Vlies, de leden van het Hof, de ambassadeurs van Venetië en Florence, de vertegenwoordigers van de Spaanse en Vlaamse steden, de adel, de ridders, de geestelijkheid, het stedelijk magistrat, vormden in de met zon overgoten straten van het oude Brugge, een toverachtig spektakel.

Tien dagen lang zal men elke avond, in de gouden en zilveren schotels, de kostbaarste gerechten opdienen, op fantastische wijze gepresenteerd, terwijl de heerlijkste wijnen de hoge gasten met volle glazen en bekers werden ingeschonken.

Kunstenaars, schilders, tapijtwevers, goudsmiden, beeldhouwers hadden gedurende weken dag en nacht gewerkt om van Brugge en van het paleis van de hertog een fonkelend juweel te maken.

's Avonds at, dronk en danste men, overdag woonde men op de markt de legendarische Bourgondische tornooien bij, die talrijke gewonden en zelfs een dode eisten.

Toen de feestelijkheden ten einde kwamen, omdat iedereen doodmoe was, keerden prinses, genodigden en toeschouwers huiswaarts.

Voor Karel de Stoute, ook voor onze gewesten, werd een nieuwe bladzijde aangesneden.

Het huwelijk van Karel en Margareta was van korte duur. Negen jaar na de plechtigheden te Brugge en te Damme, sneuvelde de ontembare hertog in de vlakte bij Nancy: zijn lichaam werd door de wolven verscheurd, bedekt met slijk, zijn troepen werden uiteengedreven. Aldus eindigde een van de rijkste, wreedste en meest bewogen figuren uit onze geschiedenis

Anderhalf jaar geleden hebben wij een tweetal artikels gewijd aan de bewogen Blijde intrede van Karel de Stoute te Gent op 28 juni 1467. Zij was, zoals wij het toen schreven, voor Gent een zeer slechte inzet van de regering van de machtige hertog geworden.

En nochtans had Gent en had ook de hertog een grote hoop gesteld in dit eerste officieel contact dat wellicht na de voor onze Stad in zo menig opzicht vernederende regering van Filips de Goede (denkt maar aan de nederlaag van

Gavere), een vruchtbare samenwerking kon tot stand brengen tussen de ambitieuze, dappere en vermetele Karel en de even dappere en koppige hoofdstad van het Graafschap.

Zij speelden echter op een andere golflengte: Gent had zijn roem en zijn macht aan het verleden te danken en bleef er zich wanhopig aan vastklampen, zelfs na de slag van Gavere die dat verleden voor goed had bergraven; Karel de Stoute integendeel had ingezien dat de Middeleeuwen die zijn stam en zijn Huis zoveel luister hadden bijgebracht, tot een verleden behoorden dat, nog enkel een decor, een fonkelende achtergrond kon betekenen voor een nieuwe prestige- en vooruitstrevende politiek. Tegenover het Gent gecimenteerd en verward in de droom van zijn verleden stond aldus een 34-jarige hertog, een volbloed, die zijn blikken naar de toekomst richtte en Vlaanderen wou inschakelen in zijn politiek om tussen Frankrijk en Duitsland, een machtige bufferstaat te creëren, beste waarborg voor een noodzakelijk evenwicht en een duurzame vrede in Europa.

Het in zijn regionalistische optiek gehulde Gent had Filips de Goede, de Grote Hertog van het Westen niet begrepen, omdat hij nationaal dacht; met een Karel de Stoute die nog verder zag, Europees dacht, zou het onvermijdelijk tot een nog diepere kloof en breuk komen. Gent had in elk geval, op de vooravond van de Blijde Intrede, de jeugdige hertog onderschat en tamelijk naïef gehoopt dat het zou volstaan een ganse litanie wenken en wensen af te rammelen om van de nieuwe hertog, die er alle voordeel bij had, zo dacht men althans, zich inschikkelijk aan te stellen een terugkeer naar de toestand van vóór Gavere, dwz. tot een aantal ouderwetse voorrechten en privileges terug te keren. Dit was natuurlijk gerekend zonder de ambitieuze waard, die er geen ogenblik aan dacht, op de drempel van zijn regering, aan een stad als Gent, troeven uit te delen die zij nadien tegen hem zouden uitspelen.

Deze Blijde Intrede is onder alle opzichten een improvisatie geweest die onvermijdelijk op misverstanden en twist moest uitlopen: Gent was niet klaar met de versiering van de stad, had zijn wensen en verzoekschriften niet eerst kenbaar gemaakt aan en besproken met de raadgevers van de hertog, had de Blijde Intrede doen samenvallen met de terugkeer van duizenden gewoonlijk opgehitste, dronken en onverantwoordelijke bedevaarders, van de processie van St Lievers-Houtem, en had geen enkele voorzorgsmaatregel getroffen tegen een bende gepatenteerde onruststokers die vast besloten waren herrie te zaaien. Manifestaties en onlusten waren ten andere niet uitgebleven op de Koornmarkt en de Vrijdagmarkt. Karel werd in het nauw gedreven en er kon zelfs een ogenblik voor zijn veiligheid worden gevreesd. De hertog bedwong zijn woede, veinsde, beloofde en de menigte jubelde, maar de worm zat in de vrucht, een haat die Karel voortaan de stad zou toedragen, een hoop op een

spoedige weerwraak.

Daags nadien reeds, wanneer de overheden hem ootmoedig hun excuus kwamen aanbieden voor hetgeen op de Vrijdagmarkt was voorgevallen, zond de hertog ze met een handgebaar brutaal weg.

In Gent, zelfs zonder naar het Belfort te kijken, wist men hoe laat het was!

Karel de Stoute vreest in die jaren, niemand, zelfs niet zijn aartsvijand Lodewijk XI, koning van Frankrijk. Hij zal hem het leven zuur maken zoals hij het doet met al zijn tegenstrevers, ook met Gent, vooral met Gent dat zo vermetel is hem, telkens de wrede hertog elders in beslag wordt genomen, uit te dagen en te tergen.

Karel was bij zijn Blijde Intrede in de Arteveldestad, twee passen geweken om een betere aanloop te kunnen nemen en zijn prooi te verslinden, want, hij was, zoals een geschiedschrijver het zo terecht zegt “de long souvenir et de grant remembrance”.

Inmiddels had hij af te rekenen met een andere rumoerige en ontembare stad, Luik. Daar zou hij een grote slag slaan, eenieder de lust ontnemen in de toekomst nog de wapens tegen zijn hertog op te nemen.

In de hoop in de gunst van Karel te geraken, hadden de Gentse notabelen, met de chirurg Jan van der Asselt aan het hoofd, een 300 man gestuurd om het hertogelijk leger te versterken in de slag bij Brustem waar zij ten andere met leeuwemoed streden, doch Luik moest het enkele maanden later ontgelden: de heldenmoed van de 600 Franchimontezen kon niet verhinderen dat de stad werd uitgebrand, geplunderd, de bevolking uitgeroeid.

Nog nooit had sedert het Christendom een overwinnaar zich zo wreed, zo barbaars gedragen, maar Karel wou een voorbeeld stellen dat al zijn tegenstrevers en vijanden de schrik op het lijf zou jagen.

Reeds na de slag van Brustem hadden de Gentenaren, diep onder de indruk van deze zege, erin toegestemd de gehate cueillote of zoutbelasting terug in te voeren en zij hadden ook de financiële steun die de hertog eiste, verleend. Zijn huwelijk met Margareta van York in juni 1468 versterkte nog de positie van Karel de Stoute in zijn strijd tegen Lodewijk XI en deed zijn aanzien en ook de schrik stijgen in de Vlaamse steden.

De Gentenaren die gehoopt hadden tijdens de huwelijksfeesten enkele concessies van een goed geluimde echtgenoot te kunnen bekomen, keerden diep ontgoocheld naar hun haardstede terug. De ontmoeting van de hertog met de Gentse gedeputeerden had een verscherping van het standpunt en van de dictatoriale wil van Karel betekend hetgeen Gent aan rechten en vrijheden had kunnen redden na de slag van Gavere, ging nu ook reddeloos verloren. De schepenen zouden voortaan gekozen worden door de commissarissen van de

hertog en de Collatie zou nog enkel door de hoogbaljuw kunnen bijeengeroepen worden. Het laatste greintje autonomie werd de stad onttrokken. De bevolking mopperde doch aarzelde weerstand te bieden. De brutale onderdrukking van de Luikse opstand en de verschrikkelijke afstraffing braken, ook te Gent, de laatste sporen van verzet. Men vreest dat Karel het niet zal houden bij de vernieling van Luik maar dat hij zich ook op Gent dat hem bij de Blijde Intrede uitdaagde, zal willen wreken.

Roeland van Wedegate, voorschepen van ghedeele en Boudewijn Rijm voorschepen van der Keure trekken op 22 november 1468 naar Brussel om de hertog geluk te wensen met zijn voorspoedige thuiskomst na zijn strafexpeditie tegen Luik, en hem voor de toekomst een algehele gehoorzaamheid en onderdanigheid van de Gentse stede te beloven. Zij bleven tot 16 december in Brussel maar hoe meer zij de hertog beloofden des te groter werden diens onverschilligheid en misprijzen.

“Ik ken u, was zijn antwoord, mooie woorden, maar uwe daden hebben ze steeds gelogenstraft!”

De Gentse delegatie keerde onverrichterzake terug en bracht verslag uit voor een duizendtal Gentse notabelen in de Collatiezaal vergaderd. Hun besluit was dat men nog verder moest gaan op de weg van de vernedering, wou men het ergste voorkomen. Gent dat zo dikwijls de machtigsten der aarde had uitgedaagd en bekampt, werd door paniek aangeprepen en ontdeed zich van al de rechten voor dewelke tientallen generaties hun leven hadden geofferd, aanvaardde zelfs degenen te straffen die het tegen de hertog zouden opnemen: “eerst dat zo wie voort an eeneghe woorden useert of vergaderynghe of lopynghe oft maniere maect dgaer beroerte af zoude moghen commen, dien zal men pelloriseren ende de tonghe duersteken ende bannen L jaer uut Vlaenderen”!

Al de Gentse beloften werden schriftelijk vastgelegd en een afvaardiging van de stadmagistraat ging ze op het paleis van de hertog overhandigen, doch Karel wilde meer dan een banaal gebaar, hij wilde de vernedering van de fiere stad en van haar vertegenwoordigers. De afgevaardigden werden weliswaar “wel ende vriendelic ontfanghen maer hadden in andwoorden weder daer te zyne maendaghe avonde eerstcommende ende uit elcken ambochte ende wycke eenen man omme de bannieren te presenteerne, alzo ‘t myn gheduchte heere ordonneren zoude, ooc met brynghende, ‘t. prevylege van der kuere omme mynen gheduchten heere dat te corrigierne”.

Een nieuwe delegatie samengesteld zoals de hertog het bevolen had, vertrok op 7 januari 1489 naar Brussel: de voorschepenen, de advocaat van der Keure, de overdeken en al de dekens van de neringen. Daags nadien kwamen zij op het stadhuis van Brussel bijeen neerslachtig, beroerd en beangstigd, in lange

zwarte rouwklederen gehuld, bewust dat op die akelige winterdag een van de pijnlijkste bladzijden uit de geschiedenis van de trotse Arteveldestad zou worden geschreven. Zij hadden graag hun plaats aan anderen afgestaan, aan die mensen die de mond zouden vol hebben van kritiek wanneer zij Gent opnieuw zouden vervoegen met het verhaal van het onmenselijk dictaat dat Karel de Stoute hen zou opdringen.

Het Memorieboek der stad Gent dat de overwinningen van de Gentenaren steeds zo lyrisch beschrijft, is eerder laconisch wanneer het deze boetetocht aanhaalt: het is een zakelijk verslag zonder details en zonder commentaar.

Het relaas dat wij in het Dagboek der Gentsche Collatie aantreffen, is vollediger doch het verzwijgt opzettelijk zekere feiten die al te vernederend waren: “Daer (op het stadhuis) sant hemlieden mijn gheduchte heere elcken eenen glavijescacht (schacht of stok), daer zij up hechten elc huerer de banniyere van elcke neerynghen ende wycke, ende droughen die openbaerlic van daer twee ende twee te gader gaende in processien, tot voor mynen gheduchten heere in zijn groote sale, up Cauwenberghe in zijn hof, daer zeere obedientelic, in zwarte habyte, die presenteerden ende overgaven metgaders den prevylege ...” Karel, aldus het relaas, schonk hen vergiffenis “dat hy gheel ende al vergaf ende uut zynder herten dede alle ranckuene ende onghepaeytheden, gram-schap ende onghenouchte die hij ghehadt ende ghedreghen hadde up de voorscreven van Gendt; Ende dat ghedaen, de dekenen ende ghezwoornen keerden weder t’huuswaert...”.

Er zit weinig sfeer in dit verslag, er ontbreken details, gegevens die van deze plechtigheid een zware vernedering maakte. De waarheid dient dan ook gezocht te worden in andere, niet Gentse bronnen.

Mensen praten en schrijven graag over hun ongelukken; aan velen die nooit, door eigen daden belangstelling konden verwekken, verleent zulks de illusie dat zij tijdelijk een vedettenrol spelen; voor anderen is medelijden afdwingen van vriend of kennis, een troost in de smart, een zalf op de wonde.

Doch wanneer hun ongelukken gepaard gaan met belediging, bespottung of vernedering, zwijgen de mensen zich liever dood of trachten zij de waarheid een draai te geven die hen geen al te belachelijk figuur doet slaan.

Gent dat in de Middeleeuwen zo dikwijls victorie mocht kraaien, heeft ook enkele nederlagen geleden : het had, op het slagveld of bij vredesonderhandelingen, de wet en de wil van de sterkste, van de overwinnaar moeten ondergaan. Gent was telkens bezweken na heldhaftig, soms wanhopig te hebben gestreden: het was geen schande voorrechten en vrijheden te verliezen wanneer honderden poorters, jong en oud, tot de dood hadden gevochten om deze te verdedigen.

In 1469 op het ogenblik dat de Gentse afvaardiging - de voorschepenen, de

dekens van de neringen - van het Brussels stadhuis, vertrokken om het paleis van de hertog te vervoegen, was er echter in de afgelopen maanden geen druppel bloed vergoten.

Karel had zijn Blijde Intrede gedaan te Gent, en omdat het van beide zijden - graaf en stad - niet veel meer was geweest dan een slordige improvisatie waren er woordenwisselingen en een paar relletjes uit voortgevloeid, incidenten die de kolerieke hertog in woede hadden ontstoken. Het hart vol wrok had hij de stad verlaten en heimelijk gezworen dat hij weerwraak zou nemen.

Dit zijn zaken die nog meer waren voorgevallen bij een Blijde intrede maar het koelde meestal zonder blazen en na enkele weken werd de vete bijgelegd of gewoon vergeten, uitgewist door een nieuw bezoek, een tornooi of een banquet.

Met Karel Stoute zou het anders aflopen en dat was wel het pijnlijkste van het voorval.

De voorschepenen en dekens waren in die killige januaridag van 1469 naar Brussel gekomen, niet als krijgsgevangenen, gijzelaars of overwonnen krijgers na een veldslag of een oorlog geboeid of door gewapende soldaten omringd, maar vrijwillig, en zij kwamen niet eens een moeilijk geval bespreken, pleiten voor de rechten van hun stad en haar inwoners: neen zij kwamen zonder dat er enig geweld of strijd mede gemoeid was, zonder militaire nederlaag, knielen voor de hertog, zij kwamen hem de kostbaarste perkamenten waarop hun privilegiën en vrijheden geboekt en geschreven stonden overhandigen, zij kwamen voor de voeten van Karel de standaarden van hun 52 neringen werpen, die vaandels die hun verleden, hun tradities, de macht en de roem van hun stad symboliseerden.

Als het loze vissertje hadden zij Karel kunnen zeggen: “Wat heb ik U misdreven?”, waarom hebt gij ons ontboden, is het nog altijd om dit voorval op de Vrijdagmarkt toen Otto Bruneel U in de rede viel.

Hebt gij het nog niet vergeten? Maar aan hem die zopas Luik van de landkaart had geschraapt, dierf men dergelijke taal niet spreken. Het waren schrik en paniek die de Gentenaren, althans hun leiders, hadden aangezet gehoor te geven aan een eenvoudige convocatie van de hertog, zij die vroeger voor de sterkste legers niet hadden geweken.

In een zaal van het stadhuis van Brussel wachtten zij nu op andere instructies: Roeland van Wedergaete, voorschepen van der keure Boudin Rym, voorschepen van ghedeele, meester Boudin Goethals, advocaat van der Keure, Mathijs Pedaert, overdeken van de neringen, de gezworenen van de weverij en al de dekens van de 52 neringen. Zij kregen onmiddellijk een voorsmaakje van de ontvangst die hen te wachten stond: bedienden van de hertog kwamen 52

schachten brengen om er de banieren van de Gentse neringen aan vast te hechten. Zij die nog hoopten dat alles geheim of in de intimiteit zou gebeuren, wisten thans dat de afvaardiging met ontrolde banieren door de straten van Brussel zou moeten marcheren tot aan de drempel van het hertogelijk paleis. Twee hofmeesters, Olivier de la Marche en Pierre Badelin, traden plechtig de zaal binnen: “Heren wilt U zo vriendelijk zijn ons te volgen, wij zullen U stoetsgewijze naar onze Hertog begeleiden”.

Het sneeuwde en de lange rouwklederen van de Gentenaren leken nog zwarter op de blanke achtergrond. Rouw in de kleren, rouw in het hart, rouw in de ogen, vernedering die des te groter was, des te dieper werd aangevoeld omdat zij zo maar aanvaard geweest was zonder een daad, een woord, een gebaar van verweer of verzet.

Zij waren als het garnizoen van een onneembare burcht geweest, dat zonder een schot te lossen, capituleert.

Op de doortocht van de lugubere stoet, grinnikten de Brusselaars.

“Ziet eens, Gent de Fiere, die koningen deed beven ... de ontneembare Gentenaren, de nazaten van Van Artevelde?”

Aan het paleis van Coudenberg gekomen, stond een nieuwe vernedering klaar, Karel was er, doch had nog eerst een paar andere zaken af te handelen en de Gentenaren konden dus eerst wat buiten wachten: rillend van koude en nijd, moesten zij anderhalfuur in de besneeuwde binnenkoer van het paleis wachten tot het eindelijk de hertog beliefde de delegatie te ontvangen.

Al deze details worden opzettelijk verzwegen in het Memorieboek der stad Ghend en in het Dagboek der Gentsche Collatie; andere kroniekschrijvers hebben ze echter zorgvuldig opgetekend en met een ferm snuifje venijn gekruid.

Chastelain en Molinet die beiden de Gentenaren niet in het hart droegen, noemen deze boeteceremonie “la première magnificence” van Karel de Stoute.

Er is wel, spijtig genoeg voor de Gentenaren, een zekere grond van waarheid in deze bewering. Karel had plaats genomen op zijn troon en rondom de hertog stonden de ambassadeurs van al de vreemde koningen en prinses geschaard, getuigen van de vreedzame afstraffing.

Het ensemble was groots, pralerig, indrukwekkend.

De Gentenaren hadden het graag anders gewild. Had men ze geboeid of gefolterd binnengeleid, had hun woordvoerder hun standpunt mogen pleiten, verdedigen, had Karel hem woedend het zwijgen opgelegd, geschreeuwd en onder doodsb bedreiging geëist dat zij hun banieren zouden afgeven, het ware een reden tot verontschuldiging. een geval van overmacht geworden, maar neen, Karel was kalm, beleefd en zeemzoetlg, vergevingsgezind. Hij had het zo gepland en beraamd, hij had het allemaal tot in de minste details en met

veel psychologie bestudeerd: niet hij zou de Gentenaren vernederen, want hij had ze vriendelijk uitgenodigd, zij zouden zich vernederen zoals ze het nog nooit in het verleden gedaan hadden.

Zij traden de grote feestzaal binnen en zij knielden ootmoedig, tot driemaal toe, voor hun heer, hun graaf, hun hertog, Er kwam een glimlach van misprijzen over de lippen van de ambassadeurs, van de hovelingen en genodigden: “dat waren dus de eens zo geduchte Arteveldezonen”.

Na de knieval, trad Boudewijn Goethals naar voren, tot vlak bij de troon van de hertog en las een lang relaas voor: geen pleidooi, geen justificatie of een van die handige redevoeringen die een advocaat zo gemakkelijk uit zijn mouw schudt. Het was gruwelijk in haar eenvoud een litanie, een schuldbekentenis van al de zonden en fouten door de Gentenaren bedreven en voor dewelke zij thans het hart vol berouw, vergiffenis kwamen afsmeken.

Na zijn redevoering overhandigde Goethals het privilegium in hetwelk het recht voor de Gentenaren eigenmachtig hun schepenen te verkiezen, geacteerd stond. Een secretaris nam het document in ontvangst en met een breed gebaar met “ung canivet et tailgeplume” doorkliefde hij het kostbaar stuk.

Toen kwamen, op een teken van Goethals, een voor een, de 52 dekens van de neringen, hun banieren voor de troon van de machtige hertog werpen,

Karel keek onverschillig naar deze akelige scene en nam vervolgens met zachte stem, op gemoedelijke toon, zonder enige gramschap, het woord om te zeggen dat hij hen uit het diepste van het hart vergiffenis schonk, “dat hij gheel ende al vergaf ende uut zijnder herten dede alle ranckuene, onghepaeytheden, gramscap ende onghenouchte die hy ghehadt ende ghedreghen hadde up de voorscrevene van Ghendt”.

De plechtigheid was ten einde. Op een teken van een hofmeester, namen de Gentenaren van het gezelschap afscheid en verlieten vrij, ongeboeid de zaal, echter zonder hun privilegie, zonder hun kostbare banieren.

Enkele gedelegeerden moesten nog een paar dagen te Brussel verblijven om de officiële akte van onderwerping te ondertekenen. Wanneer zij hun naam onderaan het document aanbrachten, hebben zij wellicht kunnen vermoeden dat het niet lang zou duren vooraleer de Gentse bevolking hen rekenschap zou vragen voor hun knieval en voor al hetgeen zij hadden toegegeven in een vlaag van paniek en zinsverbijstering

Pierre KLUYSKENS

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 198

Op 22 December 1900 stelde Kanunnik Gabriël Van den Gheyn in de rubriek “Beeldhouwwerken - Museum voor Stenen Voorwerpen in de ruïnes van de St-Baafsabdij - XVIIe eeuw (1612-1613)” in het Frans een fiche op over

Houten Christus

De archieven van de St-Baafskerk duiden Jean de la Porte aan als de auteur van een Christus die in 1612-1613 geplaatst werd op het doksaal van onze kathedraal. De details van de rekening betreffende dit werk laat er het belang van inzien en leveren ons het bewijs dat het niet ging over een eenvoudig triomfkruis, maar over een Calvarieberg (d.w.z. de gekruiste Christus, de Maagd en Sint-Jan) een groep die ondersteund wordt door een zware balk die “gheleent” werd door de Abt van St-Pieters.

Enkele jaren later werd het groot kruis opgehangen boven het doksaal, zoals bewezen wordt door de rekeningen van 1616-1617: “Hem betaelt Matheus Bernaerts-Smet over het maecken van een groote lange roede omme het voorseijde cruijs *boven den oxale aan t'hanghen.*” Is de Christus die de kerkfabriek van St-Baafs toevertrouwd heeft aan het museum van de van de St-Baafsabdij het werk van Jean de la Porte en maakt hij deel uit van de hoger vermelde Calvarieberg?

Er is destemeer reden om dit te geloven omdat de hoofden van de Maagd en St-Jan die bewaard gebleven zijn en eveneens gedeponeerd werden in hetzelfde museum (terwijl de rest helaas!, gediend heeft als stoofhout) getuigen van een zelfde origine van de Christus en bewijzen dat zij deel uitmaakten

van hetzelfde ensemble.

De Potter (1) meent dat de Calvarieberg waarover wij het hebben, zich bevond op het oud kerkhof van St-Baafs, zonder deze bewering evenwel te ondersteunen door het minste bewijs. Maar de plaats waar deze overblijfselen zich nauwelijks een jaar geleden bevonden (de crypte van de kathedraal) getuigen eerder ten gunste van onze hypothese. Men kan zich gemakkelijk voorstellen dat men eerder zal gedacht hebben een groep die voorheen boven het doksaal hing op te bergen in de crypte, terwijl men minder zorg zal besteed hebben aan voorwerpen van buiten. Bovendien vertonen onze overblijfselen geen enkel spoor van beschadiging voortkomend van de vochtigheid of de regen aan dewelke zij onvermijdelijk blootgesteld zouden geweest zijn wanneer zij zich op het kerkhof zouden bevonden hebben.

Jean de la Porte komt voor in de rekeningen van St-Baafs van 1614 tot 1615 om de beelden geplaatst te hebben van drie apostels. Alhoewel wij het bewijs niet gevonden hebben is het waarschijnlijk dat het ook hij is die ze gemaakt heeft en zoals er gezegd wordt “de drij letste” kan men er misschien van afleiden dat hij vroeger de negen andere geleverd heeft. Twee jaar later, 1616-1617, sculpteerde hij nog nieuwe koorstoelen, die sedertdien vervangen werden. Tenslotte maakte hij in 1623-1624 nog een beeld van St-Bavo. Wij vinden Jean de la Porte ook weer terug in de Stadsrekeningen, 1618-1619, als auteur van het kruisbeeld bestemd voor het St-Jacobskerkhof.

De Christus afgebeeld op ons vignet heeft een hoogte van 3,80 m. Zijn armen ontbreken. De kolossale, maar perfect beredeneerde proporties van dit meesterwerk, de uitdrukking van de figuur, de grootse allure van dit prachtig overblijfsel getuigen van de grondige kennis van de auteur van zijn vak.

De heer Van Werveke, Conservator van ons Oudheidkundig Museum, die mij de meeste inlichtingen bezorgd heeft die ik vermeld heb, zegt dat Jean de la Porte zijn meesterschap in de Gilde gekocht heeft in 1601-1602, hij was gezworene in 1606, 1615, 1622 en 1632.

(1) Gent, t.V, p.386

CHARLES GEVAERT EN DE BESTRIJDING VAN DE KROEP.

Ta vie fut une vie d'abnégation et de travail. Dr. De Cock.

Inleiding.

In 1981 verscheen van de hand van André Capiteyn en Johan Decavele 'In Steen en Brons van Leven en Dood', een inventaris van de waardevolle grafmonumenten op de begraafplaatsen van de Stad Gent. Daarin werd zoals in de ondertitel staat vermeld, ook een portretgalerij opgenomen met een korte biografische nota van verdienstelijke of bekende personen die er begraven zijn. De auteurs stippen wel aan, dat doorgaans alleen personen werden opgenomen die al ergens in een publicatie staan vermeld. Het spreekt voor zich, dat daardoor figuren van lokaal belang waaraan nog geen publicatie werd gewijd, niet in deze portretgalerij werden opgenomen. Velen onder hen genoten tijdens hun leven de nodige waardering van de samenleving maar geraakten meestal vrij vlug na hun overlijden in het vergeetboek. Zo verging het ook Charles Gevaert een gedreven, jong gestorven arts waarvan het mooie grafmonument op de Westerbegraafplaats te vinden is. (afb.7)

1. Portret van Charles Gevaert afgedrukt in: A la mémoire du docteur Charles Gevaert. Gand Imp. Ad Hoste 1902.

Familiale achtergrond.

Charles Ivo Gevaert wordt op 14 maart 1861 te Gent geboren als derde van de vier zonen van Ivo Gevaert en Stephania Pickaert. Zijn ouders zijn er op 22 april 1857 gehuwd. Vader Ivo, op 6 juni 1821 geboren te Huise is een kozijn van de bekende componist François August Gevaert, auteur o.a. van de Arteveldecantate. Moeder Stephania Pickaert is een zuster van bierbrouwer Charles Pickaert uit de Rodelijvekensstraat die jarenlang achtereenvolgens liberaal gemeenteraadslid en schepen van Gent was. (afb. 2 en 3) Het paar gaat

2. Het imposante woonhuis van brouwer Charles Pickaert in de Rodelijvekensstraat.

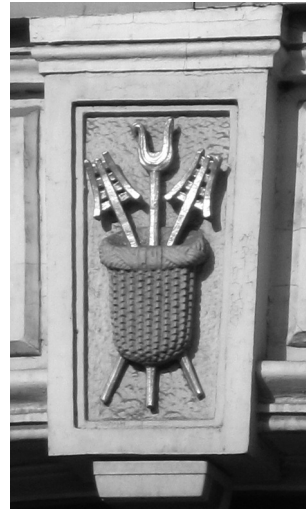
eerst in de Belgradostraat wonen en verhuist vandaar op 4 november 1862 naar de Koestraat. Ze openen er een magazijn van ijzerwaren die door 'koopvrouw' Stephania draaiend wordt gehouden want vader Ivo is conducteur van

bruggen en wegen. Het gezin breidt zich uit met vier kinderen die elkaar in een snel tempo opvolgen. Ferdinand wordt geboren op 28 april 1858, Eugène ziet het levenslicht op 6 mei 1859, op 4 maart 1861 gevolgd door Charles Ivo. Oom Charles Pickaert is een van de getuigen bij de geboorteaangifte, Charles is dus waarschijnlijk naar hem vernoemd. Het vierde kind, Louis François, komt op 11 maart 1863 ter wereld maar diens geboorte krijgt een dramatisch vervolg want op 21 maart daaropvolgend sterft Stephania Pickaert. Kraamvrouwenkoorts lijkt het meest voor de hand liggend maar een andere complicatie is natuurlijk ook niet uitgesloten. Vader Ivo hertrouwt niet, er is dienstpersoneel en de familiale verbondenheid is sterk genoeg om eveneens voor gezinshulp te zorgen. In eerste instantie is er nicht Melanie Dieteren die een vijftal jaren - tot ze huwt met Emile August Fosselart- de zorg voor gezin en winkel op zich neemt. Haar moeder Melanie Gevaert komt daarna samen met dochter Clementine Dieteren bij het gezin van haar broer Ivo inwonen maar zet de winkel niet verder.

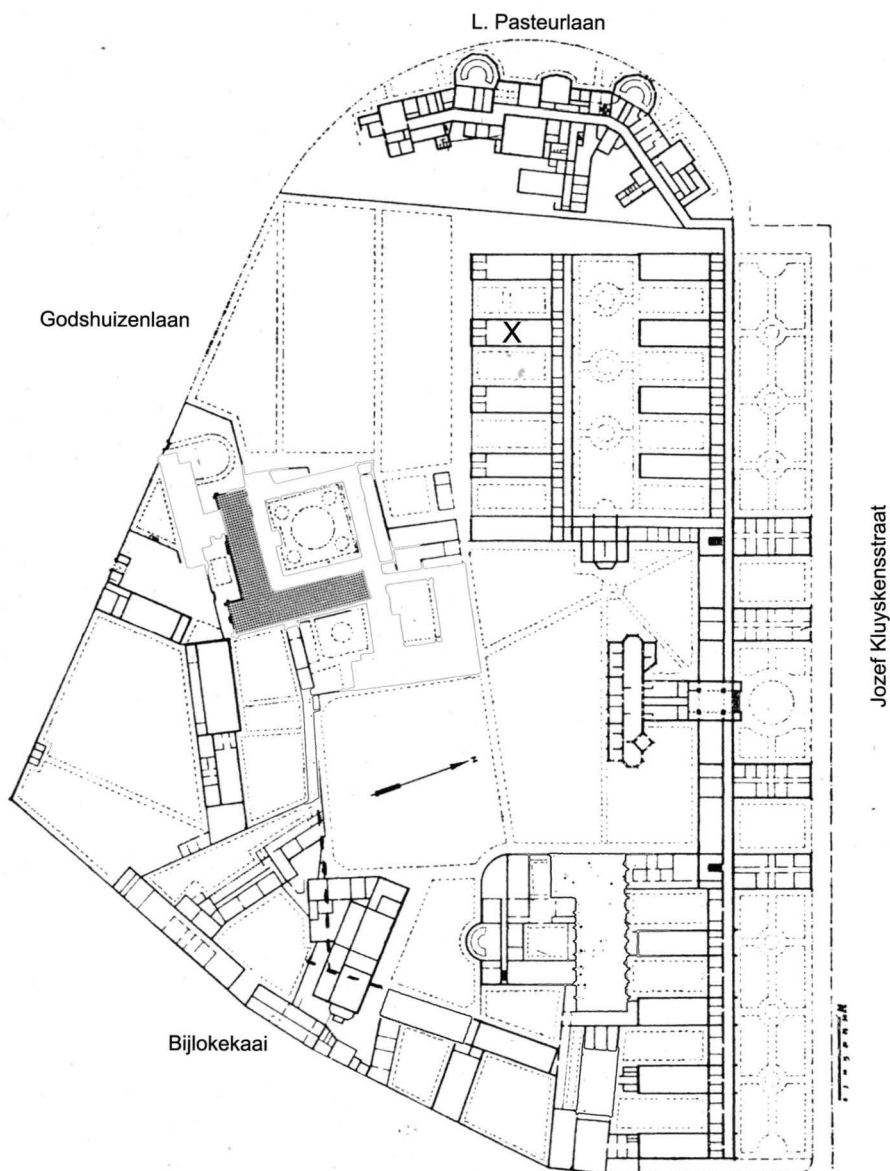
De vier zonen van Ivo Gevaert studeren allen aan de Gentse universiteit. Ferdinand studeert rechten en wordt vrederechter van het kanton Ruiselede, Eugène wordt ingenieur van bruggen en wegen, Charles studeert af als arts en Louis als apotheker.

Studies en loopbaan.

Hoewel alle vier de broers intellectueel begaafd zijn, is vooral Charles een uitermate begaafd kind en een briljant student. Op 16-jarige leeftijd heeft hij al de volledige humaniora aan het koninklijk atheneum doorlopen en op 12 februari 1878 schrijft hij in aan de Gentse universiteit waar hij twee jaar (kandidatuur) natuurwetenschappen volgt. Op 19-jarige leeftijd begint hij aan de eerste kandidatuur geneeskunde en in 1884 slaagt hij met de grootste onderscheiding in de examens als doctor in de genees- heel- en verloskunde. Datzelfde jaar nog vertrekt hij naar Wenen om zich te specialiseren in neuskeel- en oorziekten bij toen gereputeerde artsen en wetenschappers als Politzer, Grüber, Urbantschitsch, Störk en Chiari. Hij volgt er ook lessen in anatomie en klinische geneeskunde.

3. Brouwerij-embleem boven de koetspoort.

4. Grondplan Bijloke.

Zodra hij terug is in Gent, begint hij aan zijn medische loopbaan. Een jaar na het behalen van zijn diploma wordt hij corresponderend lid van de Cercle Médical na het presenteren van een wetenschappelijk artikel over een geval van een aangeboren vernauwing van de longslagader in combinatie met een hartafwijking. Het jaar nadien is hij effectief lid na een wetenschappelijke bijdrage over chronische poliomyelitis. Hij wordt benoemd tot ‘médecin-adjoint’ in het burgerlijk hospitaal de Bijloke en tot assistent interne geneeskunde aan de universiteit. Een eerste benoeming op 31 mei 1886 wordt in 1888 met twee jaar verlengd. Wegens zijn grote bekwaamheid in zijn specialiteit mag hij op 25-jarige leeftijd een gratis consultatiedienst neus-keel-oorziekten openen in de Bijloke. In 1889 wordt hij er titularis dienstoverste difterie en in 1896 opent hij er de eerste vaste dienst keel, neus en oor. Tenslotte wordt hij nog in 1901, een jaar voor zijn overlijden voorzitter van de Belgische Keel-, Neus- en Oorvereniging.

Huwelijk

Ondertussen is Charles Gevaert op 27 oktober 1892 gehuwd met Elise Charlotte Verhelst (° Gent, 18 maart 1861), het tweede kind uit een gezin dat zeven kinderen telt. Haar ouders, Karel Verhelst en Charlotte D’Hondt houden een kruidenierswinkel open in de Brabantdam. (1) Elise is een zus van Sidonie Verhelst, de allereerste vrouwelijke studente aan de Gentse universiteit. (zie bijlage)

Elise is modiste en vertrekt in oktober 1887 naar Brussel. Als ze in december 1889 terugkeert naar Gent gaat ze wonen in de Kortedagsteeg. Op 6 november 1891 bevalt ze er van haar natuurlijk kind Olivier Louis Verhelst. Het jongetje overlijdt echter al na een tweetal maanden. Er zijn sterke aanwijzingen dat Charles Gevaert de vader is van dit kind. Als hij huwt met Elise zijn apotheker Félix Deschlins en dokter Maurice Stuckens getuigen en net zij beiden deden ook de geboorteaangifte van Olivier Louis. Maurice Stuckens figureerde ook samen met arts Albert Deneef als aangever van het overlijden van het kind. De andere twee huwelijksgetuigen zijn Adolphe Verhelst, een broer van Elise en haar schoonbroer Henri Van Boeckxsel. Het ontbreken van familieleden van Charles als huwelijksgetuigen doet vermoeden dat zijn familie niet ingenomen is met zijn huwelijk. Modiste Elise is naar de normen van hun milieu waarschijnlijk veel te min om een aanvaardbare partij te zijn.

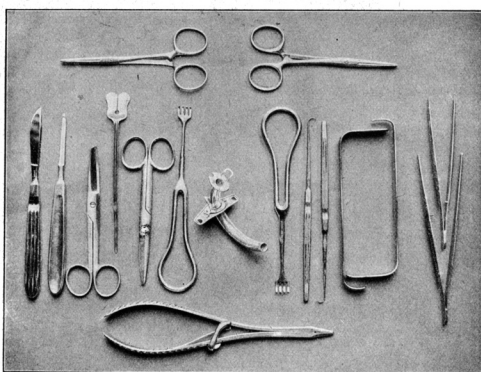
Charles woont bij zijn huwelijk in de Bagattenstraat 58 en op 2 september 1896 wordt hier zijn dochttertje Yvonne Charlotte Adolphina geboren (2)

Op 22 augustus 1896 verhuist het gezin dan naar de Muinkkaai. Typisch voor die periode en de status van het gezin is, dat er behalve dienstpersoneel, vanaf

1898 ook een Engels kindermisje voor het dochtertje wordt aangeworven. Het gezin verhuist nog een laatste keer, op 8 mei 1902 amper enkele maanden voor het overlijden van Charles, naar de Fortlaan.

Difterie: een gevaarlijke ziekte.

Difterie is een acute, bacteriële infectieziekte die zich bij voorkeur nestelt op de slijmvliezen van de neus- en keelholte waar door weefselversterf grijswitte vliezen ontstaan maar die tevens ook ernstige complicaties zoals verlammingen van verhemelte en oog- en hartspier kan teweegbrengen. Een uiterst gevaarlijke verwickeling die zich vooral bij jonge kinderen (voornamelijk tussen de leeftijd van 2-7 jaar) voordoet is difterie van het strottenhoofd (kroep-croup). De kinderen ontwikkelen naast een rauwe holle hoest een hoorbare, min of meer fluitende ademhaling, de in- en uitademing wordt moeilijker en moeilijker en dood door verstikking is dan meestal het fatale gevolg. Om de kroepkinderen te redden kan intubatie worden toegepast waarbij een buisje via de mond in het verstopte strottenhoofd wordt gebracht maar bij ernstigere gevallen, waarbij de vliezen zich reeds te diep in de luchtpijp bevinden is een chirurgische ingreep noodzakelijk. Met een zgn. luchtpijpsnede of tracheotomie wordt aan de voorzijde van de hals een opening in de luchtpijp gemaakt waar een gebogen, metalen buisje (canule) wordt ingebracht dat met een

INSTRUMENTEN VOOR TRACHEOTOMIE.

Van links naar rechts: spits en geknoopt scalpel, gebogen schaar, sleufsonde, rechte schaar, scherpe wondhaken, tracheaal-canule van LUER, stompe wondhaken, anatomisch en chirurgisch (haak) pincet. Boven arterieklammen, onder REINER's naaldvoerder.

Kind met luchtpijpsnede en kroepkijpje

5. Instrumenten voor tracheotomie. In J. Eduard Stumpfss, Voorlezingen over ziekenverpleging. Uitg. De Erven Bohm. 1947. Haarlem
6. Kind met luchtpijpsnede en kroepkijpje. In: Drs. H. Deckx, A. Van Huffelen, A. Hendrickx, Leerboek voor Ziekenverpleging. 1943. Standaard Uitg.

bandje aan de hals wordt bevestigd. Het is Charles Gevaert die de luchtpijpsnede hier als het ware vulgariseerde want voordien werd deze techniek nagenoeg niet toegepast te Gent. (afb.5 en 6)

Difterie kwam vooral voor in de steden tijdens de winterperiode en af en toe was er zelfs sprake van een epidemie. Te Gent was er in 1900, voornamelijk tijdens de maand januari, zo'n epidemie waarbij 85 gevallen werden opgevangen in het hospitaal van de Bijloke. Dag en nacht - en soms verscheidene keren op een nacht - werd op hem een beroep gedaan om patiëntjes te redden. Charles Gevaert kreeg voor zijn grote inzet tijdens deze periode het burgerkruis eerste klas. Misschien niet toevallig uitte zich bij Charles - die geen sterke gezondheid had - vanaf dan de eerste symptomen van een nergens bij naam vermelde dodelijke kwaal waaraan hij twee jaar later zal overlijden.

Na ontdekking en beschrijving van de difteriebacil in 1873-1883 en 1884 door Klebs en Loeffler, was reeds in diverse laboratoria aan de ontwikkeling van een serum gewerkt. In 1894 werd door Emile Roux, samen met von Behring het gebruik van een serum geïntroduceerd, in 1897 door Ehrlich volledig gerealiseerd. In 1897 liet de Duitse regering het gebruik van dit serum toe, waardoor het aantal fataal aflopende difterieggevallen spectaculair daalde. In 1923 werd een vaccin door Gaston Ramon ontwikkeld en vanaf 1936 werden ook sulfamiden en daarna antibiotica gebruikt om difterie en de verwikkelingen ervan te bestrijden. Achille Champon een leerling van Charles Gevaert, vermeldde dat te Gent de vaccinaties maar eind 1933 begonnen. Difterie en kroepgevallen zijn nu in België nagenoeg verdwenen doordat dit een van de ziektes is waartegen kinderen preventief worden ingeënt. Toch weigeren nog altijd sommige ouders om religieuze of andere redenen om hun kinderen te laten inenten. De ziekte komt nog voor in minder ontwikkelde regio's en begin jaren 90 van de twintigste eeuw was er in bepaalde staten van de voormalige Sovjet-Unie nog een epidemie wegens een daling van de vaccinatiegraad.

De zaal waar Charles Gevaert zijn patiëntjes verzorgde, werd later in twee delen gesplitst. In het eerste deel hadden de consultaties neus-keel-oren plaats. In het tweede deel werden de schaarser voorkomende kroepgevalletjes behandeld. Om de tracheotomie uit te voeren stond in dit gedeelte een speciale medische stoel. Mevr. Denise De Racker, als verpleegkundige werkzaam in de Bijloke vanaf 1952 tot 1990 herinnert zich deze zaal - met het nummer 38- nog zeer goed, evenals de oudere zuster Perpetua die daar dienst liep. De zuster plaatste het doodzieke kind in de medische stoel en trok het hoofdje achterover waarop de dokter de ingreep toepaste om de canule te plaatsen. Ook kinderarts Eddy De Vriendt herinnert zich nog goed zaal 38 en de kleine, gebogen zuster Perpetua. Ze kon feilloos een kroepgeval diagnosticeren aan de geur van de adem van een patiëntje. Naar verluidt, had die een geur van

rijpe appels. Behalve kroep was er ook nog de zgn. valse kroep. Die bestond eveneens uit een keelontsteking maar werd veroorzaakt door een andere bacil die enkel bij ernstige gevallen soms eveneens een tracheotomie vereiste.

Overlijden en uitvaart.

Nadat Charles Gevaert op 13 augustus 1902 op amper 41-jarige leeftijd overleed, liet zijn weduwe alle lijkredes en in memoria bundelen en uitgeven bij drukkerij A. Hoste. Zij droeg het werkje op aan haar dochttertje en allen die haar man hadden gekend en gewaardeerd. De eerste – niet gesigeneerde tekst - is geen lijkrede maar schetst en verheerlijkt ietwat geëxalteerd de persoonlijkheid van Charles. Deze tekst is door haarzelf, of in haar opdracht geschreven. Meerdere details geven een indicatie in die richting zoals b.v.: '*... les tendresses dont il était entouré, craignant pour sa santé fragile, le priaient de renoncer à tant de fatigues et de se conserver pour elles. Il fut inflexible. A leur remontrances, tantôt énergiques, tantôt suppliantes, il opposa toujours le veto de son inébranlable volonté. Il répondait nerveusement: 'il ne m'appartient pas de songer à vous ni à moi, mais au Devoir!'*

Volgens de algemene teneur van de lijkredes was Charles Gevaert een intelligente, zachte en tolerante persoonlijkheid die van aanpakken wist, ondanks zijn zwakke gezondheid zichzelf nooit spaarde maar alleen het welzijn van zijn patiënten voor ogen had.

Hij werd burgerlijk begraven, op het kerkhof, er werd nog een lijkrede uitgesproken door Albert Story namens de vrijmetselaarsloge Le Septentrion waarvan hij logebroeder was. De Westerbegraafplaats, in de volksmond het Geuzenkerkhof genoemd was oorzaak van een polemiek tussen katholieken en liberalen. Nog een heel eind in de 20ste eeuw lieten liberalen en socialisten zich bij voorkeur hier begraven terwijl katholieken de voorkeur gaven aan Sint-Amansberg en vooral aan Mariakerke. In 1903 werd de concessie voor het graf verleend waarna een grafmonument werd geplaatst van de hand van Hippolyte Le Roy. Het bronzen meisjesbeeld aan de voet van de rotsstèle- zijn dochttertje Yvonne? - staat tevens misschien symbool voor de vele door hem geredde patiëntjes.(afb. 6 en 7)

Zijn weduwe vertrok met haar dochttertje op 7 juni 1905 naar Brussel. Ze overleefde haar man meer dan een halve eeuw en stierf pas in 1955. Dochter Yvonne overleed in 1975 en is net als haar moeder in het graf van Charles Gevaert bijgezet.

Charles Gevaert was slechts een viertal jaren verbonden aan de universiteit, heeft weinig gepubliceerd en geraakte daardoor wellicht in de vergetelheid. Zijn zwakke gezondheid, korte levensloop en de hoge werkdruk die al zijn tijd

7. Grafmonument Gevaert op de Westerbegraafplaats.

opslorpten, verhinderden volledig de uitbouw van een wetenschappelijke carrière. Zijn grote verdienste lag in het feit dat hij zijn patiënten en de redding van vele kinderen absolute voorrang gaf.

Bijlage.

Een opmerkelijke schoonzus.

Sidonie Verhelst, de oudste dochter van Karel Verhelst en Charlotte D' Hondt, werd geboren op 12 juli 1859. Ze studeerde voor onderwijzeres en was werkzaam in Gentse stadsscholen. Op 6 december 1882, op 23-jarige leeftijd, liet ze zich inschrijven aan de Gentse universiteit in de faculteit der natuurwetenschappen. Sidonie kreeg een plaats toegewezen op de eerste rij in de uiterste hoek en goed gescheiden van haar 45 mannelijke medestudenten. Haar aanwezigheid veroorzaakte de nodige ophef, een Roemeense student kon het niet laten ongeoorloofde toenaderingspogingen te wagen maar de academische overheid greep kordaat in. De student werd een maand geschorst en de sanctie werd ter informatie en waarschuwing voor alle studenten op een publieke plaats uitgehangen. Sidonie slaagde in 1882/1883 in eerste zit met voldoening en in 1883/1884 slaagde ze in tweede zit met onderscheiding. Daarna zette ze evenwel haar studies stop. In 1887 huwde ze met musicus en muziekleraar Henri Van Boeckxsel. Het koppel kreeg vier kinderen: Lucia, Louise, Robert en Suzanne. Het enige zoontje overleed in mei 1902 op 9-jarige leeftijd. Als reactie op het overlijden van het enige zoontje verhuisde het gezin op 15 juli van hun woning in de Meersstraat naar de Nieuwstraat te Ledeberg waar vader Henri kort daarna, naar verluidt van verdriet overleed.

Sidonie overleefde haar man niet lang, ze overleed schielijk enkele jaren later in 1906 te Gentbrugge waar in 2002 een straat naar haar werd vernoemd.

G. Desmet – R. De Vriendt-Mores.

Met dank voor hulp of informatie aan: Adrien Brysse, Denise De Racker, Dr. Eddy De Vriendt, Prof. Dr. Alexander Evrard, Eline Van Langendries, Jeanine Volcke en de wetenschappelijke staf van het museum Dr. Guislain.

Voetnoten

1. Volgens haar geboorte- en huwelijksakte heette de vrouw van Charles Gevaert met haar voor- namen Elise Charlotte. In alle andere bronnen staat zij vermeld als Alice. Ook op het graf- monument staat zij vermeld als Alice Verhelst.
2. Op 21-2-1898 komt in dit huis in de Bagattenstraat de pas getrouwde liberale advocaat Louis Varlez (1868-1930) wonen. Hij schreef talloze sociologische monografieën en introduceerde in 1900 een systeem van werkloosheidsverzekering. Na zijn professoraat aan de Gentse uni- versiteit trad hij in dienst van de Volkenbond te Genève.

Bronnen

De gegevens betreffende de familiale achtergrond werden verkregen via de registers van de bur- gerlijke stand en de bevolkingsregisters van Gent.

Voor gegevens betreffende studies en loopbaan zie :

A la mémoire du docteur Charles Gevaert. Gand. Imp. Ad Hoste 1902.

Acta Oto-Rhino-Laryngologica Belgica. Liber memorialis 1890-1980.

Archief Rectoraat R.U.G.: dossier Gevaert en inschrijvingsregisters.

Betreffende difterie zie:

Dr. E. Lagrange: Le serum antidiphtherique in,

Les cahiers de la Biloque. Revue medicale Gantoise. 3e. Année _ N° 6. Novembre-Décembre 1953. p. 276-282.

W.P. encyclopedie 1950 uitg. Elsevier

Lemma difterie: prof. Dr. E.Gorter

Over Sidonie Verhelst zie:

A.M. Simon - Van der Meersch: De eerste generatie meisjesstudenten aan de R. U. G. 1882- 1930, in : Uit het verleden van de R.U.G./ red. K. De Clercq p. 33-34.

M. Beeckman, A. Capiteyn, G. Van Doorne: Straatnamen Gentbrugge. Uitg. Snoeck, Gent 2007. p. 81-82.

***GHENDTSCH*E TOESTANDEN**

OPKOMST EN VERSPREIDING VAN GAS- EN ELEKTRISCH LICHT

Licht in de duisternis

Probeer je het even voor te stellen. Een werkelijk pikdonkere stad. Gent in 1823. Putje winter. Hier en daar een straathoek schaars verlicht door een olie-

lichtje onder een muurkapelletje. Maar bij het huis van apotheker Story in de Korte Ridderstraat (nu verdwenen onder het Emile Braunplein) iets ongevoons. *'t Was een barre wintermaand en vroeg donker. Stel u de verwondering van de voorbijgangers voor, toen ze de uitstalling bij Story door een nieuw, vreemdsoortig licht beschenen zagen. Dat gas was oliegas, een fabriek van bouwmeester Roelandt en verkocht in metalen pullen. We maken er ons nu natuurlijk geen illusies over de lichtsterkte van dit procédé, doch Story kende er een geweldig succes door.* Zo luidde het relaas dat Lode Hoste in 1947 gaf van de voorgeschiedenis van het gloeilicht die in Gent begon in de Hollandse Tijd. Amper een jaar na Story's experiment gaf de stad toelating gasbuizen te leggen vanaf de Grote Huidevettershoek, waar de gasfabriek gevestigd was, tot op de Kouter en verder naar de Recolettenbrug met een vertakking via de Kalandeberg naar de Korenmarkt.

Gaslicht van fladderende 'vlinders' tot stabiele gloeikousjes

Gloeilicht was dat echter nog lang niet. Het zou nog tot de jaren 1890 duren vooraleer de gloeikousjes in gebruik kwamen. Tot dan brandde gas met 'papillons'. Opnieuw Hoste: *Die papillons waren geweldig aan drukverschil onderhevig zodat de vlam meer danste dan behoorlijk licht gaf. Als men over licht spreken mocht! Later verbeterde dit door speciale klokregulators op elke papillon, maar 't sissend drukgeluid bleef. En lawaai gaf dat wel!* Niet te verwonderen dat dit 'vlinderlicht' ook 'vleermuislicht' genoemd werd. Maar toch brak het door. Eind 1864 werd de stad verlicht door 1301 gaslantaarns en 88 petroleumlampen, deze laatste vermoedelijk in de buitenwijken. De dure gasleidingen strekten niet zover.

Dat gebrekkige flikkergaslicht doofde snel uit nadat de toenmalige gascompagnie de lantaarns begon te voorzien van Auer gloeikousjes. In de gemeenteraad van 10 december 1895 gaf de burgemeester uitvoerig uitleg: *le bec Auer a un pouvoir éclairant de 2 à 5 fois plus élevé qu'un bec papillon.* De Société belge d'Incandescence Auer stelde het stadsbestuur een proef voor, op de Kouter uiteraard, aan zeer gunstige voorwaarden. Gent zou een voorbeeld zijn voor andere steden. Enkele grote stadsgebouwen zouden op dezelfde manier verlicht worden: stadhuis, Bijlokehospitaal, slachthuis, academie, nijverheidsschool... Het werd meteen een succes. In het begin hadden de manchons, zoals het volk ze noemde, zelfs te veel aantrek. Ze 'verdwenen' af en toe en dit duurde zo lang tot de politie er achter kwam dat de universiteitsstudenten er mee aan de haal gingen. Hinderde het 'overvloedige' licht hen bij

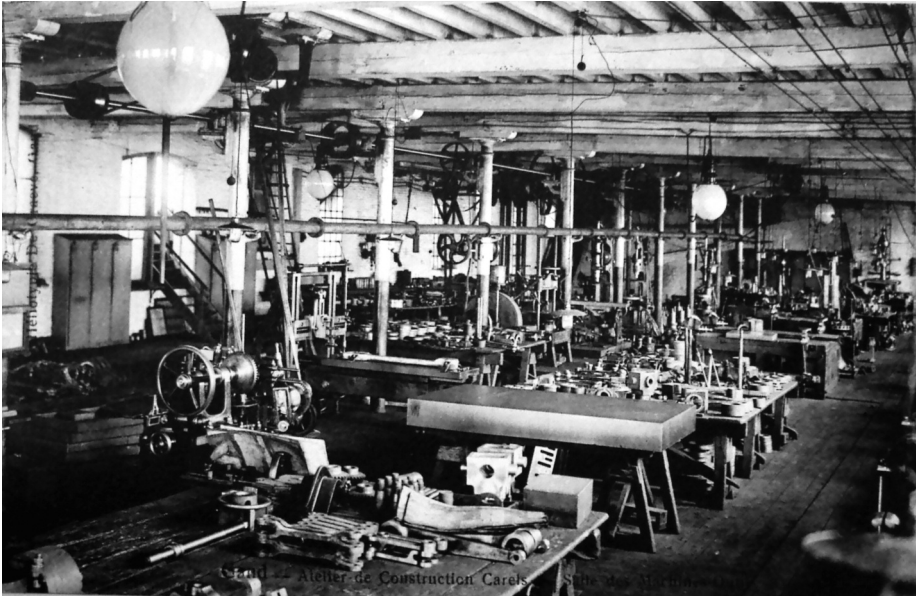
bepaalde activiteiten, of hadden ze die nodig voor ‘wetenschappelijke experimenten’? Die vraag stelde zich Lode Hoste, aan wie we (nog maar eens) deze anekdote ontlenu.

De verspreiding van het Auerlicht ging zeer vlug. In 1902 kon burgemeester Braun aankondigen dat nog voor het einde van dat jaar alle oude gaslantaarns zouden vervangen zijn door Auer gloeilicht. Particulieren waren al langer aangesloten op het gasnet en zo konden ze eveneens profiteren van het ‘nieuwe licht’. In de *Wegwijzers der Stad Gent en van Oost-Vlaanderen*, de lokale voorloper van onze Gouden Gidsen, verscheen in 1909 voor het eerst de later welbekende naam Schulze als fabrikant van *Gloeikousen voor gas - Fabricant de manchons*. De heer Schulze had het terrein niet voor zich alleen. Ook de veelzijdige firma Pante & Masquelier in de Hoogstraat en een ons verder onbekende Bataille in de Bomastraat adverteerden zich als dusdanig. Schulze werd een begrip. Het onder eigen octrooi geproduceerde type Dura werd zelfs als beter aanzien dan Auer. Wellicht was het vooral duurzamer, zoals de naam laat uitschijnen. De levensduur was inderdaad een probleem voor de gloeikousjes. Het gemiddelde lag bij 500 à 600 branduren. In de bloeiperiode, de jaren 1920-1930 gingen dagelijks tot 30.000 manchons de deur uit. De productie was arbeidsintensief: in 1925 werkten er 300 mensen, meest vrouwen. Na W.O. II bloedde de zaak langzaam dood. Het bedrijf viel definitief stil in 1973. De imposante gebouwen aan de Korianderstraat en een gedeelte van de installatie bleven gelukkig bewaard.

Fabrieken, theaters en haven verlicht met booglampen en elektrische gloeilampen

Met de introductie van de gloeikousjes bracht het gaslicht - in de woorden van Hoste - *de mens een prachtige stap verder op het pad der cultuurhistorie*. Mooi gezegd ... maar niet helemaal juist. Die stap werd te Gent en in andere steden gezet, niet enkel door de opkomst van stabiel gasgloeilicht, maar ook door elektrisch licht.

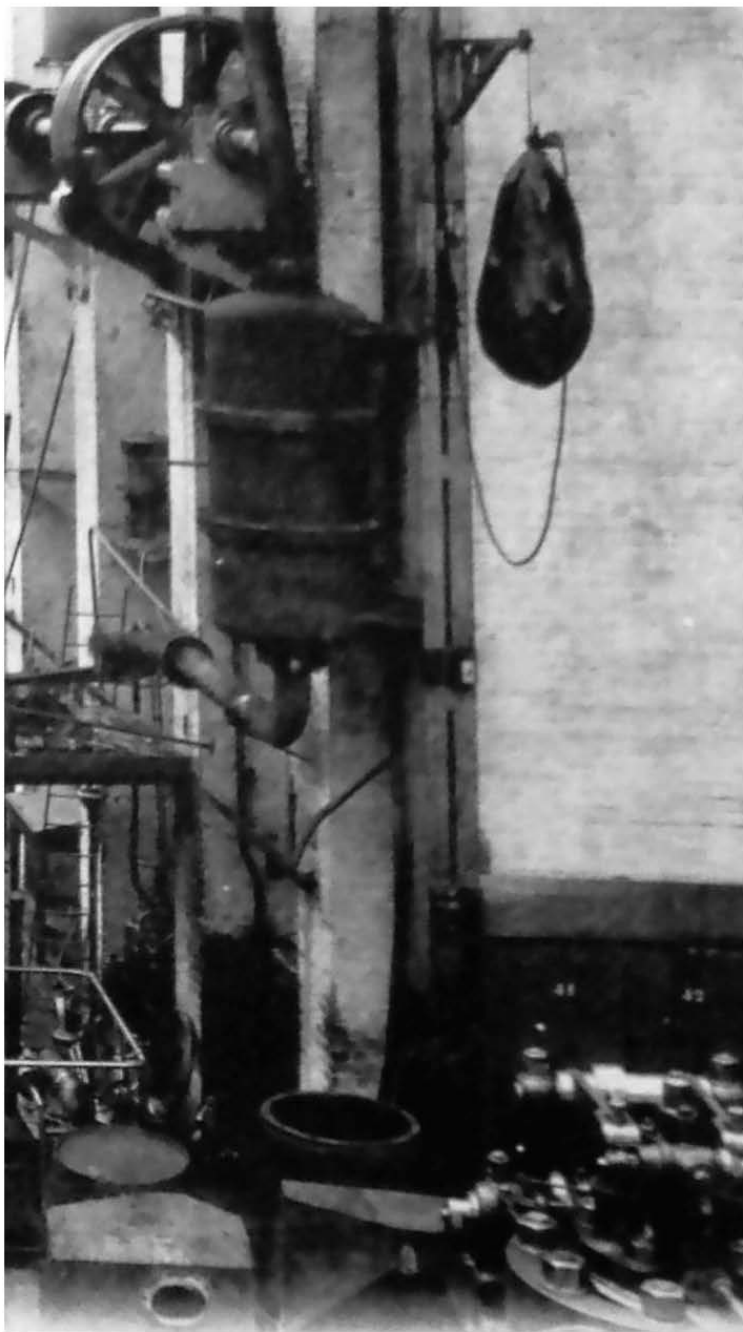
Misschien wel de allereerste relatief grootschalige installatie voor elektrische verlichting kwam er al in de jaren 1870 in de constructiewerkhuizen Carels, waarvan de fabrieksgebouwen tussen de Sint-Salvatorstraat en Dok-Noord ons nog als imposante getuigen overblijven. Het zal wel geen toeval zijn dat het precies deze grote fabrikant van stoommachines was die in deze ontwikkeling van de techniek het voortouw nam. De nodige energie werd immers

Werkhuizen Carels (1903-1905) met booglampen

opgewekt door zijn machines. Wanneer er mee gestart werd weten we niet precies. Een tekst overgenomen uit *L'Ingénieur - Conseil* van maart 1879 in een folder van de Parijse *Société Générale d'Electricité - Procédés Jablochhoff* vermeldt (waarschijnlijk opzettelijk) vaag dat de ijzersmelterij van de firma sinds lang (*'depuis longtemps'*) verlicht wordt met behulp van elektrisch licht opgewekt met een Gramme dynamo en een Serrin regulator. De voordelen van dit procédé blijken zo groot dat het systeem begin 1879 uitgebreid wordt naar de montagehal voor stoomlocomotieven, de ketelmakerij en de smederijen. Drijfkracht wordt geleverd door *une belle machine Sulzer* van eigen makelij. Een grote en een kleine Gramme dynamo zet de stoomkracht om in elektrische stroom. Vier *bougies électriques Jablochhoff* zijn bevestigd per lamphouder op ongeveer zeven meter hoogte. Elk branden ze iets meer dan anderhalf uur. Als de ene 'opgebrand' is kan men door een draai te geven aan de 'commutateur' (omschakelaar), de andere ontsteken. De installatie vervangt 126 gasbekken die voordien voor (onstabiel) licht zorgden.

De zogenaamde 'kaarsen' in 1875 ontwikkeld door Pavel Jablochhoff produceerden koolspitslicht: twee tegenover elkaar gestelde koolspitsen die, onder

Een booglamp in dezelfde werkhuizen Carels in beschermhoes (tegen het overvloedige stof bij niet-gebruik). Interessant is hier vooral het hijssysteem dat toeliet de lamp naar beneden te halen om de koolspitsen bij te stellen.

spanning gezet, een felle vlamboog opwekken. Vandaar de naam booglicht. Dit procédé was al oud (Humphrey Davy, 1810) maar de industriële toepassing werd pas mogelijk nadat de introductie van de elektrische dynamo (de elektrische gelijkstroomgenerator, een vinding van de Belg Zenobe Gramme) omstreeks 1870 goede stroomvoorziening mogelijk maakte. Dergelijk licht werd nog lang gebruikt door fotografen en in cinema's. Koolspitsen verkolen en verkorten snel als ze 'branden'. Ze moesten regelmatig dichter naar elkaar toe gedraaid worden.

Maar ook privéwoningen werden weldra elektrisch verlicht en hiervoor gebruikte men waarachtige elektrische gloeilampen, voor het eerst te zien in 1881. Dat waren (en zijn nog steeds) toe gesmolten glazen kolfjes waarin fijne draadjes door stroomspanning gloeien en oplichten. Adolf Neyt, schatrijk fabrikant en wapenverzamelaar - zijn collectie is te bewonderen in het Gravensteen - installeerde als eerste samen met enkele vrienden in de jaren 1880 een elektrische installatie in de kelders van zijn huis aan de Coupure voor privégebruik. Hij kon daarmee verschillende kamers verlichten.

In diezelfde periode werden verschillende andere fabrieken, met name in de textielindustrie, elektrisch verlicht. Tal van details zijn bekend over de verlichting van het operagebouw, het Grand Théâtre, waar de gasverlichting in 1887 aangevuld werd met elektrisch licht. Het administratieve verslag voor dat jaar van de stad Gent, eigenaar van het gebouw, beschrijft de gloednieuwe installatie. *Een stoomwerktuig van 35 paardekracht en eene dynamo - elektrische Edisonmachien levert de stroom die naar een verdeelingsstabel geleid wordt via geïsoleerde kabels dik genoeg om te beletten dat de sterke stroomen hen zoodanig zouden verhitten, dat hieruit gevaar zou ontstaan.* In totaal zijn 341 gloeilampen geïnstalleerd verdeeld over voetlicht, zaal, scène en verdiepingen. Naast gloeilampen nog booglampen van het type Duboscq (een variant van de hierboven vermelde Jablochoffkaarsen). Om de kosten te beperken behield men voorlopig nog de gasinstallatie voor gebruik tijdens de repetities. Een jaartje later waagde men al een stapje in de richting van de 'speciale licht-effecten': *voor de verlichting van het tooneel gedurende de balletten, beproefde men de toevoeging van twee gloeilampen gezegd Sunbeam die tot vijftig maal meer licht gaven dan de gewone lampjes.*

Voor de installatie van de *Edisonmachien* kon men beroep doen op de welbekende firma Phoenix aan de Brugsepoort, alleenconcessionaris van de Edisonbrevetten in België. Het zaakje werd degelijk voorbereid. De ingenieurs - directeurs Hertay (Phoenix), Braun (stadswerken) en Schoentjens

(Nijverheidsschool - Lindelei) togen naar Parijs waar ze niet enkel de Edison fabriek te Ivry-sur-Seine bezochten maar ook de Grand Opéra, de Comédie Française, het Théâtre du Vaudeville en het Théâtre des menus Plaisirs, allen elektrisch verlicht volgens het Edison systeem, uiteraard.

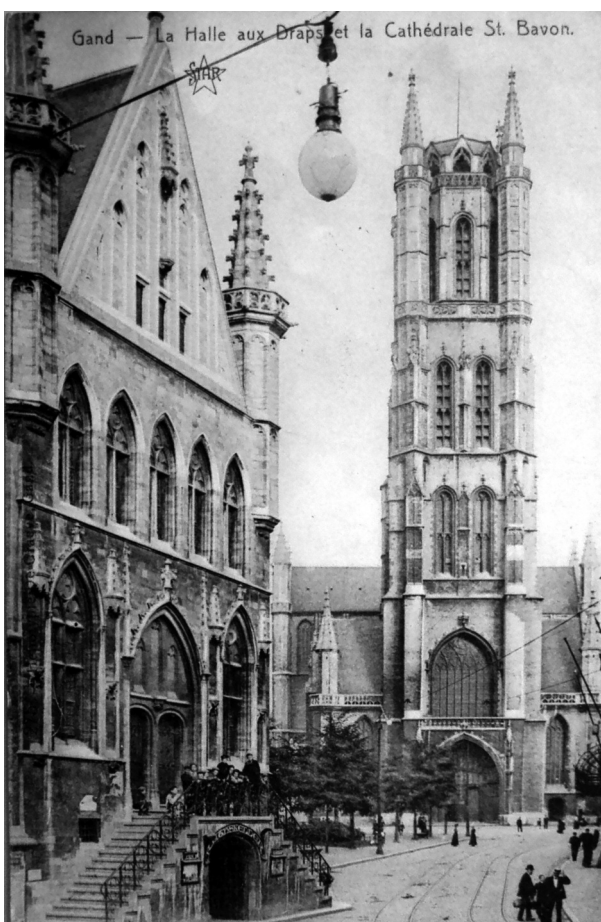
Veiligheid lag gevoelig want in de decennia voordien waren er enkele dramatische theaterbranden geweest in binnen- en buitenland: *de voedingsdraad van elke groep lampen is met een smeltbaar stopje voorzien, zoodat een stroom tweemaal zoo krachtig als dien welken berekend werd, het stopje doet smelten en den stroom afsnijdt*. Dat was gemaakt in lood: vandaar de Franse benaming 'plomb' (Gents: ploeng, ploentje) voor smeltzekering. In de beginjaren van het elektrische licht was brandveiligheid trouwens het voornaamste argument er voor, niet zozeer de kwaliteit of de kostprijs. Heel wat omschakelingen gebeurden *ten einde het brandgevaar te verminderen*, zoals letterlijk gesteld werd bij de aanvang van het hierboven geciteerde verslag van de stad Gent over de elektrificatie van de opera in 1887.

Een andere gedetailleerde beschrijving van vroege elektriciteitsvoorziening (enkel voor licht!) betreft niet de hierboven beschreven luxetoestanden in het stadscentrum, maar de haven. Eén jaar na de opera werden loskaaien en scheepsruimten elektrisch verlicht. Dat gebeurde via acht masten op de kade geplaatst en voorzien van een draaibare booglamp en gloeilampen. De stad kocht bij Clarke, Chapman en Co te Newcastle een turbo-generator met dynamo. Hier zien we dus een nog steeds gebruikelijk type aandrijving opduiken: een turbine die de stromingsenergie van een fluïdum (vloeistof of gas) omzet in mechanische energie door middel van een roterend schoepensysteem. Deze mechanische energie drijft een elektrische generator aan. Begin januari 1889, nauwelijks een maand na de aanvang van de installatiewerken door de firma Electricité et Hydraulique uit Charleroi, was alles klaar.

De elektrische havenverlichting werd een blijver. Cijfergegevens daarover werden voorgesteld onder de vorm van mooie maandstaten in de jaarlijkse stedelijke administratieve rapporten. Zo vernemen we dat het *aantal uren dat het machien draaide* in december 1893 opklom tot 286. Ze leverde stroom voor 24 verlichte decemberavonden en 2290 *lampenuren* gloeilicht, met daarbij nog 930 uren voor de booglampen. Het jaar daarop was het wat minder want de spiraaldynamo moest een tweetal maanden naar Newcastle voor herstel. Een indrukwekkend schilderij 'Het lossen van een katoenschip in de Gentse haven' omstreeks 1900 door Armand Heins vervaardigd (nu in het MIAT) verewuigt dit tafereel.

Van ‘zelfproducenten’ tot elektrische centrales

Nog in de jaren 1890 volgden verschillende privé-initiatieven. De firma Nagels verlichtte haar toen heel moderne en ruime etalages bij het Lieven Bauwensstandbeeld door middel van booglampen met eigengemaakte elektriciteit. Rond 1900 werd in de Universiteitstraat de firma Tudor opgericht. Die was gevestigd in een achtergebouw van de Club des Nobles (hotel Falligan aan de Kouter) en werd vermoedelijk gefinancierd door die club. Tudor produceerde elektriciteit die door het hele huizenblok werd benut. Het systeem was gesteund op het laden van accu's gedurende de dag (d.m.v. een dynamo) en het laten ontladen ervan 's nachts.

Booglamp in de openbare straatverlichting aan het Belfort (kaart met poststempel 1911).

De in oktober 1899 ingehuldigde Nederlandse Schouwburg, de ‘Vlaamschen theater’, aan het Sint-Baafsplein kon natuurlijk niet achterblijven op ‘le Grand Théâtre’, ‘de Franschen theater’. Ze beschikte over een eigen installatie die zo goed bleek te werken dat het schepencollege amper een maand later besloot de leiding te benutten voor de verlichting van de omgevende straten en pleinen. Dank zij die producent konden al in januari 1900 de Vlaanderenstraat, Limburgstraat, Cataloniëstraat en Korenmarkt, kortom het hele parcours van het net verwezenlijkte ontsluiting van het Gentse centrum (het Zollikofer

- De Vigneplan) in het licht schitteren. Symbolischer en theaterler kan het niet. Wie of wat kon er de vooruitgang nog tegenhouden! Geen toeval overigens dat de theaters voortrekkers waren in deze materie. Immers, wat is een avondlijk spektakel zonder licht, liefst spectaculair licht?

Dergelijke initiatieven van 'zelfproducenten' van elektrische stroom - anno 2009 volop terug in de actualiteit - waren er wel meer in de beginjaren en zelfs veel later nog, vooral in de gemeenten rond Gent. Zo werd in 1916, in volle oorlog, te Zaffelare op initiatief van het gemeentebestuur een eigen centrale ingericht die tot 1931 bleef functioneren. Pas toen gaf ze de geest. Zaffelare werd, zoals alle omliggende plattelandsgemeenten en kleinere steden, in die periode aangesloten op grote broer, de centrale van Langerbrugge, oorspronkelijk geheten *Centrale Electrique de Flandre et du Brabant*. De stad Gent sloeg een aparte weg in. De Duitse *Algemeine elektrische Gesellschaft (AEG)* verwierf in 1904 het monopolie voor Gent op de productie en distributie van elektriciteit. Deze firma bouwde haar steenkoolcentrale op een gepaste locatie, eerst in de Bomastraat, later aan de Ham-Kraankinderstraat, beiden dicht bij de kolenlosplaats aan het Handelsdok. Doordat die producent zich opwierp als grootschalige distributeur voor de kleine verbruikers, werden op 1 maart 1905 de eerste Gentse café's elektrisch verlicht en konden de 'elektrische trams' probleemloos rijden. Hoe een dubbeltje kan rollen: de eigen weg gevolgd door Gent werkt nu, meer dan een eeuw later, nog door in de concurrentiestrijd tussen Luminus (SPE) en Elektrabel (Rodenhuize)! Maar het ontstaan en de ontwikkeling van de centrale stroomopwekking en distributie (de elektriciteitscentrales, kortweg centrales, productie- en distributiemaatschappijen), is een ander verhaal.

Gasgloeilicht en elektrisch gloeilicht samen en gelijktijdig naar de privé gebruiker

We laten deze grote kleppers voor wat ze waren en nog altijd zijn en we gaan een kijkje nemen bij de gewone gebruiker. Naast de lange weg om tot centrale productie en distributie van enige omvang te komen waren het vooral de gebrekkige lampen die de volle ontwikkeling van elektrisch gloeilicht vertraagden. Met de introductie van de eerste echt efficiënte en duurzame gloeilampen (met getrokken wolframdraad en onder vacuüm, vanaf 1911) waren de grootste problemen opgelost.

Ondertussen had echter het gasgloeilicht een groot deel van de markt inge-

palmd en had de beschikbaarheid van Amerikaanse aardolie (petroleum) vanaf ca. 1860 ook de oude olielamp aanzienlijk laten opwaarderen. In de huiskamer van de gewone man en dito vrouw (maar dan toch enkel die met redelijk wat geld) begon het gaslichtsprookje in de jaren 1850. In 1857 verscheen in de *Gentse Wegwijzers* voor het eerst een rubriek *Plaatsing van gastoestellen*. De specialisten daarvan waren meteen met zijn vieren. Vermoedelijk waren hun toestellen, net zoals die van de openbare diensten, enkel bedoeld voor verlichting. De apparatuur voor verwarming zou pas in 1880 opduiken. De gaslichtverkopers hadden het toen vermoedelijk niet onder de markt. In die jaren floreerden immers de quinquets, in de volksmond de 'kainkee'. Met hun verstelbare wijk en trekglas met brandpunt zorgden die voor degelijk licht in de eerste en tot diep in de tweede helft van de 19de eeuw. In 1856 waren er te Gent zo maar eventjes 15 quinquetmakers en hun fraaie koperen toestelletjes werden van brandstof voorzien door 4 fabrikanten van speciale quenquetolie.

Hoe goed ze ook was, de uitvinding van Quinquet - net als Story apotheker - was maar een kort leven beschoren, in de stad althans. Dank zij een dicht leidingnet voor openbare verlichting, waarop particulieren konden aansluiten, hield gas er stand. Het aantal gasapparatuurwinkels steeg snel tot 21 in 1880 en tot 34 in 1890, moment dat de manchons op het punt stonden door te breken. In 1905, een dik decennium later, adverteerden 54 winkels en firma's van gastoestellen.

Maar ook voor de privégebruiker was iets helemaal anders al jaren in stilte aan het groeien. In 1875 adverteerde G. Vanderheyden in de Walpoortstraat voor het eerst *Elektrische beltoestellen*. Telefonie was dat niet, want daarvan was eerst in 1881 sprake te Gent, toen een Brusselse maatschappij een aanvraag indiende om daarvoor een net aan te leggen. Vanderheyden kreeg slechts heel langzaam collega's (of concurrenten als je wil). In 1890 waren er nog maar vijf verkopers van dergelijke bellen. Dat waren nog geen voordeurbellen, maar toestelletjes om in herenhuizen het personeel (meestal in het souterrain) op te roepen voor bediening van de meesters ('Upstairs - downstairs ...'). Nauwelijks enkele jaren later in 1903 veranderde de rubriek van *Elektrische beltoestellen* in het onbepaalde *Elektrische toestellen* en bleek hij grotendeels dezelfde namen als voorheen te bevatten. Toen was het hek van de dam. Nauwelijks twee jaar later waren er 26 winkels en werkhuizen van dat type. Slechts bij enkelen werd er in de 'Wegwijzers' aangegeven dat het om elektrische verlichting ging, maar het is duidelijk dat vooral die tak zich in die jaren ontwikkelde.

Echter, zoals we hoger al zagen, was het elektrische licht in die jaren nog zo onvolmaakt, dat het amper kon concurreren met gasgloeilicht. Vandaar allicht dat de eerste lokale gloeikousfabrikanten groot succes kenden en dat in 1910 niet minder dan 65 winkels van gastoestellen (ondertussen gas- en watertoe-stellen) er voor zorgden dat het moderne comfort nu wel echt zijn intrede deed in de privé huizen van de min of meer welgestelde burgers. Elektriciteit volgde echter in snel tempo: in 1912 figureerden er 43 namen van verkopers van elektrische toestellen in de ‘Wegwijzer’. Meestal werd er niet gespecificeerd welke producten ze verkochten. Ondertussen was er al *téléphonie privé* bijgekomen, maar meer dan waarschijnlijk lagen de gloeilampen overal vooraan in de toonkasten.

De Eerste Wereldoorlog die zoveel andere evoluties vertraagde, bleek op die tak nauwelijks invloed te hebben. In 1921 manifesteerden zich 74 verkopers van elektrische toestellen in de Gentse ‘Wegwijzer’, bijna het dubbel van net voor de oorlog. Veel ervan waren polyvalent, Zo zag je in 1921 op de winkelramen van Jan Rosseau in de Dampoortstraat (hoek met de Jan van Gentstraat) dat de man *electricien - loodgieter - gazplaatser* was. Nu is de zaak veel meer gespecialiseerd.

Zo zien we dat het gaslicht, meer specifiek het gasgloeilicht, zich nagenoeg gelijktijdig met het elektrische gloeilicht verspreidde onder de privé gebruikers, met petroleumlicht en booglicht als stevige outsiders. Hoewel het elektrische gloeilicht te Gent bijna een decennium eerder geïntroduceerd werd dan het gasgloeilicht, was de kwaliteit ervan dermate inferieur dat het gaslicht nog tot aan de vooravond van W.O. I een zekere voorsprong behield. Zo kon het gebeuren dat de elektrificatie in kleinere steden sneller verliep dan in de grotere met een goed uitgebouwd gasleidingnet. Men beleefde inderdaad de *verbeten strijd tussen het gasgloeikousje en de elektrische gloeilamp*, zoals dit hele verhaal in de titel van een publicatie (zie bronnen) samengevat werd.

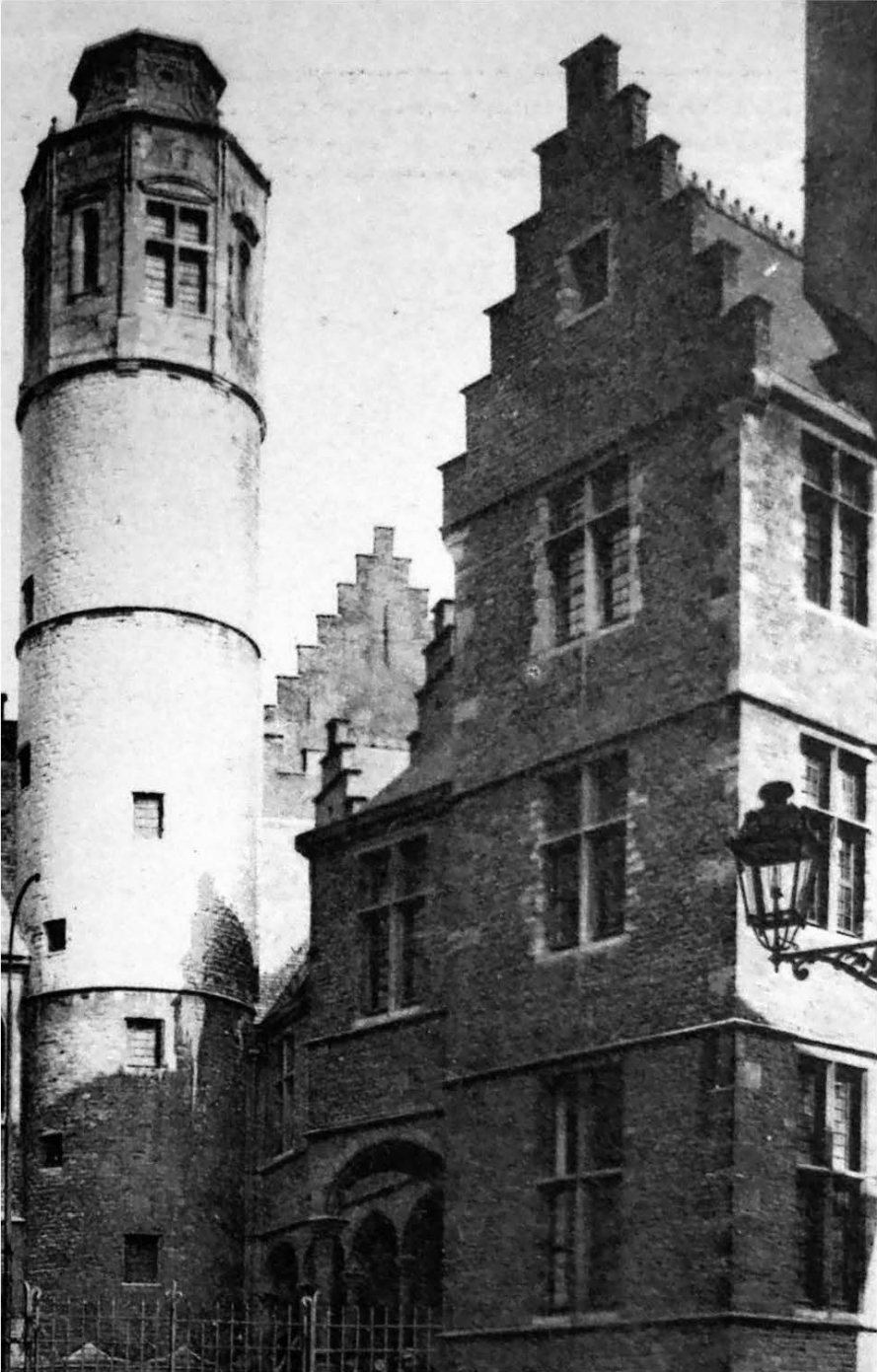
Donkere straatjes, berucht en onveilig

De ontwikkeling van de privé verlichting liep dus ongeveer parallel met die van de openbare verlichting, zij het in het begin met enkele jaren achterstand. De eerste en de tweede wereldoorlog brachten echter flink wat vertraging mee in de mooie plannen om de hele stad te verlichten en lang bleven gas - en elektriciteitsverlichting aan elkaar gewaagd. In openlucht speelde het brandveiligheidsargument minder mee. In 1939 brandden er op de Gentse straten en plei-

nen 4541 gaslantaarns en 2872 elektrische. Op 6 juli 1947, bijna drie jaar na de bevrijding, was het aantal elektrische straatlampen ongeveer gelijk gebleven (2980), maar slechts de helft (1745) van de gaslantaarns had de oorlog overleefd. Ze zouden nooit meer terugkeren op hun oude vertrouwde plekjes. Nauwelijks enkele jaren later zou het gaslicht definitief het onderspit delven en even snel als geruisloos verdwijnen.

Een van de in het verleden veelvuldig opgeschreven en nu nog steeds veel gehoorde argumenten om tot overvloedige straatverlichting te komen is de veiligheid. Maar juist daarmee was het in de eerste decennia van de openbare verlichting te Gent (en wellicht ook elders) zonderling gesteld. Zo verhaalt tijdgenoot en ooggetuige Lode Hoste in 1947 hoe sommige stadskwartieren lang verstoken bleven van doelmatige verlichting. Daarom waren ze heinde en verre berucht om hun onveiligheid. *Zo had men het Tinnepotstraatje, het Patershol, de kanten langs het Rabot en het Prinsenhof, het Sint-Pietersplein met het aangelegen soldaten- en bordelenkwartier, de Dampoort en het Dok, de Muide, waar het zeker roekeloos was zich 's nachts te wagen op dat deel dat men de Galgenberg noemde (Meulesteedseseenweg). Verder natuurlijk: het havenkwartier.* Het is duidelijk. De weldenkende burgers en hun nog beter (moeten) wetende stadsbestuurders zorgden er eerst en vooral voor dat hun eigen mooie (of min of meer mooie) woonwijken goed verlicht waren. Hoste vervolgt. *Het zonderlinge van 't geval was dat het tientallen van jaren duurde vooraleer er, zelfs in onze twintigste eeuw, verbetering kwam. En dat, niet tegenstaande de ontelbare aanrandingen en afranselingen die in deze buurten schering en inslag waren.*

In de gemeenteraad trokken de radico-socialisten hard van leer tegen dergelijke toestanden. In 1902 hadden ze vooral klachten over de omgeving Meerhem en Sint-Salvatorstraat en over de ongelukkige verlichting in de beluiken, *waar de werklieden, wanneer zij naar huis komen, zich gevaar lopen de nek te breken.* Ook rond de Heuvelpoort en de Zwijnaardsesteenweg waar de meeste straten nog petroleumlichtjes hadden, was het droevig gesteld: *Wanneer het windig weer is, gebeurt het niet zelden dat deze nachtluchten uitwaaien en zoo bevinden tal van straten zich in volkomen duisternis.* Uiteraard werden deze gebuurten met de Kouter vergeleken, waar 20 lantarens, elk met *vijf schoone lichtgevende bekken*, de heren (en ook wel avondlijke en zelfs nachtelijke dames) van het nodige lichtcomfort voorzagen. De burgemeester kon niet anders dan beterschap beloven en in afwachting verzuchten dat zijn achtbare (*honorable!*) tegenstanders er een *malin plaisir in vonden à mettre en opposition, une fois de plus, les quartiers bourgeois riches avec les quartiers ouvriers.*

Gaslantaarn (omstreeks W.O. I) en elektrische lamp (1960) op dezelfde plaats in de Biezekapelstraat.

Gaslantaarn (omstreeks W.O. I) en elektrische lamp (1960) op dezelfde plaats in de Biezekapelstraat.

Bouwsteen van een feeërieke stad

Hoe pover het begin ook was, gaslicht en vooral elektrisch licht zou het begin worden van de 24 uur op 24 draaiende ondernemingen, fabrieken en andere, om nog te zwijgen van nachtelijk vertier. Een ware revolutie: de nacht overwonnen. In het dagelijkse taalgebruik bleef echter nog heel wat hangen van de aller-primitiefste voorganger van het kunstlicht: het vuur. Het woord ‘lamp’ is afgeleid van het Grieks ‘lampas’ voor toorts. We ‘ontsteken’ het licht, of we ‘steken het aan’ en het ‘brandt’ tot we het ‘doven’, ‘uit doen’ of ‘dood doen’, net zoals de mensen dat gedurende vele millennia deden met vuur.

Tot slot nog even een zeer recent stukje geschiedenis van de Gentse straatverlichting, overigens sinds lang al zonder gloeilampen, maar met metaal(gas) - iodide lampen. In 2001 verschenen in de kranten uitgebreide berichten onder titels zoals *Nieuwe verlichting werpt nieuw licht op de binnenstad*. De ondertitel van een fraai boek daarover stelt het nog duidelijker: *Het Lichtplan: bouwsteen voor een feeërieke stad*. Via een Frans procédé (Jéol) met lampen gericht op de gevels, lichten die op, mooier dan ze in werkelijkheid zijn. Het licht ‘bouwt’, is ‘bouwsteen’ van een imaginaire feeërieke stad. Best aange-naam. Beweert men niet dat licht en kleur een sterke invloed hebben op het gemoed? Niet enkel goed voor het toerisme dus, maar ... net als in de tijd van de *erbarmelijke verlichting der werkerswijken*, moet je er wel voor naar het stadscentrum.

Luc Devriese

Naschrift en bedanking

Dit vluchtige overzichtje is de gecorrigeerde en aangevulde versie van ‘Opkomst en verspreiding van het gloeilicht te Gent in de jaren 1880’, een tekst die eerder verscheen in Wautier, K., Jonckheere, A., Segers, D. (red.), *Gloeilicht. Nu het einde nadert ...* in de reeks *Uit het wetenschappelijk verleden*, Gent, 2009, nr. 4, p. 63-78. We laten dat verhaal hier opnieuw verschijnen naar aanleiding van de eerste tijdelijke tentoonstelling ‘De Belichte Stad’ in het gloednieuwe STAM.

Het mooi uitgegeven gloeilichtboekje is verkrijgbaar in het Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen, Ugent, Campus Sterre, De Pintelaan. Het bevat verhelderende beschrijvingen en talrijke afbeeldingen van gloei-

lichtapparatuur in de bijdrage van A. Devogelaere 'De geschiedenis van het gloeilicht'.

Met dank aan Kristel Wautier van het Museum en aan André Verbeke, die niet enkel zijn beroepservaring en onuitputtelijke kennis van 'Gentse toestanden' inbracht, maar ook de postkaarten die het illustratiemateriaal voor dit artikel vormen.

Bronnen

Het artikel van Lode Hoste, waaruit vooral voor de gasverlichting en de allereerste privé initiatieven met elektrische verlichting geput werd, verscheen in Oostvlaamsche Zanten, Gent, 1947, jg. 22 nr. 4, p. 81-95. Verder bij G. Steels in Ghendtsche Tydinghen, Gent, 1979, jg. 8, nr. 3, p. 137 en J. Tyssens, Deftig vermaak en ijdel vertier, Gent, 2009, p. 10-12. Voor de gegevens over het bedrijf Schulze werd vooral geput uit Leven onder de gaslantaarn van René De Herdt en Frank Vercoetere, Gent, 1980, p. 116-121. Het artikel over de verlichting in 1879 bij Carels is te vinden in het fonds Vliegende Bladen (afd. Handel en Nijverheid - Energie) van het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis DSMG te Sint-Amandsberg. Talrijke details over de beginjaren van de elektrificatie in het Bulletin Communal de la Ville de Gand (later Gemeentebblad), meer specifiek jg. 1881, p. 27-34, jg. 1895, p. 983-990, jg. 1899, p. 382-384, jg. 1902, p. 938 en 975. De introductie van elektrische verlichting in het operagebouw en op de havenkaaien in: Verslag over het bestuur en de toestand der zaken van de Stad Gent voor de jaren 1887 (p. 229-231) en 1888 (p. 209-212). Jaarlijkse cijfers over de straat- en havenverlichting in dezelfde bron. Een andere klok horen we bij 'Straten beter verlicht, alstublieft', een artikel in *De Gentenaar* van 30-12-1987 dat de toestanden van een eeuw vroeger memoreert. De elektrificatie van de gemeenten in het Gentse - in de beginjaren vooral voor verlichting - wordt mooi geïllustreerd in Kerckhaert, N., De Vleeschauwer, D., *Het nieuwe licht uit Langerbrugge.1900-1940*, Ebes, Antwerpen, 1990, pp. 493. Over het lichtplan: Janssen, L. (ed.), *Gent verlicht*, Gent, 2004, pp. 96. Gemakkelijk beschikbare populariserende teksten over gloeilicht zijn Devogelaere, A., *Van gaslamp tot gloeilicht*, DNB, Kapellen, 1987, 127pp.; Devogelaere, A., Goethals, F., *Gloeilicht: de verbeterde strijd tussen het gasgloeikousje en de elektrische gloeilamp*, Electrabel, Brussel, s.d., 19 pp; Stokroos, M., *Verwarmen en verlichten in de negentiende eeuw*, Walburg Pers, Zutphen, 2001, p. 63-101, met uitstekende maar overwegend op Nederland gerichte literatuurlijst. De 'Wegwijzers voor Gent en Oost-Vlaanderen' (verschillende titelvarianten) werden geraadpleegd in het Stadsarchief en losse knipsels in de verzameling Vliegende Bladen, afd. Bebouwing - Stedebouw (Openbaar Domein) in het Documentatiecentrum DSMG te Sint-Amandsberg.

DE WINTERVELODROOM IN HET CITADELPARK DEEL III EN SLOT: (1934 - 1941)

**VOOR U VERZAMELD UIT 31 500 EDITIES VAN DE
“GAZETTE VAN GENT”.**

17 mei 1934

Op verzoek van verschillende supporterclubs wordt op zaterdag 19 mei om 19 uur 30 in de *Wintervelodroom* een ploegenkoers over 100 kilometer ingericht voor junioren. De inkomprijzen zijn 10 frank voor de voorbehouden en 8 frank voor de niet-voorbehouden zetels, 5 frank voor het middenplein en de *virages*, 3 frank voor de volksplaatsen.

6 juni 1934

Door het lokaal comiteit van het *Rode Kruis van België* wordt op zondag 10 juni om 15 uur in de *Wintervelodroom* een liefdadigheidsfeest ingericht ten bate van de slachtoffers van de mijnramp te Paturages. Het belooft een grootse gebeurtenis te worden op artistiek gebied.

De medewerking wordt verleend van het zo gunstig gekende muziekkorps van het 2° linieregiment dat onder de leiding van adjudant Poulain de schoonste stukken van zijn repertorium zal ten gehore brengen. De zangers van Paturages zullen op het stadhuis ontvangen worden om 11 uur, na vanaf de Sint-Pietersstatie door de straten van de stad te hebben gedefileerd.

5 juli 1934

Zondagnamiddag 8 juli wordt in de *Wintervelodroom* door de Gentse Ruiterskring een groot liefdadigheidsfeest ingericht.

Amazones en officieren zullen er in bevallige groepen evolueren met een ganse schaar paarden, gelijktijdig de haag overschrijden en in tandems onvermoeibaar hun zo lastige nummers uitvoeren. De officieren, onderofficieren en soldaten van het 1° regiment geschut verlenen aan het feest hun bijzondere medewerking.

De ruitersgeest is voorzeker nog niet dood, wat men er ook van zegt! Het zien van de militaire carrousel en de koersen met Romeinse wagens welke de *clou* van het feest uitmaken, zullen het aan de twijfelaars bewijzen. Meer dan honderd ruiters en paarden nemen aan het feest deel.

7 september 1934

De *Wintervelodroom* van Gent heropent op zaterdag 29 september met een ploegenkoers voor beroepsrenners, voorbehouden aan de jongeren.

De volkspplaatsen worden op 4 frank gebracht, wat bijzonder in de smaak zal vallen van de sportieve jonge lieden.

Voor de volgende koersavond op 6 oktober zullen gemengde ploegen worden gevormd, andere zullen enkel uit jonge renners bestaan. Zoals voorheen zullen we te Gent goed ineengestoken programma's hebben met jongens die werken en de toeschouwers tevreden stellen.

5 oktober 1934

Zaterdag 6 oktober wordt om 19 uur in de *Wintervelodroom* een 80 km ploegenkoers gereden met Van Kervyn - Maertens, Danneels - De Pauw, De Bruycker - Verhaegen, enz. Vooraf een snelheidskoers in twee reeksen van drie en een Australische achtervolging.

Zondag 14 oktober is er een 50 kilometerkoers op eigen kracht voor onafhankelijken en een 50 kilometer ploegenkoers voor junioren.

29 oktober 1934

Toen we zondag in de *Velodroom* de persruimte vervoegden was geen enkel plaatsje onbezet. De *Gentse Kuip* was een ware mierennest van sportliefhebbers! We hoorden ook Hollandse stemmen, supporters van Pijnenburg - Wels. Fred Haemerlinck vloog in de achtervolgingsmatchen per ploeg na 15 ronden voorop. De Hollanders Pijnenburg en Wels brachten een ferme teleurstelling. Buysse - Deneef wonnen de 100 kilometer ploegenkoers.

22 december 1934

Op Kerstdag wordt in de *Wintervelodroom* om 3 uur de ploegenkoers der kampioenen over 150 kilometer gereden, het klassieke galaprogramma. Vooraf een 20 kilometer koers op eigen kracht. Prijzen van 5 tot 25 frank. Voor de militairen 6 frank op het middenplein. De ploegen bestaan uit:

Spercher - Archambaud
Pijnenburg - Wels
Schoen - Billiet
Charlier - Deneef
Haemerlinck - Dekuysscher

Di Pacco - Dayer
Slaats - Bogaert
Ehmer - Huys
Raes - Mortier
De Bruycker - Buysse

12 januari 1935

Op zondag 27 januari wordt in de Gentse *Wintervedroom* een omnium gereden die in zekere zin een soort wereldkampioenschap in deze specialiteit mag genoemd worden. Karel Kaers en Fred Haemerlinck bekampen die dag Falck Hanse en Lemaire. Er wordt gesproken van vier reeksen, een achtervolgingskoers, 1 kilometer tijdrijden en 25 kilometer achter kleine moto's. Als die dag de *Velodroom* niet vol zit!

25 februari 1935

Door het 2° linieregiment werd in de *Velodroom* een liefdadigheidsmeeting ingericht ten voordele van het monument aan de Yzer van koning Albert. Het is onder alle oogpunten een goede zaak geworden. Ruim 5000 toeschouwers vulden de zaal.

Enkele minuten voor 3 uur liet kolonel De Wulf zich Kaers en Danneels voorstellen en overhandigde hun elk een schone bloemengarve, waarna de koersen begonnen. Deze bestonden uit:

- de omnium Kaers tegen Danneels, waarbij Kaers won in de snelheidskoers, het 500 meter tijdrijden in 30 seconden, een lokaal record en de achtervolgingsreeks;
- de omnium Verhaegen - De Kuysscher, waarbij de laatste de 500 meter snelheid won;
- de 60 km ploegenkoers Carpriaux - Meerschaert, gewonnen door de eerste.

1 augustus 1935

Na de koninklijke ontvangst waarbij Romain Maes, Silveer Maes en F. Vervaecke een gouden medaille ontvingen worden op maandag 5 augustus in de Gentse Velodroom om 7 uur 30 onze mannen van de *Ronde van Frankrijk* gehuldigd.

Een 100 km ploegenkoers wordt gereden met onder meer R. Maes -

Haemerlinck, S. Maes - A. Buysse, Braeckeveldt - Carpriaux, Verniers - Lanckaert, Vervaecke - Billiet en G. Danneels - J. Verhaegen.

7 augustus 1935

Onze rondemannen zijn in de *Wintervelodroom* aan de eer geweest voor een onvergetelijke volkshulde. Duizenden geestdriftige sportliefhebbers juichten de dappere pedaalridders toe. Romain Maes was er de held van de dag. Haemerlinck - De Bruycker wonnen de 100 kilometer ploegenkoers.

28 september 1935

Op zaterdag 28 oktober gaat om 19 uur de wielersbaan van het gezellige *Gentse Kuipke* weer open. De eerste ploeg van de meeting is Haemerlinck - Daneels. Daarna doen Buysse - Billiet hun heroptreden. De Kuyscher - Verhaegen zijn ook van de partij. *Dolfke* Braeckeveldt is aan Carpriaux gekoppeld.

9 januari 1936

Er zijn velodrooms die bekend zijn voor de prachtige koersen welke er worden geleverd. Bij deze neemt het *Gentse Kuipke* de eerste plaats in. Van heinde en ver zijn de sportliefhebbers in de Arteveldestad opgekomen en nog nooit werden ze in hun verwachtingen teleurgesteld.

Telkens trokken ze begeesterd weg en bekenden ze graag hen daar spoedig te zullen weerzien. Dat is vooral te danken aan één soort wedstrijd, de *koppelkoersen*.

Voor de grote prijs op zondag 12 januari wordt de strijd over 100 kilometer aangeboden tussen prachtploegen zoals Charlier - De Wulf, Haemerlinck - De Kuyscher, De Bruycker - Verhaegen, Kaers - Loncke en De Pauw - Bruneau.

De Warme Serre zal met zo'n programma weer eens vollopen en er zal waar naar geld worden geleverd.

6 april 1936

Zondag namiddag had om 3 uur in de zaal van de *Wintervelodroom* de aangekondigde meeting plaats van *REX*. Op hetzelfde uur en in hetzelfde gebouw had een tegenmeeting plaats, ingericht door de *Socialisten*. Bij de eersten waren circa 6000 aanwezigen, terwijl van de *Socialisten* amper 1700 à 1800

aanwezig waren.

Om gebeurlijke botsingen te vermijden was een sterke politiemacht opgekomen. Vierhonderd gendarmen en evenveel politiemannen bezetten van kort na de middag het park. Alles werd afgesloten, tot de kleinste wegeltjes toe. De gendarmen waren in oorlogsuitrusting, zelfs de gasmaskers ontbraken niet.

Bij *REX* kwamen een viertal sprekers aan het woord, waaronder een zekere heer Spits en de heer Degrelle zelf. Deze laatste was in zijn gewoon *humeur*. De katholieke en socialistische politico-financiers kregen voor de zoveelste maal de volle lading. Vooral gezel Balthazar werd heftig beschuldigd. *Hij is hiernaast aan 't brullen, terwijl zijn plaats in de gevangenis zou moeten zijn*, riep Degrelle uit.

Langs de andere kant, bij de *Socialisten*, die slechts door een houten schutsel van hun tegenstrevers gescheiden waren, werd het woord gevoerd door de gezellen Balthazar, Kamiel Huysmans, Herman Vos en minister Spaak.

Beide vergaderingen eindigden op ongeveer hetzelfde uur. De *Socialisten* vormden zich in stoet en defileerden voorbij het standbeeld van Van Beveren. De *Rexisten* van hun kant verlieten het *Feestpaleis* in de grootste kalmté. Politie en gendarmen hielden een waakzaam oog maar er deden zich geen incidenten voor.

30 september 1936

Voor de zesdagenkoers te Gent in december heeft de bestuurder Albert Carlier onderhandelingen met de rijders aangeknoopt.

Het staat reeds vast dat bij de deelnemers verschillende Hollanders zullen behoren. Naar alle waarschijnlijkheid komen aan de vertreklijn de ploegen Pijnenburg - Slaats, Van Schyndel - Van den Broeck en Pellenaar.

3 oktober 1936

Bij de heropening van de *Wintervelodroom* op 10 oktober wordt de eerste Amerikaanse van het seizoen ingehuldigd, met de lokale, nieuw gevormde extra-ploeg Billiet - De Kuysscher aan de kop. Men begint om 7 uur stipt en het gaat over 150 minuten.

29 oktober 1936

Zondag 1 november zullen om 3 uur in de Gentse *Wintervelodroom* de drie beste sprinters ter wereld elkaar bekampen: Jef *Poeske* Scherens, 5 maal wereldkampioen, L. Gerardin, 2 maal wereldkampioen en A. Richter, 3 maal

kampioen in de 60 km ploegenkoers..

24 november 1936

De Gentse zesdagen zullen in de *Wintervelodroom* gereden worden van 23 tot 29 december.

16 december 1936

Hilaire Hellebaut vertelde in het koffiehuis van de Sint-Pietersstatie over de zesdaagsen van vroeger. Hij heeft vier van de vijf koersen tussen 1922 en 1927 meegereden en in de laatste werd hij winnaar, samen met Maurice De Wolf.

Zesdaagsen waren in dat tijdstip wedstrijden waaruit men getekend kwam. Van 3 uur 's namiddags tot 3 uur 's nachts stond het stormsein op *Weest op uw hoede!*

Tijd voor eten werd er niet gegeven. Was men smakelijk bezig aan een gebraden kieren, dan moest men het ettelijke keren laten staan omdat er een jacht begonnen was en kon men het later koud proberen te verwerken.

Maar het zwaarst waren toch de morgenuren, vooral in Gent. Daar was geen behoorlijke verwarming en men moest ingeduffeld in truien, sjaals, vesten, mutsen en knielappen rillend rondrijden. Het voorgeschreven tempo diende te worden gevolgd en wie het waagde af te stappen kreeg een verliesronde aan zijn been.

De piste waarop de Gentse zesdaagsen verreden werden lag in de grote feestzaal, naast het gebouw waarin ze tegenwoordig ligt. Zij had een lengte van 225 meter met lange, rechte lijnen en korte bochten.

Ze werd in 1928 afgebroken. Een symbolische daad, want er brak toen een andere periode aan, waarin de ploegenkoers een volkomen verandering onderging. Het tijdperk is tot geschiedenis gemaakt, vol boeiende momenten.

Zoals de post der gendarmen, die zich in 1922 op de laatste dag aan de cabine van Van Lerberghe opstelde om een gevecht met Piet Van Kempen te voorkomen.

Zoals het telegram waarin de verzorger van de ploeg Marcel Buysse - Oscar Egg dringend de vrouw van de Zwitser om overkomst vroeg, omdat haar man geheel teneergeslagen was en steeds wilde opgeven. De komst van zijn vrouw transformeerde Egg van een moedeloze kerel tot de begeerde, felbeluste renner die de wedstrijd won.

22 december 1936

Sylveer Maes zal op 23 december om 10 uur 's avonds het vertreksein geven voor de zesdagenkoers, een sportgebeurtenis van belang in onze Arteveldestad.

30 december 1936

Eindrangschikking van de Gentse zesdaagse in de Wintervelodroom:

- 1 Albert Billiet - Kamiel De Kuyscher, totale afstand 3 256, 911 km
- 2 Pellenaars - Slaats
- 3 Killian - Vopel op 1 ronde
- 4 Pijnenburg - Wels op 1 ronde
- 5 Charlier - De Pauw op 1 ronde
- 6 Meerschaut - Verreyck op 2 ronden
- 7 Van Schyndel - Van den Broeck op 2 ronden

24 september 1937

Voor de heropening van de *Wintervelodroom* op zaterdag 2 oktober om 2 uur zijn 10 ploegen uitgenodigd die de koers zullen betwisten over 150 minuten met drie klassemten. Eens te meer zal in het gezellig *Gents Kuipken* schone sport te zien zijn. We vermelden nu al de deelname van de ploegen A. Buysse - A. Billiet, G. Ronse - Decaluwé, Daneels - De Kuyscher en De Bruycker - Verhaegen.

11 oktober 1937

Het mooi programma dat door Berten Carlier de Gentse sportliefhebbers zaterdagavond in de *Velodroom* werd aangeboden oogstte een verdiend succes. De opkomst was overgroot en de toeschouwers hebben dan ook fel genoten.

De wereldkampioen Scherens was schitterend op dreef maar de Fransman Gérardin bood geweldig weerstand. Achter kleine motoren zegevierde Albert Buysse, na een hevige strijd met Bruneau, die zich dapper weerde. De overwinning in de koers voor abonneuten ging naar De Clercq.

20 november 1937

Gaan de zesdagen van Gent al of niet door? In de commissie van de *Wintervelodroom* zijn leden te vinden die er voor gewonnen zijn, maar eveneens andere die liever van een inrichting afzagen.

Bestuurder Carlier heeft de netelige kwestie besproken en het besluit zou luiden dat er *mogelijks* een zesdagenkoers komt. Over de datum is men het nog niet eens, maar wellicht wil men het groot wielerevenement in januari laten doorgaan.

26 december 1937

Geen enkel plaatsje was gisteren onbezet toen in de Gentse *Wintervelodroom* scheidsrechter Edgard Peckstadt om 3 uur het kerstgala van de wielierliefhebbers uit de beide Vlaanderen liet beginnen. De zaal zat zo bomvol, dat de poorten kort voor het startsein moetsen gesloten worden, zoals we het op dezelfde dag in 1930 hebben meegemaakt. Deze meeting zal dan ook één der heuglijkste blijven in de geschiedenis van de Gentse piste.

Dit kwam vooral door de degelijkheid van het programma, dat gaf wat het beloofde. Gedurende meer dan drie uren is de geest der mensen doorengeschud geworden van drift, vreugde of spanning en geen enkele minuut heeft verveling of teleurstelling de gezichten beneveld. Het was een schitterende kerstvertoning.

Pellenaars - Slaats won op 1 ronde van Buysse - Billiet en op 2 van Kaers - Verhaeghen.

4 januari 1938

Woensdag 12 januari beginnen de Gentse zesdagen. Sprinten zullen plaatshebben om 15, 17, 19, 22, 24 en 2 uur 's morgens. Ontruiming om 6 uur. Vanaf 9 uur zal het publiek opnieuw toegang krijgen.

50% vermindering voor de dames en de werklozen. Een premie van 10 000 frank zal geschonken worden door de brouwerij *Meiresonne*.

Tijdens de wedstrijddagen zal de uitzending van de Vlaamse golfenlge van het *N.I.R.* iedere dag rond 22 uur 30 onderbroken worden, teneinde de uitslagen te kunnen meedelen van de avondsprinten.

19 januari 1938

De Gentse zesdagen werden op schitterende wijze gewonnen door de

Hollanders Slaats - Pellenaars op Buysse - Billiet. Op 1 ronde: Van Schyndel - Vanden Broeck en Guimbretière - Giorgetti. Op 2 ronden Deneef - De Kuysscher.

29 januari 1938

Men spreekt over een droevige nasleep van de Gentse zesdaagse. Enige renners hebben te Brussel en Antwerpen lucht gegeven van hun ongenoegen en beweerd dat ze door de inrichters bij de neus genomen zijn. Een aanzienlijk renner had nadat hij langs de kas was voorbij gegaan om zijn rekening te vereffenen met de keuken en zijn verzorgers nog 110 frank verdiend voor zes dagen zwoegen!

De inrichters betreuren het zo sterk als de renner dat de ontvangsten niet groter waren. Het bestuur van de wielersbaan kwam bijeen en er werd besloten dat, indien men geen opcentiemen zou te betalen hebben aan de provincie, het bedrag daarvoor voorzien zou besteed worden aan de renners die het meest getroffen werden.

Om ze voor het verlies te vergoeden besloot het bestuur aanstaande zomer een Nachtmeeting te geven. De winst zou verdeeld worden onder de betrokken renners.

14 september 1938

Het is nog niet zeker dat de meetings in de Gentse *Wintervelodroom* op 15 oktober zullen worden aangevat maar er bestaat alle kans toe. Men is volop in de weer om de baan helemaal in orde te brengen.

Zoals men weet werd de piste afgebroken om de zaal te herscheppen in de *Floralien*. Met de stad Gent werd een nieuw contract afgesloten en aan het hoofd vinden we hetzelfde bestuur, met dezelfde comiteitsleden als de vorige jaren.

Men zal met de spelen wachten tot de gemeenteverkiezingen achter de rug zijn. Daar het seizoen dus heel wat korter zal zijn dan de vorige jaren zal men direct kunnen uitpakken met aantrekkelijke programma's.

Op de vraag of Gent het nog zou aandurven een zesdaagse te geven nadat men twee maal een tegenvaller heeft gekend, antwoordde de heer Carlier niet ontkennend.

Alles zal natuurlijk afhangen van de onzekere wereldvrede. Men zal eerst zien hoe andere steden het stellen en nagaan of de massa er voor te vinden is.

Moest het blijken dat de zesdagenmannen geen ernstig werk leveren, dan zal men niet gauw overgaan tot de inrichting. Men zou die alleszins niet laten

lopen rond de kerstdagen.

10 oktober 1938

Naar we uit goede bron vernemen zullen Buysse en Billiet in de *Winterveldroom* te Gent niet starten op de openingsmeeting van 15 oktober. De eisen van de ploeg zouden zo hoog zijn, dat de bestuurder Carlier onmogelijk kan toegeven. Van Schyndel en Vanden Broeck zullen wel van de partij zijn.

17 oktober 1938

Er was in de Gentse *Winterveldroom* niet al te veel belangstelling voor de openingsmeeting met de 150 minuten ploegenkoers. De ploeg Van Schyndel - Vanden Broeck werd eerste, op 2 ronden gevolgd door Deneef - Vander Meersschaut, op 3 ronden door De Bruycker - Hermie.

3 november 1938

Dat Van Vliet en Scherens het kunnen uitvechten op de *Winterveldroom* heeft sensatie verwekt in de Gentse sportmiddens. Onze nationale *Poes* zal zich herpakken en dit wordt met ongeduld afgewacht. Hij zal ieders hart weer sneller doen kloppen.

Drie reeksen worden op het gladgeschaafde en wellopend baantje betwist, als ook een recordpoging over 500 meter. Als omlijsting een omnium snelheid met achtervolging per ploeg, 500 meter tijdrijden en 15 km op eigen kracht.

8 november 1938

Volgens door de bestuurder van de *Winterveldroom* aan het blad *Les Sports* is meegedeeld, is er sprake van deze winter te Gent toch weer een zesdaagse te geven. Dit bericht is fonkelnieuw voor allen die meenden dat na de minder bevredigende afloop van de laatste kampen men zich niet weer aan een experiment wilde wagen. Voor de datum twijfelt men nog tussen begin december en half januari.

23 november 1938

Berten Carlier was zaterdag laatst op bezoek in het Antwerps sportpaleis. Op de vraag of er al of niet een zesdaagse te Gent wordt ingericht in de loop van de winter heeft hij geantwoord dat de gedachte definitief is opgegeven.

Een ogenblik werd er aan gedacht die in samenwerking met de renners zelf in te richten, maar tot een praktische oplossing is het niet gekomen. Zodus moeten de Gentse sportmannen er niet meer op rekenen. In de echte zin van het woord genomen zijn de zesdagen van verleden jaar een te grote tegenvaller geweest.

26 december 1938

In de *Wintervedroom* won *Poeske* Scherens de grote kerstmisprijs. De ploeg Kaers - De Bruycker zegevierde nogmaals in de omnium. Ruim 6000 trouwe liefhebbers trotseerden koude en sneeuw om de klassieke *Kerstgala* in het *Gentse Kuipke* bij te wonen. Er heerste een gezellige sfeer in de goed verwarmde zaal.

Wanneer de koppelwedstrijd moest aanvangen stroomde het water op de baan en maakte ze ongeschikt om een wedstrijd te laten betwisten. De sneeuw op het dak was aan het smelten gegaan en de toevoer van water was zo geweldig, dat de bijeenkomst werd stilgelegd.

1 juli 1939

Men kan van nu af alle avonden bij prachtig weder ooggetuige zijn van de snelste sprints, nog niet eerder gezien in België. Waar? In ons park en dat onder de ogen van de politie en onze parkbewakers. Als er daar doden zijn, aan wie de schuld?

** Op 25 augustus 1939 werd een gedeeltelijke mobilisatie afgekondigd en het leger in staat van verweer gebracht wegens de kritieke internationale toestand. Op 1 september begonnen de vijandelijkheden tussen Duitsland en Polen. Op 3 september waren Frankrijk en Engeland in staat van oorlog met Duitsland.*

18 september 1939

De heren bestuursleden van onze *Wintervedroom* hebben de hoofden bijeen gestoken om de zaak in overweging te nemen en in te zien of er mogelijkheid bestaat de poorten van het *Gentse Kuipke* te openen.

Er werd besloten een gemengd sportfeest in te richten. Benevens een zo aantrekkelijk mogelijk wielprogramma zou dit aangevuld worden door boks- en worstelwedstrijden. De medewerking werd toegezegd van *Excelsior Boxing Club* en *Gents Wonderland*.

Verder is er nog sprake van een belangrijke exhibitie door de Mechelse professor in het schaatsrijden Theo Hertogs, die het zou wagen zich door moto's te laten trekken. Een sensatienummer van eerste klasse als het lukt.

29 september 1939

Het bestuur van de *Wintervelodroom* zal een gemengd sportfeest inrichten ten voordele van *Het Pakje van de Soldaat*, met het volgende programma:

- wielkoersen: 3 maal 10 km achter kleine moto's en 2 maal 10 km op eigen kracht met Marcel Kurt, kampioen van België, Daneels, De Kuyscher, enz.;
- worstelen: met welwillende medewerking van de *Belgische Worstelbond*, afdeling beide Vlaanderen, met kampioen van België Brossé tegen Van Reeth;
- bokswedstrijd: kampioenschap der beide Vlaanderen half-zwaargewichten, met Lode Wuestenraedt van Gent tegen Karel Maes van Izegem en trainingskampen met Sys, Vande Saffelen en Lescrauwaet;
- actueel attractienummer: achtervolging op rolschaatsen, getrokken door moto's, met de vermaarde professor Theo Hertogs.

Het sportfeest was eerst gepland voor zondag 15 oktober. Aangezien die dag te Gent een belangrijke voetbalwedstrijd plaats grijpt ten voordele van *Het Pakje van de Soldaat*, heeft het inrichtend comiteit van de Gentse renbaan besloten het feest 8 dagen later te laten doorgaan, dus op zondag 22 oktober.

19 oktober 1939

Dinsdag namiddag kende de Gentse *Wintervelodroom* haar vroeger bedrijvig trainingsleven. Niet alleen op de houten cirkel was er een buitengewone animatie waar te nemen, het wemelde ook van kijklustigen op de banken.

Op het toneel zagen we voorwaar totaal onverwacht Gust Daneels optreden. Ook hij is door de dienstplicht van de haardstede verwijderd. Hij nam de verlofuren die hem gegund waren ten bate om zich met de meeste zorg voor te bereiden op de eerstkomende kamp te Antwerpen.

Dolfke Braeckeveldt, onze Gentse crack, oefende zich achter de motor. De heer Hertogs, professor aan de Gentse *Roller Skating*, deed met zijn leerling de Gentenaar René Van Laere een uiterst geslaagde proef.

24 oktober 1939

Uitslagen van het sportfeest in de Gentse *Wintervelodroom*:

- Adolf Braeckeveldt won achter motoren;
- De Kuyscher was de sterkste op eigen kracht;
- Karel Maes werd *Kampioen der Beide Vlaanderen* in het boksen;
- De Paepe van *De Verenigde Krachtmeters* won van Goossens en Boone werd *Kampioen* van België tegen Reeth bij het worstelen, terwijl De Wilde won bij de lichtgewicht;
- Van Laere won bij het rolschaatsen na 10 ronden met 70 meter op Hertogs.

Het welgeslaagd sportfeest, op touw gezet ten bate van het *Pakket voor de Soldaat*, heeft 11 631, 95 frank opgebracht. De mooie som werd reeds overgemaakt. Indien de aangewende stappen van de inrichters lukken, zal daar nog de teruggave der taksen aan toegevoegd worden.

Een prachtige uitslag, dank zij de onbaatzuchtige inrichters, de renners en de sportmannen die spontaan hun medewerking toezegden aan dit edel initiatief. Nieuwe wielerskoersen zullen op zondag 5 november worden gehouden: een snelheidsproef, een achtervolging en een 60 km ploegenkoers met de beste beroepsrenners.

20 november 1939

In de *Wintervelodroom* deed de ploeg Buysse - Billiet een zegevierend heroptreden. Ze beëindigden de ploegenkoers met een ronde winst.

27 november 1939

De aangekondigde koersen die in de *Velodroom* waren voorbehouden aan de junioren zijn afgelast. Ten gevolge van de stortregens sijpelde het water door het dak en was de piste onberijdbaar. Het gewone wekelijkse programma zal in december worden voortgezet.

23 december 1939

De traditie getrouw heeft het bestuur van de Gentse *Wintervelodroom* geen ogenblik gearzeld zijn jaarlijkse meeting op touw te zetten, niettegenstaande de ongunstige tijdsomstandigheden. Het schoonste van al is dat de oorlog

welke sedert september woedt, Gent niet heeft belet een programma ineen te steken dat voor geen enkele vroegere *Kerstgala* hoeft onder te doen.

Zijn er geen Duitsers of Fransen van de partij, daarentegen werden niet minder dan 6 beste Hollandse renners aangeworven, waarvan enkele die men te Gent tot hiertoe minder zag of hun heroptreden doen, terwijl het internationale karakter van het programma verder verhoogd wordt door de aanwerving van de in België verblijvende Engelsman Cozens en de Italiaan Di Paco.

26 december 1939

Uitslag van de Kerstgala in de Gentse *Wintervedroom*:

- Kaers - De Bruycker wonnen de ploegenkoers
- Daneels - De Kuyscher wonnen de snelheidsproef
- Ramon - Caluwé waren bij de junioren onweerstaanbaar

6 januari 1940

Het prachtprogramma van zondag 7 januari aanstaande in de *Wintervedroom* wordt in de wielermiddens fel besproken en niet zonder reden. De komst van de populaire *Poes* wordt algemeen toegejuicht.

Twee reeksen handicap worden betwist, met finale tussen de vier eersten in iedere reeks. Voor het officieus kampioenschap van België achtervolging zijn de reeksen Huys tegen Clautier en De Kuyscher tegen Somers. De winnaars ontmoeten elkaar voor de 1° en 2° plaats, de verliezers voor de 3° en 4° plaats. Kaers, Billiet en Daneels rijden 3 reeksen achter kleine moto's, terwijl al de ploegen voor de *Amerikaanse* over 50 km vaste vertrekkers zijn.

8 januari 1940

In de *Wintervedroom* was Clautier de baas in de achtervolging. Daneels was de sterkste achter de ronkende machine. De Backer en Bruneel triomfeerden in de ploegenkoers. Onze *Poes* was wegens ziekte afwezig.

24 januari 1940

De aangekondigde meeting in de Gentse renbaan op 28 januari gaat beslist door. Teneinde alle verwarring in de sportmiddens te voorkomen stelden we ons in verbinding met het bestuur. Groot was hun verwondering toen we vroegen of men gezien de heersende koude, het inzicht had de aangekondigde

meeting te verdagen.

Het bestuur zal de nodige maatregelen treffen om de zaal goed te verwarmen, zodat het aan gezelligheid niet zal ontbreken en de renners niet in het minst zullen te klagen hebben. Het regelmatig verloop van de ploegenkoers is dus verzekerd.

26 januari 1940

De meeting van zondag 28 januari in de Gentse *Wintervelodroom* is wegens het barre weder dan toch voor onbepaalde tijd uitgesteld!

20 februari 1940

Donderdag 7 maart zal om 7 uur 's avonds in de *Wintervelodroom* door de militaire overheid een groot sportfeest worden ingericht, ten bate van onze soldaten van de 2°, 22° en 32° linieregimenten, met de welwillende medewerking van de *K.B.W.B.*, *Radio-Vlaanderen* en de Gentse dagbladen.

Het feest wordt opgeluisterd door *Ler Elingsor en zijn Miliciens*. Het programma is als volgt samengesteld

- wielrijden: snelheid per ploeg in 2 reeksen, Australische achtervolging, afvallingskoers en een 40 km ploegenkoers met Kaers - De Bruycker, Billiet - Buysse, Scherens - Verhaegen, De Kuysscher - Daneels en Deneef - Aerts;
- 1600 m loopkoers met de atleten Van Rumst, Chapelle, Verheylesonne, Heuninck, Van Lancker, Van Meere, Naert, Willems en Van Steenberghen;
- boksen met Karel Sys, Al. Gérard, De Witte, Cely, Wuytinck, Van Malderen, De Landsheer en Marly;
- worstelen met Brossé, Wauters, Scherpenissen, Tinbergien en Goossens.

27 februari 1940

Gezien de tijdsomstandigheden zullen dit jaar geen betogingen plaatshebben op 1 mei. Te Gent zal om 10 uur 30 in de *Wintervelodroom* een groot socialistisch partijfeest worden ingericht, waarop minister Balthazar de meirede zal uitspreken.

6 maart 1940

Wat betreft het groot sportfeest in de Gentse *Wintervelodroom*, is het te verwachten dat het zich zal afrollen onder het fameus teken *met gesloten deuren*. In extremis zijn er nog twee toetredingen, namelijk van Sylveer Maes, de glorierijke overwinnaar van de *Ronde van Frankrijk* en Robert Naeye, de schitterende laureaat in talrijke koersen, waaronder de laatste in Brussel. Aan de ploegenkoers nemen Scherens - S. Maes en Naeye - De Backer deel.

9 maart 1940

Op het wielerveest in de *Wintervelodroom* wonnen Kaers - De Bruycker de uiterst bewogen en fel betwiste ploegenkoers.

We zullen niet gewagen van een *volle bak* zoals men gewoonlijk in de sporttaal zegt, maar de verwachtingen werden ver overtroffen. De piotten ergens ten velde zullen er wel best bij varen, zodat het beoogde doel werd bereikt.

15 mei 1940

Gent kende maandagavond zijn eerste erge luchtaanval. Bij de zware bombardementen werden de nieuwe wijk van Gent-Sint-Pieters en het park erg geteisterd. In de Elisabeth-, Clementina- en Sint-Denijslaan zijn talrijke huizen en uitbatingen vernield of beschadigd en verscheidene burgers gedood of gewond. Er is grote schade aan de *Wintervelodroom* en het Museum van Schone Kunsten.

* *Gent werd op 23 mei 1940 door het Duitse leger bezet.*

26 juli 1940

Kunnen de wielerpistes terug tot bloei komen? Antwerpen roert zich met het *Sportpaleis*. Sint-Niklaas kondigt voor dit seizoen nog twee meetings aan voor beroepsrenners en draait op 3 augustus reeds met junioren. Gent moet haar houten *Kuipken* heropbouwen. Het moet en zal gaan.

31 juli 1940

Zoals men weet werd door de beschieting heel wat vernielingen veroorzaakt aan het *Gents Kuipken*. De glazen koepel werd gans verbrijzeld, maar gelukkig bleef de houten band op de piste omzeggens ongedeerd door het feit dat

de obussen meestal in het zand terecht kwamen.

Reeds heeft de heer Oscar Braeckman bij het stadsbestuur stappen aangewend om de nodige fondsen tot herstelling te bekomen. Het oude dak wordt gans vernieuwd. In de toekomst zal men dan de regenbuien niet meer te vrezen hebben.

Alles zal er nu van afhangen of het nodige materiaal voor de herstellingswerken gemakkelijk en spoedig te verkrijgen is. Indien alles een weinig meevalt hoopt de heer Braeckman einde september kant en klaar te staan en zou er van een eventuele heropening sprake kunnen zijn. Afwachten is de boodschap!

25 augustus 1940

De herbouwingswerken die nodig zijn om de *Wintervelodroom* behoorlijk in te richten zijn van zodanige omvang, dat men hiermee niet klaar kan zijn op de voorgestelde datum van 22 september. Daardoor ziet het actiecomiteit voor de uitvoering van de *Rubenscantate* zich verplicht van zijn opzet af te zien, tot wanneer het gebouw daartoe ter beschikking kan worden gesteld.

10 september 1940

De Gentse wielersbaan wordt thans van een nieuw en modern dak voorzien. Allerhande verbeteringen worden aan het *Kuipke* gebracht, onder meer op gebied van verwarming en luchtverversing. Indien alles normaal verloopt hoopt men in november kant en klaar te zijn.

30 september 1940

De herstellingswerken aan de Gentse *Wintervelodroom* verlopen voor het ogenblik heel vlot. Zonder tegenspoed koestert men het vooruitzicht dat einde oktober alles zal heropgebouwd zijn. Het ligt in de bedoeling van het bestuur in de loop van de maand november de eerste wielersbaan te geven en wel 's zondags. Deze zouden aanvang nemen om 1 uur, om rond 4 uur te eindigen.

14 november 1940

Wanneer zal de Gentse *Wintervelodroom* heropend worden? Tegen Kerstdag of eerder? Dat is een grote kwestie. Tijdens vroegere winters moesten wij ervaren dat het dak niet meer bestand was tegen hevige slagregens of sneeuwwater bij dooi. De bombardementen hebben het overige voltrokken. Kortom, er moest een gans nieuwe en steviger overdekking komen.

Al heeft het teveel tijd in beslag genomen, toch is het nu omzeggens klaar. Eind november zal waarschijnlijk de training kunnen hervat worden. Als het wel gaat krijgen we de heropening tegen half december, tenware de bestuurders het voordeliger oordelen te wachten tot Kerstdag, om dan met een klassieke gala van wal te steken.

In alle geval liggen de renners uit Vlaanderen er danig op verlekkerd en van elders niet minder. Als in volle voorbereidingsperiode het weder buiten lelijk doet, kunnen zij de afstand malen op de houten band, zonder gevaar voor tuimelperten op een bevroren baanvak of hinderlijke verkoudheden en brokken van griep. Ze kunnen echter ook op de piste het evenwicht verliezen of zich in de tocht stellen.

26 januari 1941

Hoe dikwijls werd in de laatste tijden niet met klem geschreven over de heropening van ons *Gents Kuipke!* Deze dagen konden we alweer in een Franstalig sportblad lezen dat de Gentse renbaan op 16 februari opent met een 80 km ploegenkoers voor beroepsrenners als voorspel.

De bestuurder Oscar Braeckman verzet sinds enkele weken hemel en aarde om toch in de kortst mogelijke tijd met de werken klaar te zijn en durft nog geen juiste datum bepalen voor de openingsmeeting waar onze wielerjongens en niet in het minst het sportminnend publiek weliswaar sinds weken naar hunkeren.

Er moeten op het dak nog 400 zinken platen worden gelegd en hier ligt de grote struikelsteen. Alles hangt af van de levering van dit zo nodig materiaal. Men hoopt in de komende week de juiste platen te reinigen en daarna te schaven.

Binnen veertien dagen zal de piste voor de publieke oefeningen opengesteld kunnen worden. De heer Braeckman rekent op eind februari voor de eerste koersen.

5 februari 1941

De officiële datum voor de heropening van de Gentse *Wintervelodroom* is nu bepaald vastgesteld op zondag 2 maart. In vervanging van de heer Albert Carlier werd Willem van Wijnendaele tot bestuurder van de wielerbaan benoemd. De renners kunnen reeds van maandag af de oefenritten hernemen.

1 maart 1941

Het volledig programma van de openingsmeeting van de *Wintervelodroom* op zondag 2 maart is als volgt:

- om 2 uur 15 een cyclobalwedstrijd door Sport na Arbeid;
- twee reeksen snelheidskoers voor junioren;
- een koers op eigen kracht voor junioren, 2 reeksen over 30 ronden;
- achtervolging over 20 ronden (3 240 meter) tussen de kampioen van België Martin Van den Broeck en Achiel De Backer;
- achtervolging per ploeg over 20 ronden tussen Romain en Sylveer Maes en Kint - Defoort;
- afvallingskoers tussen de 14 overige aangeworven beroepsrenners, waar bij alle 3 ronden een renner afvalt;
- grote prijs Maurits Raes, een 2 uren koers met de hoger genoemde ploegen.

4 maart 1941

Traditiegetrouw wonnen Daneels en De Kuysscher de openingskoers. De Backer zegevierde in de achtervolging op de titeldrager Martin Van den Broeck. Vande Vyvere was de rapste bij de junioren.

ERIK DE KEUKELEIRE

Fragmente uit "De Gentse citadel en het Citadelpark, deel 2 (1908-1940)", 320 pagina's, oktober 2004, uitgave in eigen beheer.

MINDER BEKENDE EN OF VERDWENEN LOCATIES

Gloeikousjesfabriek Schulze Korianderstraat.

In 1839 werd door ingenieur en architect Joseph Migom (Gent 1793 - Gent 1869) de katoenspinnerij De Gandt-Vander Schueren ontworpen en gebouwd. Een industrieel complex begrensd door de Lammerstraat, de Platteberg, de Schelde, de Sint-Pietersnieuwstraat en de Korianderstraat. In 1841 werd de fabriek met een vlasspinnerij uitgebreid.. Later maakte het bedrijf als vlas- en werkstoomspinnerij deel uit van S.A. "L' Association Linière".

Op het einde van de 19e eeuw werden grote delen van het complex afgestaan voor de oprichting van het nieuw wintercircus. Alleen het hoofdgebouw aan de Korianderstraat bleef over. In 1928 werd dit hoofdgebouw gekocht door Emiel Schulze die het liet ombouwen tot gloeikousjesfabriek onder de naam "Fabrique Anglaise de manchons à incandescence". Hij stelde er meer dan 300 mensen te werk, hoofdzakelijk meisjes en vrouwen. De laatste gloeikousjes werden geproduceerd in 1973.

Gloeikousjes zijn netjes gemaakt van synthetische vezels die bij verhitting helder wit oplichten. Ze worden gebruikt om het licht van een gaslamp, dat normaal vrij geel is, witter te maken en de lichtsterkte te vergroten. Ze zijn heel gevoelig voor schokken. De gloeikousjes werden ontwikkeld door de scheikundige Carl Auer van Welsbach in 1891. Een commercieel succes, dat in gebruik bleef tot in het midden van de 20ste eeuw de straatverlichting met gaslantaarns werd verdrongen door elektrisch licht.

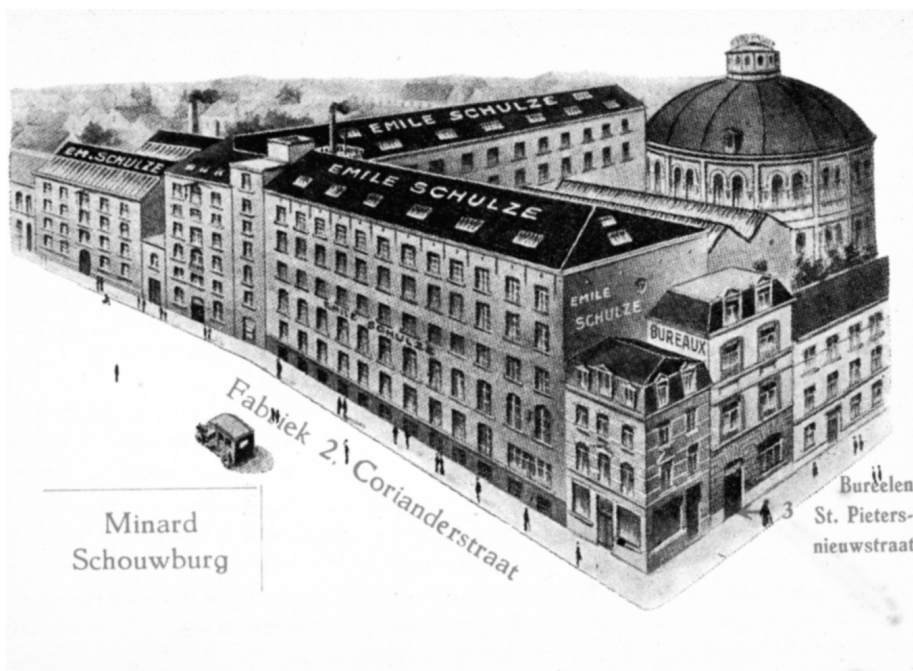
In Gent werden de gasstraatlantaarns na W.O. II straat voor straat door elektrische lichten vervangen. Dat betekende meteen ook het begin van het einde voor het gloeikousjesbedrijf van Schulze.

Het gebouw is als monument beschermd, maar staat al tientallen jaren leeg. Het heeft natuurlijk te lijden gehad onder die jarenlange leegstand, het was een echte duiventil, maar de structuur is goed bewaard.

Projektontwikkelaar Flanders Estate kocht inmiddels het pand met de bedoeling het om te bouwen tot vijf ruime lofts van 250 m² bruto-oppervlakte met parkeergarages en bergruimtes op het gelijkvloers. De lofts worden casco geleverd, d.w.z. de muren, de vloer en het plafond, de kopers moeten ze zelf verder afwerken. Omdat het een beschermd monument is, zullen de bestaande elementen zoveel mogelijk behouden en gerestaureerd worden, zo o.a. de

De gloeikousjesfabriek Schulze omgevormd tot loft (midden)

steunbalken, de gietijzeren kolommen en de blauwe hardstenen Dorische zuilen in de kelderverdieping. Er zullen ook nieuwe houten ramen worden geplaatst, die volgens het historisch concept nieuw zullen worden gemaakt want intussentijd is geen enkel raam meer gelijk.

Een negentiende eeuwse fabrieksgebouw, net naast schouwburg Minard, tussen het Zuid en de Kouter, precies in het stadscentrum, werkelijk een unieke locatie. Het getuigt van respect voor ons bouwkundig erfgoed dat het wordt gerenoveerd. Tot nog niet zo heel lang geleden zou het onherroepelijk tegen de vlakte zijn gegaan en bouwpromotoren hadden er ongetwijfeld een modern en nietszeggend appartementsgebouw neergepoot. Het gebouw kwam op televisie, omdat een actrice van de serie “Flikken” er haar appartement had aan de kant van de Walpoortstraat.

Literatuur

Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. Deel 4 nb Stad Gent. Zuid-West, 1979.

Het Nieuwsblad, Oude fabriek verandert in lofts, 7 augustus 2007.

Internet. Google.

Daniël Van Ryssel

GENTSE MEMORIEDAGEN: 26-27-28-29-30 NOVEMBER

26 november 1596

Dood van de Pest in Heidelberg van Jakob Kimedonck.

Door Van Campene en De Jonghe verkeerdelijk Hinnedonck geschreven.

Deze Duitser geboren te Kempen nabij Keulen, was Rector geweest aan het Collegium Sapientiae te Heidelberg, maar kreeg er in 1577 zijn ontslag als Calvinist. Werde hier in 1578 Rector van de Calvinistische Universiteit. Hij heeft van de eerste tot de laatste dag de leiding gehad van het Theologicum. Hij gaf zijn inaugurale les in het oud klooster van de Vrouwebroers op 6 Oktober 1578: "Tot lof van de theologie, als wetenschap die alle andere menselijke wetenschappen overtreft en die door God zelf aan de mensen is gegeven." Hij richtte zich daarin o.m. tegen het pausdom, zeggende "dat de Roomsche Kerk en haar theologanten sophisten of neuswijze muggenzifters waren."

Op 19 november 1579 maakte hij, op aansporing van enkele aanzienlijke dames, een aanvang met het houden van dagelijkse bijbellezingen in de St-Baafskerk, telkens om 4 uur in de namiddag.

Na de dood van zijn eerste vrouw, hertrouwde hij hier in 1583 met Anna De Smet.

Toen Hembyze naar het schavot geleid werd, sprak hij hem de laatste troostwoorden toe.

In 1584 vertrok hij uit Gent naar Sluis en Vlissingen om uiteindelijk predikant te worden in Middelburg.

In 1589 keerde hij naar Heidelberg terug waar hij aan zijn vroeger College Hoogleraar werd in 1590 en opnieuw Rector in 1591.

Zie in dit verband ook "Calvinistische Universiteit" in "Ghendtsche Tydinghen" 2007 - N° 6 - pp.375-376

26 november 1681

Inhaal in Gent van Primus Goethals.

Zie ook "Ghendtsche Tydinghen" - 2007 - N° 4 - p.246

26 november 1785

Het Stadsbestuur beslist dat voortaan de huizen in de straten zullen genummerd worden.

26 november 1821

Geboorte van Karel Andries.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2010 - N° 1 - p.70

26 november 1871

Geboorte van Dr. Adolphe Spruyt.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2009 - N° 1 - p.47

26 november 1874

Dood van Baron Charles Coppens.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2010 - N° 1 - p.65

26 november 1882

Inhuldiging op het Kerkhof van de Brugse Poort van het grafmonument van Lieven De Winne.

26 november 1908

Dood van Oscar Pyfferoen.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 1999 - N° 5 - p.294

26 november 1908

Eerste opvoering in Gent van “Het Lustig Weeuwke”.

27 november 511.

Dood van Clovis.

Deze Frankische koning regeerde van 481 tot 511.

27 november 1382

Slag van West-Roozebeke.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2005 - N° 2 - p.120

27 november 1568

Lucas de Heere wordt verbannen als ketter.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2007 - N° 2 - pp.112-113

27 november 1795

Afschaffing van de Raad van Vlaanderen.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2000 - N° 3 - pp.176-177

27 november 1826

Laatste concert van de “Académie de Musique”.

Deze maatschappij, onder voorzitterschap van de orgelmaker Pierre De Volder, gaf vanaf 1808 publieke concerten in de zaal van de Sodaliteit.

Dit laatste concert stond onder de leiding van Joseph Mengal.

27 november 1878

Dood van Prosper Venneman.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2004 - N° 6 - p.382

27 november 1886

Dood in Alaska van Missionaris-Bisschop Karel Seghers.

Hij werd geboren op 26 december 1839 op de St-Elisabethgracht.

Hij is niet te verwarren met zijn naamgenoot, die andere Gentse bisschop, Emiel Seghers. Onze Seghers waarover wij het hebben werd uiteindelijk Bisschop van Vancouver, wat toch een hele prestatie is voor een Gentenaar. Hij was dààr trouwens beter bekend dan hier, want er zullen wel niet zo veel Gentenaars geweest zijn die zich bewust waren van het bestaan van een Bisschop Karel Seghers.

Na het St-Barbaracollege ging hij naar het Seminarie in Leuven. Hij wordt priester gewijd in 1863 en vertrekt hetzelfde jaar nog naar Canada. De jonge missionaris wordt er de secretaris van de Bisschop van Vancouver, in een streek waar de bevolking - zo schrijft hij in een van zijn brieven - zeer laag gezonken is en de wanhoop der priesters is. Hij trekt er zich het lot van de Indianen aan, neemt er de leiding van een school en is er weldra populair als prediker.

Hij trekt te voet of per slee door weinig verkende streken en wordt zwaar ziek in 1867. Op zijn 28e wordt hij aangesteld als Bisschop van Vancouver. Hersteld van zijn ziekte wil hij zich niet beperken tot de zorg voor zijn bisdom en hij vertrekt voor een tocht per slee door Alaska die 4 jaar zal duren. Hij zou trouwens later nog terugkeren naar Alaska. In 1883 komt hij terug naar België voor een korte vacantie. Deze beperkt zich tot enkele dagen rust op Meulestee waar hij zijn jeugd doorgebracht heeft en waar hij geestdriftig ontvangen wordt. Hij vertrekt daarna van de ene Belgische stad naar de andere om voor-

drachten te houden over het leven in Alaska. Hij gaf die voordrachten, gekleed als Eskimo, met een primitieve huidenmantel en op sneeuwschoenen. Dit verwekt vanzelfsprekend heel wat ophef.

Ook in de Verenigde Staten gaat hij dergelijke voordrachten houden.

Terug in zijn bisdom herneemt hij zijn reizen doorheen de noordelijke streken. Zijn laatste tocht naar Alaska zal hem fataal worden. De enige knecht die hem vergezelt wordt waanzinnig en wil terugkeren. Seghers weigert en de knecht vindt er niets beters op dan hem gewoon dood te schieten.

Zijn stoffelijk overschot werd door een Engels oorlogsschip overgebracht naar Canada. Aan zijn geboortehuis op de St-Elisabethgracht werd een gedenksteen aangebracht "Aan de missie-bisschop van Vancouver en de eerste martelaar van Alaska."

27 november 1897

Geboorte van Henri Story.

Hij stamde uit een textielfamilie.

Zijn moeder stierf toen hij 1 jaar was, zijn vader toen hij er 6 was. Samen met zijn 3 zussen werd hij opgevoed door zijn grootmoeder Marie Story-Voortman.

Ging naar het "Institut de Gand" tot in 1915 en vertrok dan naar het IJzerfront als vrijwilliger.

Liberaal provincieraadslid van 1929 tot 1936. Lid van de Beheerraad van de "Ecole des Hautes Etudes", van "Les Amis du Vieux Gand", van "La Société des Beaux-Arts", "La Flandre Libérale", etc.

Hij maakte carrière aan de top van de textielindustrie en vervulde talrijke andere mandaten. In 1936 werd hij Voorzitter van de "Liberale Associatie" en in 1939 Schepen van Stadsregieën."

In 1940 ging hij in het verzet. Hij werd door de Duitsers gearresteerd op 22 oktober 1943 in de kantoren van Brufina op de Kouter. Hij bleef in de Gentse gevangenis tot in Maart 1944 en werd dan gedeporteerd naar Duitsland: Esterwegen, Gross Strehlitz en tenslotte naar Grosz-Rosen waar hij stierf op 5 December 1944.

Er werd algemeen aangenomen dat hij Alfred Vonder Stegen zou opvolgen als burgemeester. Hij had steeds gestreefd om in de Beroepsschool een Textielafdeling op te richten. Ze kwam er 1956 en werd naar hem de Storyschool genoemd.

Het Speelplein Desiré Cnudde werd wegens de houding van deze laatste onder de bezetting herdoopt in Speelplein Henri Story.

Henri Story was ook lid van de Vrijmetselaarsloge "Le Septentrion".

27 november 1912

Dood van Guillaume Verspeyen.

Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 2001 - N° 3 - p.175

27 november 1959

Dood van architect Valentin Vaerwyck.

Hij werd hier geboren op 3 Maart 1882.

Deze, niet alleen zeer verdienstelijke architect, maar ook oudheidkundige, deed schitterende studies aan het St-Lucas-Instituut.

Hij was nog geen 20 jaar toen hij - onder een 100-tal deelnemers - de Eerste Prijs wegkaapte in een wedstrijd die uitgeschreven was door de stad Brugge voor het oprichten van een aantal gevels in een trant die in harmonie moest zijn met deze van de Brugse binnenstad. (Een gouden tijd want toen was er nog geen sprake van per se "hedendaags" en Charters van Venetië).

Dit feit heeft wellicht het verloop van zijn verdere carrière bepaald, want heel zijn leven zal hij vervuld blijven met eerbied voor ons rijk bouwkundig erfgoed en hij zal vele van onze onvervangbare oude gebouwen op een oordeelkundige wijze restaureren. Men wordt er depressief van als men het architectuurwereldje van nu vergelijkt met dat van toen. Van vooruitgang gesproken... Er volgt dan een reeks onderscheidingen in talrijke nationale en internationale wedstrijden.

Zijn definitieve doorbrak kwam in 1912-1913. Het is onder zijn leiding dat de toren van ons Belfort op prachtige wijze herbouwd werd, wat een aanzienlijke verbetering zou betekenen voor het silhouet van de Gentse torenrij.

Het is in dezelfde periode dat de toen 30-jarige Vaerwyck het "Oud Vlaanderen" ontwierp van de fameuze Expositie van 1913.

Het was een merkwaardige reconstructie van de mooiste van onze Vlaamse gebouwen, samengebracht in een harmonisch geheel en het is te betreuren dat een dergelijke realisatie gedoemd was om een kortstondig bestaan van nauwelijks 6 maanden te kennen.

Eerbied voor het werk van onze befaamde bouwmeesters uit het verleden, goede smaak en een gevoel voor harmonie: behoort tot het verleden.

Het Alyns-Hospice waarin het Museum voor Folklore is ondergebracht, werd gerestaureerd in 1960-1962 volgens plans die door Vaerwyck gemaakt werden in... 1908. In 1923 werd hij benoemd tot architect van de Provincie Oost-Vlaanderen, een functie die hij bleef uitoefenen tot aan zijn opruststelling in 1947.

Als erkenning van zijn uitzonderlijke verdiensten werd hij door de koning in 1956 in de adelstand verheven.

Vaerwyck

Valentin Vaerwyck. 1882-1956.

In het begin van deze eeuw maakte hij deel uit van een klein groepje mensen die de St-Jorisgilde nieuw leven zou inblazen.

27 november 2009

Dood van Jan Hublé.

Hij werd geboren in Latem op 20 augustus 1923.

Professor van Ecologie aan de R.U.G. Voorzitter-Stichter van het Centrum voor Natuurbeschermingseducatie. Ondervoorzitter van de Provinciale Commissie voor Monumenten en Landschappen. Het was hij die het idee lanceerde om van de Bourgoyen een beschermd natuurgebied te maken, een man aan wie de Gentenaars dus veel te danken hebben.

Hij was getrouwd met Nadia, de dochter van Richard Vankenhoven.

28 november 1650

Geboorte te Kortrijk van Jan Palfijn.

Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 1999 - n° 4 - p.234

28 november 1778

Adjudicatie op het Stadhuis voor de bouw van een Entrepôt op de Coupure. Enkele maanden nadien begon men te bouwen en een jaar later stond er op de Coupure, op de hoek van de huidige Hospitaalstraat "den Entrepôt ofte Stapelplaetse daer men de Goederen en Koopmanschappen laet in berusten, om naderhand uyt te lossen."

Door het graven van de Coupure van 1751 tot 1753 konden de schepen die van de Brugse Vaart kwamen nu eindelijk de haven in het stadscentrum bereiken. Theoretisch althans, want voor grote schepen was daar geen sprake van aangezien zij geblokkeerd werden door een reeks vaste, stenen bruggen, nl. de Recollettenbrug, de Predikherenbrug en de St-Michielsbrug. Maar zelfs toen deze hindernissen opgeruimd waren door de bouw van draaibruggen, verkozen veel schepen het te laten bij de Coupure. De factoren die het doorvaren naar het centrum afremden waren de uurregelingen van de nieuwe bruggen, het te betalen bruggeld, de dagelijkse opstoppingen op de Leie en de moeilijke manoeuvres op de Graslei. De goederen werden dan maar afgezet op de Coupure vanwaar ze onmiddellijk met karren vervoerd werden naar het Pakhuis op de Koornmarkt.

Daar de nood aan een echt stapelhuis zich deed voelen kwam de Regering met een absurd voorstel voor de dag. Onze huidige regeringen hebben dus niets uitgevonden. Men zou de St-Niklaaskerk hervormen tot een Beursgebouw en

een Stapelhuis. De protesten tegen dit project waren zo onmiddellijk en zo hevig dat de Regering achteruitstoomde. Wij weten niet hoe zij deze terugtocht formuleerde, maar had ze vertrouwd geweest met onze moderne, progressieve terminologie, dan zou ze gezegd hebben dat het maar een “denkpiste” was.

Men besloot dan maar wijselijk het Stapelhuis te bouwen dààr waar de goe-

Het Keizerlijk Entrepôt op de Coupure.

deren toch al gelost werden. Stadsarchitect Louis ‘t Kindt stelde de plans op en liet zich daarbij inspireren door een tekening van de Directeur der Openbare Werken in Vlaanderen, Malfeson, de man die ook al een rol gespeeld had bij de bouw van het Rasphuis. Het werd een sober, utilitair gebouw met één verdieping. Rechtover het gebouw werd een nieuw model van loskraan geplaatst, die veel doeltreffender werkte dan alle voorgaande, de zogenaamde “Wippe”.

Gedurende een halve eeuw zou het Entrepôt op de Coupure een gonzende activiteit kennen, maar de situatie veranderde volledig met het graven van het Kanaal van Terneuzen. In 1844 had het Stapelhuis vrijwel alle belang verloren. In 1852 werd een deel van de gebouwen afgebroken en op die plaats kwam het Van Caeneghem-Gesticht, anders gezegd het “Blindenhuis”. In 1865 brak men het grootste deel van de nog resterende gebouwen af en enkele jaren later verdwenen de laatste overblijfselen van wat eens het “Keizerlijk Entrepôt” was geweest. Resten ons enkel nog enkele foto’s.

28 november 1792

“Er syn lestig Borgers als provisioneele Representanten van het Gendsch Volk, verkosen door het vergaederd volk in de Cathedrale Kerke van den H. Bavo.” Een ervan was Charles Van Hulthem.

28 november 1796

Geboorte van Henriette Lousbergs.

Zij was de dochter van Hubert die op 2 Augustus 1815 trouwde met Félix de Hemptinne.

28 november 1841

Dood van Georges Goethals.

Landmeter die in 1796 een gekend plan van Gent maakte.

Zie ook “Ghendtsche Tydinghen” - 2001 - N° 5 - pp. 299-304

28 november 1908

Opening van Hôtel GANDA.

Het was tevens een café-restaurant, gelegen in de Brabantdam en uitgaf in de Vlaanderenstraat. Daarvoor was daar een winkel van Dangotte.

Het was de eigendom van de gebroeders Wilhelm en Heinrich Stenger. Het sloot zijn deuren in 1927.

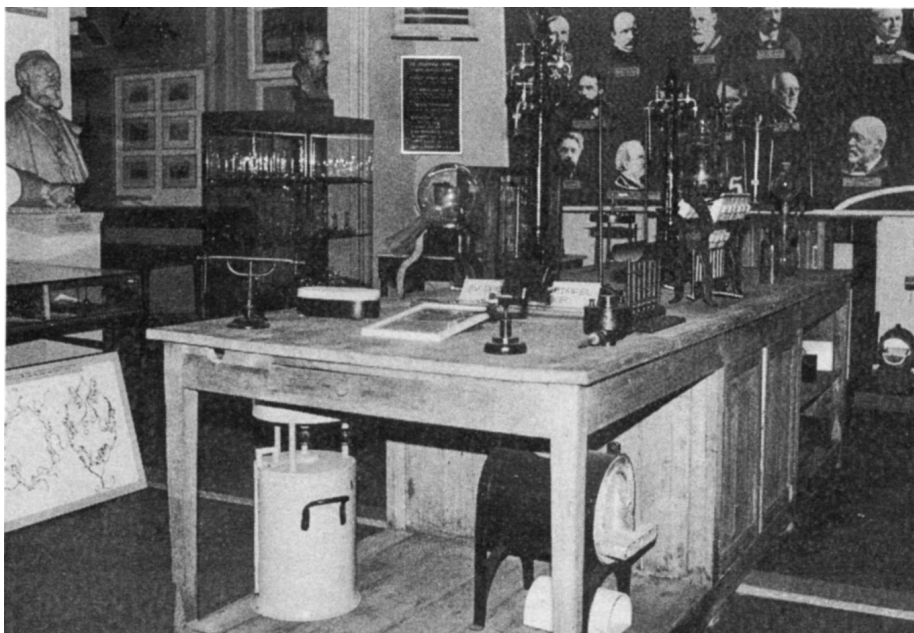
28 november 1948

Inhuldiging door Schepen Verhelst van het Museum voor de Geschiedenis der Wetenschappen in het Oudheidkundig Museum van de Bijloke.

De onophoudende stroom van schenkingen deden het aldaar uit zijn voegen barsten, zodat de overbrenging naar ruimere lokalen een noodzaak werd.

In 1950 werd het overgebracht naar een vleugel van het Museum voor Schone Kunsten op de Hofbouwlaan. Het lag daar wel verborgen en een in te drukken belknop verhief de drempelvrees op een dergelijk hoog niveau dat de meesten er niet toe kwamen het te betreden. Het was een ideale plaats voor de eenzame dromer die er zeker kon van zijn er geen kat te zullen tegenkomen. In zijn stille zalen verhoogde de bijna religieuze sfeer die er hing, het ontzag dat men voelde bij het aanschouwen van de relictien van de werken der grootste geleerden.

Dat dit Museum er kwam is vooral te danken aan de onverdroten ijver en het doorzettingsvermogen van de populaire Gentse Professor A.J.J. Van de Velde.

De laboratorumtafel van Kekulé in het Museum voor de geschiedenis der wetenschappen.

De collectie bleef maar groeien en na 15 jaar in het Park geweest te zijn, stond de Stad het af aan de Universiteit die het overbracht naar de lokalen van het oud Rectoraat in de Korte Meer. Daar werd alles volledig herschikt en methodisch en zeer bevattelijk geëxposeerd.

Het zou een totaal onbegonnen werk zijn al het merkwaardige trachten op te sommen dat er te kijk stond. Alle voorwerpen, documenten, instrumenten die verband houden met wetenschap en techniek zijn er te zien, geschriften en werktuigen van Joseph Plateau, Adolphe Quetelet, Désiré Van Monckhoven, Leo Baekeland, Julius Mac Leod, August Kekulé, enz. Een fonograaf van Edison uit 1878, imposante electrostatische machines uit de 18e eeuw, een stoommachine van Watt en nog zo veel meer.

Nu moet wel gezegd worden dat de unieke collectie instrumenten die gebruikt werden in de antieke chirurgie, de verlostang van Palfijn en andere voorwerpen die betrekking hebben op de geneeskunde uit vroegere tijden, overgebracht werden naar het speciaal museum in het Pand.

Wilt u iets meer weten over Dodoneus, Stas, Sarton en zo veel ander beroemde geleerden, daar vindt u het allemaal.

In het buitenland worden jaloerse blikken geworpen op dit Museum en sommige komen zelfs speciaal uit Amerika om het te bezoeken.

Maar het is nu ook al weer een tijdje geleden dat dit uniek museum verdwenen is uit het stadscentrum en nu gevestigd is aan de Sterre op de Krijgslaan. In zekere zin spijtig, want de drempel om er binnen te treden is daarmee weer verhoogd.

29 november 1314

Dood van de Franse Koning Philippe le Bel. Hij regeerde van 1285 tot 1314. Op 26 Mei 1301 werd hij hier met zijn vrouw ontvangen door de Leliaards. Hij verbleef enkele dagen in Gent.

29 november 1530

De eerste ketterverbranding in Gent.

Deze discutabele eer viel te beurt aan Josse De Backere. Deze “Ridder van het Heilig Land” was weliswaar een zeer devote en menslievende man die al wat hij niet nodig had uitdeelde aan de armen, maar in zijn tijd werd dat niet beschouwd als een referentie. Zijn grote misdaad bestond er in dat hij de “onroomsche” eredienst beoefende. Veel erger kon al niet en 2 jaar vóór zijn executie was hij al eens de tong doorboord, het haar afgebrand en moest hij gedurende 3 jaar een rood kruis op zijn rechtermouw dragen en dat had toen niet de betekenis die het nu heeft.

Hij woonde in de heerlijkheid van St-Pieters en moest, wegens het feit dat hij leefde naar de leer van Luther, daar verschijnen voor de Vierschaar die hem aanmaande terug te keren in de schoot van de Roomse kerk. Aangezien De Backere volhardde in zijn geloof werd hij door de Baljuw van Gent in hechtenis genomen en overgemaakt aan de Raad van Vlaanderen. Die veroordeelde hem tot de brandstapel. De strafuitvoering geschiedde op de Vrijdagmarkt. Alles is relatief natuurlijk, maar feitelijk had De Backere nog veel geluk. Volgens het Memorieboek van de stad Gent had men een huisje gemaakt van hout met daarin een staak. Het slachtoffer dat ons de primeur bracht van deze godsdienstige praktijken werd aan deze staak gebonden, er werd hem een strop rond de hals gedaan en hij werd eerst gewurgd vooraleer hem in brand te steken. De meesten die na hem kwamen konden niet genieten van dit groot privilege en die werden dan maar levend verbrand. Wij hopen nog altijd dat zij zullen gestikt zijn vooraleer zij echt begonnen te branden. De betichten van dit “misdrijf” - en wij hopen dat niemand het ons kwalijk neemt dat wij dit woord tussen aanhalingsteken plaatsen - werden ondervraagd door een persoon die bevoegd was in godsdienstige zaken, anders gezegd door een priester. Verklaarde hij de betichte afvallig, dan was meteen het vonnis gevallen en kwam hij terecht op de brandstapel. Een toch wel bijzonder merk-

waardige christelijke houding.

Veel Gentenaars vallen nog altijd graag uit tegen Keizer Karel wegens die “stroppenhistorie”, maar niemand heeft het over het feit dat hij het was die de “placaeten” uitvaardigde die deze dwaze wreedheden mogelijk maakten,

29 november 1570

“Tusschen den 28 ende 29 november donderde het scrickelyck des nagts van twee tot seven uren: de torrens van Sente Pieters, ende aen de muyde-poorte den torren; item Baudeloo te Sinay stonden in brande.”

29 november 1605

Ordonnantie krachtens dewelke alle schepenen en gemeentelijke bedienden lid moeten worden van één der 3 wapengilden.

29 november 1622

Opening van de "Berg van Barmhartigheid".

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2001 - N° 4 - p.236

29 november 1780

Dood te Wenen van Maria-Theresia.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2001 - N° 4 - p.237

29 november 1822

Eerste opvoering in Gent van “Le Nozze di Figaro”.

29 november 1824

Stichting van de Gentse Afdeling van de Hollandsche Maatschappij “Tot Nut van ‘t Algemeen”, een vereniging die in 1784 gesticht werd in Edam.

De Gentse Afdeling werd plechtig geïnstalleerd door Bernard von Saksen-Weimar. Zij vervulde een opvoedende en filantropische rol.

In 1827 stichtte zij een school voor volwassenen in het voormalig St-Agneteklooster. Deze school telde 130 leerlingen. De verlichte beginselen die er onderwezen werden vielen niet in de smaak van de clerus. De kapittelvicarissen verboden de toediening van de sacramenten aan de leden van de vereniging.

Mettertijd ging ze zich erg anticlericaal opstellen. Veel van haar leden waren

lid van de vrijmetselaarsloges die onder het Hollands Bewind te Gent een zeer grote bloei kenden.

29 november 1825

De Stad koopt van de Staat het terrein waar vroeger het Recollettenklooster en –kerk stonden voor de som van 40.938 florijnen.

29 november 1836

“Een schrikkelijk orkaan woedt boven de stad: verscheidene fabrieksschouwen waaien omver; bij de heer Voortman slaat de wind de weverij, 50 meters lang, en buiten de Dampoort, twee molens om; de schade aan daken, boomen, schouwen en torens is uiterst groot. In de citadel werpt de wind een schildwachthuisje, waarin een soldaat op post stond, naar beneden; de ongelukkige is zwaar gewond; aan het Dok wordt een bakkersknecht door den orkaan in het water gestuwd en verdrinkt.”

29 november 1851

Op voorstel van de Commissie van Monumenten beslist het Stadsbestuur aan verschillende nieuwe straten de naam te geven van personages gekend in de geschiedenis van de St-Pietersabdij. Zo kennen wij nu de Arnoldstraat, de Flobertusstraat en het St-Amandplein.

29 november 1920

Dood van Benoît Wante.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2009 - N° 2 - p.135

30 november 1330

Margareta ‘sBrunen, de weduwe van Willem Wenemaer, trekt het kloosterkleed aan.

30 november 1424

Tweede huwelijk van Filips de Goede met zijn tante Bonne d'Artois.

30 november 1625

Aartshertogin Isabella neemt deel aan de vermaarde “Ommeganck van Ekkergem”.

Hij werd reeds bijgewoond door haar gemaal Albrecht, in 1621.

30 november 1840

De Recolletten komen naar Gent terug na een ballingschap van 44 jaren. Deze Franciscanen, ook nog gekend als Freeremineuren, hadden zich in Gent gevestigd in 1225. Van het begin af waren zij populair wegens hun eenvoudige en democratische houding. Het vertrouwen dat het Magistraat in hen stelde was zo groot dat de kostbare stedelijke privileges van 1380 tot 1402 in hun klooster bewaard werden. Het waren ook de Freeremineuren die het Gents gemeenteleger vergezelden op het slagveld.

Ze hadden het erg te verduren gedurende de 2e Beeldenstorm onder het Calvinistisch Bewind Er kwam voorlopig een einde aan hun bestaan in 1796, wanneer zij ontbonden en verjaagd werden door de Fransen.

Toen zij in 1840 terugkwamen was men volop bezig met de bouw van het Paleis van Justitie op de plaats waar hun klooster eens gestaan had. Maar er deed zich een unieke gelegenheid voor: het klooster van de Clarissen-Urbanisten op de Houtleie was ten dode opgeschreven. Als laatste overlevenden restten er enkel nog 2 stokoude zusters, en deze stonden hun klooster af aan de Recolletten die er sindsdien verbleven, zij het dan beter bekend als Franciscanen.

In 1925 was er een ongekend groots feest bij de Minderbroeders. Ze werden gevierd wegens het feit dat ze precies 700 jaar geleden hun missie in Gent begonnen waren. Geen enkele andere Orde kon op zo iets bogen.

Het begon vanzelfsprekend met een mis in hun met bloemen overladen kerk. De namen opsommen van al de aanwezige autoriteiten, ook van niet katholieke zijde, zou te veel plaats in beslag nemen. Dan volgde er een triomfantelijke tocht door de bebloemde straten naar het Stadhuis. Bij het buitenkomen van de kerk werden de Paters verwelkomd door een Brabançonne, krachtig en enthousiast geblazen door de Harmonie St-Cecilia, waarna voor het verder verloop haar taak overgenomen werd door de Harmonie van "Het Volk". Het was een merkwaardig zicht de paters te zien verschijnen in de Pacificatiezaal getooid in hun Middeleeuwse klederdracht. Ze werden tussen een 50-tal vlaggen opgeleid naar het verhoog waar ook de Gemeenteraad zijn intrede deed. Het was schepen Siffer die de jubilarissen aan het Stadsbestuur voorstelde en er werd herinnerd aan alles wat zij verwezenlijkt hadden. Volgde dan vanzelfsprekend de toespraak van Burgemeester Van der Stegen die het had over de sociale rol die ze hier gespeeld hadden in de Middeleeuwen. We hadden het ons kunnen besparen er aan toe te voegen dat alles eindigde met een banket, want dat had u natuurlijk al begrepen.

30 november 1840

Eerste opvoering in Gent van “Lucie di Lammermooor.”

Het is uit deze opera dat de melodie komt van “Wie gaot er mee naor Virrapa”.

30 november 1914

“Het Groen Kruis” opent de eerste volkskeuken in de Foyer van de Vlaamse Theater.

Het “Groen Kruis” was een filantropische vereniging die actief was van 1914 tot 1919. In deze vereniging werkten 650 vrijwilligers. Zij verstrekke voedsel in volkskeukens. Een tweede werd opgericht in Ledeberg in maart 1915 en een derde in Juni 1916 in de fabriek Florida.

30 november 1918

Het Lam Gods wordt terug in de Vydtkapel geplaatst.

30 november 1969

De laatste rit van Tram 3.

Hugo Collumbien

ONDER DE GENTSE COMPUTERAMATEURS DEED VOLGENDE E-MAIL DE RONDE:

Wa doe nen ambtenirre ois ‘t ij gambèteerd wordt deur een pirdevliege?

Ois ze veur zijne neuze zit, sloit hij erop mee nen zwoire dossier.

Moir nie te hevig zu da ze nie in moes es.

Dan legt hij ze wa te druge op de chofage.

Daarna legt hij ze op zijne pupiter mee eur pute noir ommuge.

Nu ès ‘t tijd om aan de verbeeldinge de vrije luup te geven.

En te meditere over de vergankelijkheid van ‘t leven.

Moir oesj oesj, wa zie kik? t'Es al viere!
Wa vliegt de tijd toch veurbij als ne mens zuveel werk hé.
Neu moe'k dringend noir huis goin.
Die vliege zal de kuisstrigge wel opvogge.

VERGETEN GENTSE SCHRIJVERS: NOJORKAM (GENT 1911 - WACHTEBEKE 2003)

Schilder, tekenaar, humanist, dichter, schrijver.

Norbert Joris Kamiel Schepens (de eerste letters van zijn voornamen vormen zijn pseudoniem) werd geboren te Gent in 1911 in de Sint-Pietersnieuwstraat. Later woonde hij o.a. in Annonciadenstraat 28 en de Zandpoortstraat 35. In 1998 verhuisde hij naar Wachtebeke. Zijn vader Octaaf Guillaume was slager en tweemaal winnaar van de Belgische roeikampioenschappen. Hij is de broer van Jan Norbert Octaaf Schepens (Gent 1905), letterkundige. Zijn grootvader Georges Felix was schilder, orchideeënjager en ontdekkingsreiziger; hij vertrok in 1905 naar Charleroi.

Nojorkam studeerde aan de Gentse Academie, waar hij een weerbarstige leerling was van Coddron; aan de RUG kunstgeschiedenis en ook een jaar (1936) aan de Sorbonne, waardoor hij een van de zeldzame schilders was met een universitaire vorming. Hij debuteerde in de literatuur met gedichten, die Marnix Gijsen niet geweldig vond, maar: "indien er van talent bij Schepens spraak is, moet dit gezocht worden in het ironische genre". Als schrijver was hij tegelijk ook graveur, lettertekenaar, boekbinder en boekverluchter. Zijn vier gedichtenbundels, net zoals die van zijn broer Jan, illustreerde hij met lino's. Hij gaf ook een bundel uit, "Ahasverus" waarin geen enkel woord voorkomt, enkel houtsneden. Hij illustreerde trouwens ook de uitgaven van Clément Morray, Paul De Ryck, Maurice De Doncker, Marcel De Backer en Charles d'Ydewalle. Hij publiceerde in "De Tijdstroom" en "Klaverendrie" en gedichten van hem werden opgenomen in de bloemlezingen van Victor Van Vriesland en in Vlaamse verzen van deze tijd van R. Herreman en M.

Gijsen. In 1973 gaf hij nog “Les poèmes du Chantoux” uit, een bloemlezing uit zijn gedichten van de periode 1940-1970. Persoonlijk hebben we de man in de jaren ‘60 en ‘70 herhaaldelijk ontmoet en ik herinner me dat hij telkens, schijnbaar onverschillig, met een ironische glimlach een opmerking maakte op alles wat ik zei. Marnix Gijsen had dat dus wel degelijk juist gezien. Zelf was hij stichter en voorzitter van een mij niet nader bekend gezelschap dat “Institut pour le redressement des arts classiques” of IRAC heette en waar hij rondliep in een wit kort rokje om de oude Grieken te imiteren. Liepen de oude Grieken rond in een wit kort rokje? Zonder het luidop te zeggen, maar toch als een soort weerwraak, verweet ik hem dat hij veel van zijn grote landschappen deels heeft verknoeid door er ventjes bij te tekenen.

Behalve gedichten schreef hij ook romans, essays, reisverhalen en kunst kritische bijdragen, die verschenen in “De Vlaamse Gids”. “L’Amphitrite de Milos” verscheen in 1938, “Retour d’Italie” in 1948. “Les Atlantides” zijn drie werken die in 1956-1961 verschenen, “Eventail espagnol” verscheen in 1952. Ze werden in het buitenland, o.a. door Ernst Jünger, vleiend beoordeeld. “Nous, Grecs” gaf hij uit in 1966; “Fleurs de Flandre” in 1975. Hij werkte ook mee aan tijdschriften zoals “De Toerist” en dagbladen zoals “La Flandre libérale”. Bij het Gentse publiek was Nojorkam beter bekend als kunstschilder, tekenaar, linosnijder en illustrator. Hij is ook enige tijd (1933-1935) als tekenaar verbonden aan de geneeskundige faculteit bij Dr. L. Elaut en tekende in 1935-1937 dialectkaarten voor prof. Willem Pee. Van 1940 tot 1951 gaf hij les aan schilders van “De School van Latem”. Hij maakte talloze reizen naar Italië, Griekenland, Portugal, Spanje en de Scandinavische landen. Lange tijd hartstochtelijk geboeid door de beschavingen van het Verre Oosten schilderde hij hoofdzakelijk klassieke schilderijen: landschappen, genrestukken en portretten. Hij volgde de voorgetrokken lijn en week daar niet van af: hij liet duidelijk zijn behoefte aan universaliteit en synthese blijken. Critici noemden zijn schilderkunst eclectisch en intellectualistisch. Hij had een hekel aan -ismen. In 1945, na het einde van de Tweede Wereldoorlog, liet hij zich verleiden door de zee. Dat jaar werd dan ook het jaar van de zee- en onderzeegezichten, schelpen en aquariums. Later gaf hij zijn bijzondere kijk op de Leiestreek, de Italiaanse steden en landschappen, de bloemenwereld en het zonnige Spanje. Hij stelde regelmatig tentoon in de “Cercle Artistique et Littéraire”, “Galerij Vyncke-Van Eyck” en “Studio van Eyck” op de Kalandenberg. In 1952 had hij een grote tentoonstelling in het Brusselse “Paleis voor Schone Kunsten”. In 1955 introduceerde hij ikebana in België. In 1971 hield hij zijn zestigste tentoonstelling in Toledo, Spanje. In het Rubensjaar 1977 stelde hij een reeks grote en kleine schilderijen en een aantal tekeningen tentoon, allemaal kopieën van Rubens. In de handschriftenzaal

van de Gentse universiteitsbibliotheek berust een heel fraai en groot album “Nojorkam” waarin nagenoeg heel zijn leven (foto’s, tekeningen, krantenknipsels, brieven, uitnodigingen voor tentoonstellingen, kunstkritieken, afrekeningen met uitgevers...) is samengebracht.

Literatuur

Nojorkam, a hymn to life and nature, a critic anthology by 50 authors. Gallery of complete artists, composed at the 60th anniversary of the artist.

Daniël Van Ryssel

**DOCUMENTATIECENTRUM. WERKING VAN DE
BIBLIOTHEEK IN 2009.**

Er werden 24 recent verschenen boeken aangevraagd en gratis bekomen voor een bedrag van 569,90 euro (22.990 fr.)

Er werden 25 boeken aangekocht voor een bedrag 381,77 euro (15.400 fr.)

Er werden 13 abonnementen op tijdschriften aangegaan voor een bedrag van 373,25 euro (15.057 fr.)

Er waren 85 ruildiensten met tijdschriften en jaarboeken.

De bibliotheek was 39 zondagen open voor het publiek. Er werden daarbij 627 bezoekers geteld. Er waren 1.184 uitleningen, waarvan 551 boeken en 633 tijdschriften. De uitleentoppers waren, net zoals in 2008, de rubrieken “Gent” (216), “Oost-Vlaanderen” (119), gevolgd door de rubriek “Geschiedenis” (98), dus, terug een vruchtbare werking.

De Bibliothecaresse
Mevrouw A. Van Geluwe-Eggermont

BIBLIOGRAFIE

In een van onze vorige nummers vermeldden wij de verschijning van een boek over het 200-jarig bestaan van de School van den Nieuwen Bosch.

Inmiddels verscheen een ander boek dat er ook kwam bij de viering van een 200-jarig bestaan, van een vereniging die nog een jaar ouder is en gesticht werd in 1809.

Wij vragen ons trouwens af of er in Gent, de St-Michielsgilde buiten beschouwing gelaten, nog verenigingen bestaan met een onafgebroken werking van meer dan 200 jaar. Wij zien dat niet direct zitten.

Wij hebben het over een merkwaardig boek, getiteld **“Cercle Royal La Concorde - 1809-2009.”**

Wij zullen maar onmiddellijk met de deur in huis vallen: dit prachtig boek is niet te koop. Het is uitsluitend bestemd voor de leden van de “Concorde”.

Deze maatschappij had het uitstekend idee een exemplaar te schenken aan bevriende verenigingen met als gevolg dat wij over een exemplaar beschikken in het Documentatiecentrum, waar het boek kan geraadpleegd en gelezen worden, maar niet uitgeleend. Men zal zich realiseren dat de historiek schrijven van een 200 jaar oude vereniging geen werkje is dat vlug kan uitgevoerd worden door één persoon. Dit boek kon maar tot stand komen door jarenlang opzoekingswerk van een schare medewerkers. Archieven waren en zijn nog steeds onvolledig, iets wat geen wonder kan baren. Immers, in de loop van twee eeuwen zal daar wel een archivaris tussengezeten hebben die het iets minder nauw nam met de bewaring, en vergeten wij niet dat zij 2 maal hals over kop door de Duitsers uit hun lokaal werden gegooid en zo iets gaat onvermijdelijk gepaard met het verlies van waardevol materiaal.

De vereniging werd gesticht als een “Société d' Agrément”, dat wil zeggen een vereniging waar de leden samenkwamen om zich te ontspannen: een kaartje leggen, een of ander spelletje doen, een babbeltje. Dat is nog steeds zo, maar in de loop der tijden kwam er toch een duidelijke evolutie, de vereniging kreeg een politiek karakter, na 1830 duidelijk orangistisch dat geleidelijk overging naar liberalisme.

De “Concorde” is altijd een begrip geweest in Gent en iedereen die in onze stad wat betekende was er lid van. Draait het ledental vandaag rond de 400, dan bereikte het in 1884 een hoogtepunt van 1200 leden..

Twee burgemeesters waren er Voorzitter van: Emile Braun en Alfred Van der Stegen. Talrijke autoriteiten en gekende figuren waren er lid van. Wij doen een kleine greep uit deze groep: Charles de Kerchove de Denterghem, eveneens

Constant en Oswald, Hippoliet Lippens, Joseph Van Crombrughe, Pierre-Jacques Goetghebuer, Louis Roelandt, Adolphe Pauli, Joseph De Waele, Oscar Van de Voorde, de Van Rysselberghes, Jean-Baptiste Hellebaut, Joseph Kluyskens, Ferdinand Lousbergs, Lieven De Bast, Pierre Velleman, Norbert Cornelissen, Ferdinand Van der Haeghen, Victor Van der Haeghen, Victor Fris, Prosper Claeys, Charles Nolet, Fernand Scribe, Henry Story, talrijke universiteitsprofessoren enz.

Het is duidelijk dat de leden van deze vereniging stamden en stammen uit de hogere burgerij. Van bij de stichting was de voertaal Frans en dat is nog steeds zo, vandaar dat er uitsluitend een Franse versie van dit boek bestaat.

Wij zijn teruggedeinsd voor de taak u te beschrijven wat u allemaal in dit boek kunt vinden, en dat is zeer veel. Wij vermoeden dat alles wat nog kon achterhaald worden over de historiek in dit boek te vinden is.

Interessant is natuurlijk ook dat wij aldus ook een beetje meer inzicht krijgen in het sociaal en politiek leven in het Gent van de laatste 2 eeuwen. Wie “Concorde” zegt, zegt meteen ook “Kouter” en omgekeerd, bijgevolg is er in dit boek een uitgebreid hoofdstuk over onze “Kijter”.

Onlangs verscheen van de hand van Gerben Graddesz Hellinga “**Karel V. Bondgenoten en Tegenstanders**”.

Men zou kunnen denken: Weer een boek over Keizer Karel. Zijn er nog niet genoeg verschenen? Wat kan daar nog meer over verteld worden?

En toch is deze uitgave verantwoord, want wij zijn er veel details in tegengekomen die wij in de reeds gepubliceerde boeken over dit onderwerp niet tegengekomen zijn. Bovendien is het zeer rijkelijk en prachtig geïllustreerd, alles in kleur, samen meer dan 150 foto's.

Wij hebben het boek wel betrap op een paar onnauwkeurigheden, maar willen dat zeker niet dramatiseren.

Het heeft een formaat van grosso-modo 21,5 x 28 cm. en telt 176 bladzijden. Te koop in de boekhandel. Prijs: 29,95 euro. Deze wordt vanaf 1 januari 2011: 34,95 euro.

De “Groendienst” van de Stad publiceerde “**Mag ik u het hof maken?**” die het midden houdt tussen een boek en een dikke brochure. Het gaat over 125 jaar parken, en dit ter gelegenheid van de tentoonstelling die over hetzelfde onderwerp doorging in het MIAT van 30 mei tot 29 augustus.

Deze publicatie heeft een formaat van 21 x 27 cm. en telt 77 bladzijden.

Wij wandelen er in het Citadelpark, het Ekkergempark, het Sint-Baafskouterpark, het Keizerpark, het Bijgaardenpark, het Boerderijpark, het Groene Valleipark, het Bloemekenspark, het Maaltepark, het Hospiceparkje, het

Koningin Astridpark, het landgoed "De Campagne", het St-Annapark, het Koning Albertpark, het Banierpark, enz. Daar zitten wel enkel buurttuintjes tussen die misschien minder de benaming "Park" verdienen, maar daar gaan wij niet over vallen.

Wat deze uitgave aantrekkelijk maakt zijn de meer dan 50 kleurenfoto's. Te bekomen, vermoeden wij, in het MIAT en het Stadswinkeltje aan het Zuid.

Bij Ultima Thule verscheen een interessant, niet te missen boek van de hand van Pieter Van Aalst **“De Zuid (of het Zuid) & Sint-Anna parochie.”**

Het maakt deel uit van een reeks waarin Gentse stadswijken (parochies) uitgebreid beschreven worden. Het is gemaakt op het stramien van de vorige uitgaven, d.w.z. dat men voortgaat op de alfabetische lijst van de straatnamen. (Zie bvb. Ghendtsche Tydinghen 2009 - nr 4 - pp. 305-306); Hier begint het bij Abeelstraat en eindigt bij Zuidstationstraat. Buiten de beschrijving van de straat wordt ook verteld welke gekende personen er gewoond hebben, geboren werden er gestorven zijn.

Het is helemaal geen droge opsomming geworden, integendeel, het is vlot geschreven met veel plezante, vaak lange afdwalingen over anekdotes die verband houden met de straat of de personen die er gewoond hebben of evenementen die er plaatsgevonden hebben. Zoals in de vorige uitgaven geïllustreerd met talrijke afbeeldingen (een 140-tal). Bij een van de vorige boeken in deze serie betreurden wij het dat de afbeeldingen niet ondertiteld werden. Blijkbaar waren wij niet de enigen die dit spijtig vonden. De auteur verdedigt deze methode (die ons niet overtuigt), maar heeft wel rekening gehouden met de opmerking en heeft er een lijst aan toegevoegd waarin men per pagina kan zien waar de afbeelding voor staat. Daar kunnen wij vrede mee nemen.

Het boek heeft een formaat van grosso-modo 24 x 31 cm en telt 167 blz. De prijs bedraagt 28 Euro (niet overdreven) en is te koop, werd ons verteld, in de St-Ritakapel van de St-Stefanuskerk in de St-Margrietstraat. En veronderstellen wij toch wel ook in de boekhandel.

Zoals vroeger reeds gezegd past de recensie van romans niet in het kader van Ghendtsche Tydinghen. Toch vermelden wij graag de verschijning van een roman van ons op literair gebied zeer actief lid Mevrouw Nicole Verschoore **“Autobiographie d’un siècle”** Prijs: 16 euro. Te koop in het Liberaal Archief, Kramersplein, Gent. Het boek vindt u in de bibliotheek van het Documentatiecentrum te Sint-Amandsberg.

OPROEP

Wij blijven problemen ondervinden met de vermeldingen op de rekening-uittreksels. Vaak krijgen we enkel een al dan niet volledige naam van de abonnee zonder adresgegevens. Soms ontbreekt zelfs de naam. Mogen wij u verzoeken om voortaan al uw gegevens in de rubriek 'vermelding'-te herhalen: t.w. lidnr, naam en adres, waar het exemplaar naartoe gestuurd moet worden. Dat laatste is belangrijk omdat sommigen voor een familielid betalen. Noteer dat wij geen lidkaarten meer drukken. Uw lidnummer vindt u op het adresetiket.

Daarnaast hadden wij ook graag uw emailadres. Er staat niet meteen een toepassing hiervoor op stapel, maar mocht zich onverhoopt een probleem zoals vertraging bij publicatie voordoen, dan kunnen wij u daarvan meteen op de hoogte stellen. U kunt uw lidnummer en emailadres toesturen aan g.t@telenet.be. Deze gegevens geven wij onder geen enkel beding door en dienen uitsluitend voor informatieverstrekking over 'Ghendtsche Tydinghen'.

Tot slot kunnen wij vertellen dat onze kring eindelijk een website heeft. Voorlopig staat deze op: <http://users.telenet.be/adrien.brysse/index.htm>.

Met dank.

ERRATUM

In "Ghendtsche Tydinghen" - 2010 - N° 1 - p.47 schreven wij dat Daniël Kinet neerstortte in Sint-Denijs-Westrem. Dit moet zijn op het Farmanplein.

VRAAG EN ANTWOORD

Vraag van de Heer **Paul Mauquoy**:

Mijn vrouwtje schrijft haar jeugdherinneringen op en dat doet haar veel plezier. Haar moeder zong dikwijls een liedje over Gent, in de tijd waar mensen nog zongen op familiefeesten.

Het ging ongeveer als volgt:

“Gent is de bloemenstad, men vindt er alles wat
Schoon is het leven voor hem die mint en trouw wil geven, liefde gezwind.
Wie er komt, wordt steeds door de vrouwen gevleid en vindt er wel één als
schat, in Gent de bloemenstad”.

In het Frans, ging het aldus:

“Viens au pays des fleurs,
Pour me donner ton coeur
La vie est belle pour les amants.
Toujours fidèles à leurs serments.
Viens et restons toujours.
Dans ce pays d’amour.
Pour y trouver le vrai bonheur.
Viens au pays des fleurs”.

Van de Franse tekst is zij bijna zeker, van de Nederlandse hoegenaamd niet. Kunt u voor haar deze tekst verbeteren en aanvullen. Mijn vrouw denkt dat dit liedje dateert van de jaren 20 en geschreven werd ter gelegenheid van de Floraliën. Wellicht is de oorspronkelijke tekst de Franse versie.

De volgende reactie komt van Mevrouw **Dina Haes-Carels**:

“Reactie op commentaar op de vraag van Prof. A.K. Evrard over de paarden meegesleurd in het krijgsgeweld en de miserie van WO I en WO II, verschenen in Gh.T.2010/3/234-235. Op deze plaats las ik het antwoord van de heer Luc Devriese. Hij stipte in zijn openingszin aan dat het lot van de onschuldige paarden geen Gents onderwerp is. Ik kan echter - althans wat WO I betreft - een Gents gezicht geven via Charel Wante en Marcel Carels, allebei Gentenaars.

Charles Wante (1891-1992) werd geboren als zoon van een herbergier en fabri-

kant van limonades in de De Smetstraat.

Terwijl mijn schoonvader Marcel Carels (1897-1977) bij het uitbreken van de oorlog door zijn vader, een architect uit de De Smetstraat, naar vrienden in Londen werd gebracht, vluchtte Charel samen met jonge familieleden en kameraden uit de buurt naar Frankrijk. Marcel Carels werkte (een vereiste voor réfugiés) bij S. Granger, High Class Cigar & Cigarette Merchants in Knightsbridge, Hyde Park Corner.

Eens gesettled kende hij geen rust vooraleer hij zijn beste vriend Charel (via een hulporganisatie) had teruggevonden. Hij schreef hem en de vrienden van 't kerkhof (een allusie op het toenmalig kerkhof in de De Smetstraat) en probeerde hen warm te maken om Frankrijk als gastland in te ruilen voor Engeland. Hij kon hen een logeeraadres en een werkplek bezorgen.

Charel kwam over in maart 1915. Zijn eerste job in Londen was bij W.J. Starr Watch and Clockmaker. Een maand later ging hij werken voor C.S. Ward & Sons, Job Masters and dealers in horses in Brompton Road. Blijkbaar had de firma die het "Paardenhospitaal" genoemd werd een contract met het Brits leger om gewonde paarden aangevoerd van het continent op te vangen, te verzorgen, te behandelen, weer handzaam te maken en bruikbaar voor verdere diensten in landsverdediging. Met andere woorden, na hun herstelperiode werden zij het schip opgestuurd en per trein naar de oorlogszone teruggebracht. Naar huis schreef Marcel Carels de obligate, vormelijke brieven van een zoon aan zijn ouders dat alles goed gaat, alhoewel hij er vaak directieven aan toevoegde i.v.m. de verzorging van zijn achtergelaten huisdieren. Maar naar zijn vrienden in Frankrijk echter zond hij op geregelde tijden uitgebreide verslagen die hij "De Vlaamsche Illustratie (van zonden)" noemde, geschreven op een blad papier dat in 16 gevouwen moest worden om in een omslag te passen, verlucht met eigengemaakte fotootjes (form. 3,8x5,3 cm). In de editie van 22 april 1915 vertelt Marcel over het werk van Charel die hij regelmatig, als zijn job erop zat, ging opzoeken bij Ward & Sons, voorzien van zijn onafscheidelijk fototoestel. In het Paardenhospitaal was foto's nemen streng verboden, beducht als de overheid was voor verspreiding van foto's over oorlogsgruwel in het algemeen en over het leed Englands troeteldieren aangedaan in het bijzonder.

Met een onschuldig gezicht het argument debiterend zijn vriend te komen ophalen, of zijn vriend iets te brengen, het fototoestel verborgen onder zijn jas, kwam hij erin. De sigaretten voor Charles collega's - waaronder veel Belgen, en de belofte niet alleen de paarden te fotograferen maar ook hen (nuttig voor het thuisfront en het liefje) deden het nodige om meer dan eens een oogje dichtknijpen te krijgen. Van de oogst kwamen de foto's in bovengenoemde editie terecht, o.a. van een paard met een doorzeefde bil, van een

paardje dat alle voortanden en zijn gehele bovenlip kwijtgeraakt was door een kogel, van een paard dat herstelde van typhus en dat de volgende week op transport gezet zou worden.

Uit Marcel's commentaar blijkt dat alle paarden zeer schichtig en zenuwachtig waren. Menig verzorger kreeg een klap te incasseren met dagen werkongeschiktheid tot gevolg. Als men rekent dat een man acht paarden te verzorgen had en dat in die verzorging, behalve het toiletteren en de wondverzorging ook het afberijden hoorde, zonder zadel wel te verstaan. De paarden ingespannen voor het trekken van kanonnen of andere vracht, werden meegevoerd aan de hand van de voerman die ernaast liep, of een van de paarden van een span werd bereden door een man van de voerlui, gezeten op een jutezak of een dekentje was dit een zenuwslopend, moeilijk, meer dan dagvullend werk!

Charels commentaar bevat een paar gevalstudies. Zo was er een paard dat weigerde "uitgenomen" te worden. Kort na het verlaten van de stal maakte hij rechtsomkeer en telkens men probeerde hem met een zoet lijntje, na een omweg, weer op het traject te brengen, liep hij terug of bleef hij koppig staan. Het parcours moest nochtans gereden worden (voor sommige tochten waren de mannen drie uur onderweg!)

Een ander was zeer agressief naar andere paarden toe, beet en schopte naar alles wat vier benen had. Een derde was zeer schichtig en sprong en steigerde bij al wat op zijn weg kwam, was nauwelijks in toom te houden. Nog een ander was zo mager dat de wervels van zijn wervelkolom 3 cm naar buiten staken. Het kon nauwelijks op zijn benen staan. Als men ook maar eventjes tegen hem aanstootte viel hij om. De toestand waarin sommige dieren binnengebracht werden, tartte alle verbeelding. Bijna elke dag gingen er dan ook paarden dood. Maar velen gingen terug naar het front. Charel vond het moeilijk en uitputtend werk, dat hij evenwel graag deed. Hij kon trouwens zeer goed met dieren overweg, middels zijn zachte, geduldige aanpak, zijn empathie, getemperd door werkelijkheidszin

Buiten de vragen van Prof. Evrard, heb ik nog een andere: hoe kwam het leger aan die massa paarden dat het nodig had in oorlogstijd? Waarschijnlijk opgeëist bij de boeren en de privé-stoeterijen, zoals het in WO II de auto's van de burgerbevolking opeiste.

Het bevrijdend antwoord op de vraag van Mevrouw **Jeanine Schoone** ontvingen wij van de heer **Eddy Levis**.

Antwoord van dhr. Eddy Levis op de vraag van Mevr. Jeanine Schoone (G.T. 2010, nr 1, p. 74) en aanvulling op het antwoord van dhr. John Van Hulle (G.T. 2010 nr. 3, p. 235)

Een gunstige wind waaide ooit een geluidscassette uit de tachtigerjaren van de vorige eeuw in mijn bus met een opname van gelegenheidsgedichten, voordrachten en Gentse liedjes gezongen en voorgedragen door Jozef van Hamme (1896 - 1989).

Ik heb toen alles beluisterd en uitgeschreven. Ik heb toch wel even in mijn archief moeten zoeken eer ik ze kon opduiken, vandaar mijn late reactie maar ziehier eindelijk de volledige tekst van het Gentse lied:

‘k Vrije mee een meiske...

1.

‘k Ben zuu geere 't kientse van mijn maatse

‘k Hange zuu geeren aan heure rok

‘k Ben toch zuu ‘n oarem Pierlalaatse.

Ja ‘k krijge nen board gelijk nen bok

Ne mens, ge moet verstoan, hij moe uit vrije goan.

En ‘k hèn da van mijn leve nuut nie gedoan

REFREIN

EN ‘K VRIJE MEE EEN MEISKE, MOAR AH, JA, ZE WEET HET NIE.

EN 'K ZOE 'T HEUR WILLE ZEGGE MOAR AH, JA, 'K EN DURVE NIE.

MIJN HERTSE KLOPT VAN PURE SCHROOM,

VAN OAZE'K AAN HEUR DEURKE KOOM

MOAR 'K ZAL 'T HEUR WEL IENS ZEGGE BINNE 4 OF 5, 6 JOAR

TONS HÈ KIK OP MIJN TANDE UUK WEL AL EEN BEETSEN HOAR.

EN GOA'T TONS NOG NIE, AWEL WEETE GIJ WA?

OM 'T HEUR TE ZEGGE ZENDE KIK HEUR MIJN MAMA!

2.

‘k Stoa nu alle doagen aan het hoekske

Of ik mijn schoapke nie verbij zie goan.

Ja ik doe woarchtig in mijn broekske.

Oazde'k peize: ze zal mij doar zien stoan.

‘k Beve gekijk een riet oas ze zij mij beziet.

En ‘k trek er uit en ‘k zegge tons nog niet.

REFREIN

3.

En pertang, da meiske zie mij geere

'k Hè heur gisteroavond wel verstoan
'k Liete valle mijne peereleere* * paraplu
Zuust oas ze kwam veurbijgegoan
Al mee ne kier, ze stopt, Ze stuipt heur en roapt hem op
En ze sloat hem potvermilledzjuu op mijne kop!
REFREIN

LEZERS SCHRIJVEN ONS

Uit een lange brief van Mevrouw **Dina Carels-Haes** lichten wij de volgende passage:

“In het kader van het artikel “Onder de kerk wonen” van de hand van Luc Devriese in de rubriek “Ghendtsche toestanden” (Gh.T. 2010, nr 2, pp. 105-108) kan ik de naam aandragen van iemand die onder de St-Pietersabdijkerk heeft verbleven, nl. Adolf Van Schingen. Hij was kunstschilder en had er zijn atelier.

Op de voorzijde van het bidprentje dat we van hem hebben staat hij afgebeeld zoals wij ons een kunstschilder uit de eerste helft van de 20e eeuw voorstellen: golvend haar, niet te kort geknipt en het hemd dichtgemaakt met een grote lavallière-strik. De achterzijde vermeldt de volgende gegevens:

François-Adolf Van Schingen

° Gent 3/12/1885

+ Gent 8/3/1946 waarbij een langdurige en pijnlijke ziekte vermeld wordt.

Oudstrijder 1914-1918

Een opsomming van zijn onderscheidingen

Echtgenoot van Mevrouw Germaine Van Oostende.

Hij liet zich echter Adolf noemen en ondertekende met Ad. Van Schingen. Zijn handtekening hebben wij op de binnenzijde van een Plechtige Communiefeestmenu. Behalve een paar persoonlijke gegevens vastgelegd op het bidprentje, kennen wij niets tastbaars omtrent de persoon van Adolf Van Schingen, behalve de bevestiging van de bewering dat hij een beminnelijk en aangenaam persoon was, wiens gezelschap met graagte werd opgezocht.

Wanneer precies Adolf Van Schingen zijn atelier onder de St-Pieterskerk had, na W.O.I toen hij terugkwam uit de oorlog of het al betrok voordien en of hij er ooit heeft gewoond, kan mijn echtgenoot zich niet herinneren. Toen hij, samen met zijn ouders, op bezoek ging bij Adolf en Germaine bewoonden zij een appartement in het Scheldeoord. Daar woonde hij toen hij stierf. Indien de heer Luc Devriese de documentjes wil komen inkijken hoeft hij ons maar een seintje te geven.”

Het volgend schrijven ontvingen wij van Prof. **Guy Schrans**:

“Ik steun ten volle collega Evrard’s voorstel om te Gent een standbeeld voor koning Willem I te plaatsen en begrijp moeilijk dat het College en de politieke fracties nog niet reageerden op zijn principiële aanvraag. Meer dan Keizer Karel (mèt standbeeld te Gent) heeft Willem I recht op de blijvende erkentelijkheid van de Gentenaars. Ik ben graag bereid om met prof. Evrard en anderen deel te nemen aan een actie om dit resultaat te bereiken. Met vriendelijke (orangistische) groet”.

Van de heer **Erik Dekeyser**:

GEVONDEN...

In het Neringboek van de Vrijsschippers 1540-1771 van de stad Gent vond ik tussen de jaarlijkse aanstelling van de verschillende bestuursfuncties een paar interessante gebeurtenissen zoals:

1544 - In dit jaer was doude Beelfroot afgenome en van temmeraiige ghehoocht en gheresen XXXIIII voeten.

De draecke werdt ook gheheel verghult. De clocke werdt ghenaeemt Roelandt ende ghehanghen den vijftienden octobre.

1564 - Int tzelve jaer op den XVIIen juli beghonst men te delvene de veste die strect van den voghelesanghe tot thenden van Meerhem.

Bron: SAG - Reeks 180 - Vrije Schippers nr. I bis - Neringboek 1540-1771

Van de heer **Frank Ödberg**:

“Naar aanleiding van het aanhalen in GT van het neerschieten van de Zeppelin door Warneford, stuur ik u voor uw archieven een foto van een stukje van dat toestel dat nog in mijn bezit is.

Blijkbaar zijn de Gentenaars toen gretig op jacht naar souvenirs geweest, net zoals gebeurd is met de Berlijnse muur.”

Inderdaad, driekwart eeuw geleden waren er nog heel wat Gentenaars die een stukje verwrongen aluminium afkomstig van de Zeppelin fier bewaarden als een trofee, maar de dag van vandaag zult ge ver en lang moeten zoeken om nog een dergelijk relict tegen te komen.

HET KRONIEKJE VAN EEN OUDE GENTENAAR

Vandaag met de L

Labberdaan: Voor abberdaan, zeevis.

Laguerre: Ruzie. ‘t Es daor were Laguerre.

Lammeren: Betalen.

Lamzwart: Zwart poeder bekomen door de verkoling van beenderen.

Laber: Iemand die niet deugt. Een gemeen persoon.

Lanterfanten: Slenteren. Trutselen.

Land: Ge zoet ‘r ‘t land van uitluupe. Voor iets dat op de zenuwen werkt.

Lange Munte: Zeg, moet uit de Lange Munte kome? Voor iets dat op zich laat wachten.

Lantirre: Lantaren.

Lappekaker: Bangerik. Ook algemeen voor een persoon voor wie men weinig respect heeft.

Lappe Sofie!: Uitroep om kracht bij iets te zetten. Lappe Sofie: hij kreeg mij daor e pirre op zijn muile.

Lavabo: Schêeve lavabo: een scheldwoord.

Leugemeete, ook Leugemiete: Leugenaarster. Werd ook toegepast op het uurwerk van het Godshuis van St-Pauwel en St-Jan, dat nooit het juiste uur aangaf.

Leins: Lende. ‘t Lag d'in mijn leins. Ik had er het voorgevoel van, ik wist dat het ging gebeuren.

Lever: ‘nen druuge lever hèn. Altijd dorst hebben. Ook een excuus om nog een pintje meer te drinken. Da ligt op mijne lever. Dat zit mij nog altijd dwars.

Liegen: Mîer liegen dan da e pird schijte kan: Sterk liegen.
Lievijn: Mansnaam. Voor Lieven.
Lijkbidder: Hij staot daor mee e gezicht gelijk van ne lijkbidder. Voor iemand die niet bijzonder opgewekt kijkt.
Lobal: Luchtballon.
Locht: Lucht.
Lochtijnk: Moestuin.
Loffelijke gewoonte: Meestal negatief voor de gewoonte die iemand heeft om regelmatig iets te doen waar men minder gelukkig mee is.
Logee: Een gast die blijft slapen.
Lokkenbijt: Een lummel, een onnozelaar.
Lukthem: ne lukthem, een toeval.
Lurre : Een gemene kerel
Luxe: ‘t Es luxe in de Penshuizekes: Wanneer mensen die zich het normaal niet kunnen permitteren eens iets royaals doen.
Lizze: Zijn lizze vullen: Goed en overvloedig eten.
Loepe: een vergrootglas.
Lotsûure: een neerhangend oor. Vroeger een volkstype dat met een kraampje op de Vrijdagmarkt stond met “sneukelderije”, o.a. hîetekoeke.
Lucifirke: Un allumetse, stekske.
Luis: Zich gevoelen gelijk een luis op ne kam. Zich niet op zijn gemak voelen.
Luizenboulevard: Herenkapsel bestaande uit een streep die de haardos in twee gelijke delen scheidt.
Lûuk: Look. ‘t Er ès lûuk in de mis (meersch). Er is onraad.

Hugo Collumbien

DIT BESTAAT NIET MEER

GROEN GENT! Ja, maar dat is toch al lang geleden.
Toen bomen nog mochten op de Citadellaan.
Foto genomen op 13 Augustus 1962.